
Kábítószer használattal kapcsolatos kutatások - Miskolc '99
- kutatási beszámoló -

A kutatási beszámolót írta: Domokos Tamás és Kulcsár László

A kutatásra a Miskolc Városi Pedagógiai Intézet és az ECHO Oktató Kutató Műhely együttműködésében került sor. A program megvalósítását az Ifjúsági és Sportminisztérium támogatta, szakmailag a Miskolc Városi Rendőrkapitányság munkatársai segítették.

Jelen kutatási beszámoló további felhasználásához lépjen kapcsolatba az Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet Közhasznú Társasággal!

A kutatási beszámoló kéziratnak minősül, hivatkozni ennek figyelembevételével a feltüntetett szerzők, annak hiányában a beszámolót jegyző szervezet engedélyével lehet.

A kutatáshoz kapcsolódó adatbázis és módszertani anyagok az Intézetnél történt regisztráció után szintén elérhetők.

Javaslatait, észrevételeit, szakmai megjegyzéseit is szívesen várjuk a következő címen:

Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet
8000 Székesfehérvár, Forgó u. 15.
Tel: +36 (22) 502-276, Fax: +36 (22) 379-622
www.echosurvey.hu   info@echosurvey.hu

TARTALOMJEGYZÉK

1. Prológus	3.o.
1.1 A kutatás célja	3.o.
1.2 A kutatási módszer	4.o.
1.3 Adatfeldolgozás	5.o.
2. Általános demográfiai helyzet	7.o.
3. A tanulók családi háttere	16.o.
4. Legális pszichoaktív szerek fogyasztása	22.o.
4.1 Dohányzás	23.o.
4.2 Alkoholfogyasztás	28.o.
4.3 Kávéfogyasztás	32.o.
4.4 Energia italok fogyasztása	34.o.
5. Illegális kábítószeres fogyasztása	36.o.
6. Felkészültség, tájékozottság	44.o.
7. A drog mint társadalmi probléma	61.o.
8. Attitűdök	74.o.
9. A fiatalok és tanáraik értékrendje	87.o.
10. Anyagi háttér	98.o.
11. Összegzés és megoldási javaslatok	104.o.
11.1 Legális szerek fogyasztása	104. o.
11.2 Illegális szerek fogyasztása	106. o.
11.3 Tájékozottság	107. o.
11.4 A drogprobléma társadalmi megítélése	109. o.
11.5 Attitűdök, vallott értékrend	110. o.
11.6 Drogprevenció	113. o.

1. PROLÓGUS

1.1 A kutatás célja

A kilencvenes évek társadalmi-gazdasági és politikai változásai jelentősen átrendezték és egyben szegregálták az emberek értékrendjét. Felmerült a tradicionális családi értékekhez való visszatérés gondolata éppen úgy, mint az ezzel élesen szembenálló, piaci alapokon nyugvó, fogyasztás centrikus attitűd. A szabadpiaci szemléletmód megjelenése eltérő típusú válaszreakciókat "provokált". Azok, akik társadalmi és kapcsolati tőkéjüket gazdaságira tudták váltani, könnyen idomultak az új helyzethez, sikeres életpályán mozognak. Egy másik tipikus attitűd, a "kivonulás", amely leginkább azokra jellemző, akik a "legvidámabb barakk" légkörét, eszmeiségét szocializálták. Jellemző példa erre azoknak az értelmiségieknek az esete, akik hisznek a társadalmi igazságosságban és felháborodnak olyan társadalmi jelenségek láttán, amelyek a piacgazdaságnak természetes velejárói, de értékrendjüknek nem felelnek meg. A harmadik válaszreakció a kényszerű alkalmazkodás, azon családoké, akik a kilencvenes évek eleje óta nem tudják utolérni magukat.

Mindezen változások természetesen hatással voltak az állampolgárok mentálhigiénés helyzetére is. A társadalom új értékeit sokan nem tudják követni, anómiás tüneteket produkálnak. Az anómiás tünetek deviáns viselkedésbe csapnak át, amelyek alkoholizmust, kábítószer-fogyasztást, extrém helyzetekben öngyilkosságot eredményezhetnek. Rémisztő adatokat lehet hallani a szenvedélybetegek számáról, a depressziós, a szorongásos és a neurotikus tünetegyüttes előfordulásáról. Ez a szituáció fokozottan érvényes a többszörösen függőségi helyzetben lévő fiatalokra.

Mindezek közül is az egyik legégetőbb ifjúsági probléma a fiatalok körében egyre népszerűbb kábítószer-fogyasztás. Speciális célzott szakkutatásunk a Miskolc Megyei Jogú Városban tanuló 14-18 éves fiatalok legális és illegális kábítószer-fogyasztásáról ad helyzetképet, mely ismeretében intervenciós projekteket, új szolgáltatásokat lehet indítani. A korosztályi vizsgálat a középiskola kezdő (9. évfolyam) és végzős (gimnázium, szakközépiskola 12. évf. szakiskola, szakmunkásképző 11. évf.) évfolyamaira fókuszált. E mellett a gyakorló pedagógusok körében is vizsgálódunk, hiszen fontos ismerni, hogy mit tudnak a tanárok a drogról, a drogos fiatalokról, képesek-e kezelni a felmerülő problémát, illetve, hogy milyen segítséget igényelnek drogprevenciós munkájukhoz.

1.2 A kutatási módszer

A kutatás empirikus adatgyűjtésére önkitöltős kérdőívek segítségével 2000. januárjában került sor. A diákok a 8 oldalas, 212 kérdést tartalmazó kérdőíveket tanórákon töltötték ki. A tanárok szintén 8 oldalas, 198 kérdést tartalmazó kérdőívre válaszoltak. A tanulóknak és a tanároknak minden körülmények között biztosítani kellett a válaszadás önkéntességét és anonimitását. A tanulókkal a kitöltés előtt a felügyelő segítőknek ismertetni kellett a kutatás célját, el kellett mondani, hogy a kérdőív kitöltése önkéntes és névtelen, valamint fel kellett hívni a tanulók figyelmét arra, hogy az elemzést és az értékelést külső szakemberek, kutatók fogják végezni. A kitöltött kérdőíveket a segítő az osztály jelenlétében behelyezte egy borítékba, lezárta, és két diák aláírta a lezárt borítékot. A lezárt borítékokat a kutatás helyi koordinátora gyűjtötte össze. A pedagógusok által kitöltött kérdőívek szintén zárt borítékban kerültek a kutatás koordinátorához.

A tanulói vizsgálat Miskolc 23 közép fokú oktatási intézményére (gimnázium, szakközépiskola, szakiskola, szakmunkásképző intézmény) terjedt ki. A tanulói minta két közel egyenlő nagyságú részmintából tevődött össze. A középiskola kezdő (9.évf.) osztályait tekintve az általunk megkérdezett diákok az alapsokaság (az összes 9. évfolyamos tanuló) 10 százalékát teszik ki, a 4278 tanulóból 443 fő válaszolt kérdéseinkre. A középiskola végzőseit (gimnázium és szakközépiskola 12.évf., szakiskola, szakmunkásképző 11. évf.) tekintve az általunk megkérdezett diákok szintén az alapsokaság (az összes végzős tanuló) 10 százalékát teszik ki, a 3991 tanulóból 413 fő válaszolt kérdéseinkre. A mintába kerülő osztályközösségeket az iskolák által közölt alapadatok alapján határoztuk meg, figyelembe véve az évfolyam és az intézmény típus szerinti kvótákat, valamint a nemek szerinti összetételt. Mivel több iskolában voltak az adatfelvétel idején hiányzó tanulók, a hiányzásból és az esetleges válaszmegtagadásból fakadó kismértékű torzulást a nem, az évfolyam és az iskolatípus szempontja szerinti matematikai-statisztikai súlyozással korrigáltuk. Az alapmegoszlás és a minta súlyozás utáni százalékos összetételét az alábbi táblázat mutatja.

A vizsgált tanulói populáció alapmegoszlása a kezdő és végzős évfolyamokban

	kezdő osztályok		végzős osztályok	
	fiúk	lányok	fiúk	lányok
gimnázium	8,16	13,96	7,42	13,98
szakközép iskola	28,87	23,91	25,86	23,40
szakiskola, szakmunkás képzők	17,39	7,71	18,77	10,57

A súlyozás után a minta évfolyam, nem és iskolatípus szerint pontosan reprezentálja a miskolci középiskolások kezdő és végzős tanulóit, megegyezik az alapmegoszlással.

A tanári minta kialakítását szintén az iskolák alapadati alapján végeztük. A tanári vizsgálat a város 20 középfokú oktatási intézményére (gimnázium, szakközépiskola, szakiskola, szakmunkásképző, kollégium) terjedt ki. A középfokon tanító 1069 tanárból 230-an válaszoltak kérdéseinkre, s ez 21.5 százalékos mintavételi aránynak felel meg. Fontos azonban megjegyezni, hogy eredetileg 300 főre terveztük a mintát, de volt olyan oktatási intézmény, amely nem járult hozzá a kérdőívek tanárok általi kitöltéséhez, s ez már önmagában is jelzi az iskola drogproblémához való hozzáállását. (A tanulói kérdőíveknél ilyen gond nem merült fel). A tanári mintát eredetileg az iskolatípus, a nem és az életkor szerint kvótákkal határoztuk meg, s a válaszmegtagadásokból fakadó kis mértékű torzulást a nem és az életkor szerinti súlyozással korrigáltuk.

A vizsgált tanári populáció alapmegoszlása a kor és a nem dimenziójában

	férfi	nő
30 év alatti	5,23	11,58
30-45 év közötti	13,82	28,01
46-60 év közötti	15,31	23,81
60 év feletti	2,05	0,19

A mintavételi hiba nagysága városi szinten a tanulói vizsgálatnál +/- 2-3 százalék, a pedagógus mintán pedig +/- 4-6 százalék az adott kérdésre válaszolók számától függően. Ez azt jelenti, hogy az általunk mért eredmények legfeljebb ennyivel térnek el attól az eredménytől, amit akkor kapnánk, ha minden kezdő és végzős diákot illetve minden középiskolai pedagógust megkérdeznénk a városban.

1.3 Adatfeldolgozás

A kérdőívből kinyerhető empirikus adatokat kódolás után számítógépen rögzítettük és ellenőriztük. Az adatelemzést SPSS programmal végeztük.

Egyes kérdéseknél azt kértük a válaszolóktól, hogy értékeljenek állításokat, minősítsenek társadalmi problémákat, intézményeket négy, öt illetve hétfokú skálán. Ezen kérdések esetében a kapott értékeket egy százfokú skálára számoltuk át, ahol a százas értéket az jelentette volna, ha az adott kérdésre minden válaszoló egyöntetűen a maximális, a nullát pedig az, ha a minimális pontszámot adja. A határ az ilyen százfokú skálákon az ötven pont.

Az ez alatti érték általában negatív véleményt (bizalmatlanságot, elégedetlenséget, elutasítást stb.), míg az e feletti érték pozitív véleményt (elégedettséget, bizalmat, támogatottságot stb.) jelez.

A feldolgozás során a primer adatfeldolgozáson, az alapmegoszlások közlésén túl, az összefüggések és a rejtett tartalmak, tendenciák vázolására két és háromdimenziós elemzéseket készítettünk, korreláció és szórás vizsgálatokat, valamint faktoranalízist és klaszterelemzést is végeztünk. A nyitott kérdésekre adott válaszoknál általában nem a százalékos megoszlást, hanem az említések számát közöljük.

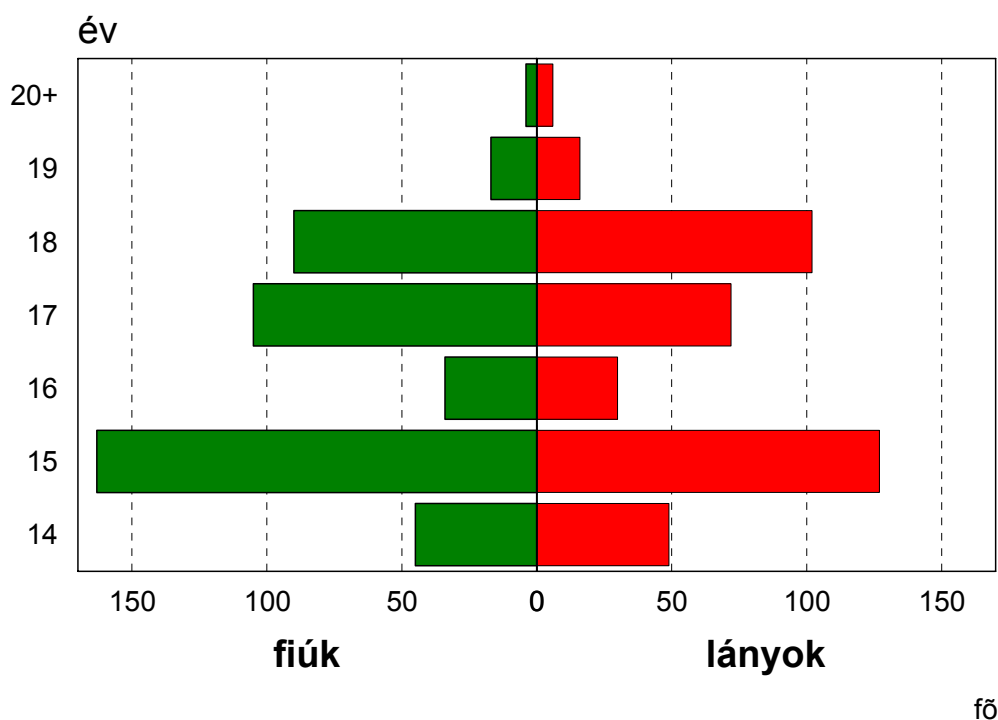
Ezeken túlmenően a kutatási beszámolóban azoknál a kérdéseknél amit mindhárom részmintán lekérdeztünk, az elsős, a végzős és tanári adatokat is igyekeztünk bemutatni.

2. ÁLTALÁNOS DEMOGRÁFIAI HELYZETKÉP

Mielőtt belekezdenénk a felmérés részletes tartalmi ismertetésébe, szükséges, hogy a vizsgált népesség demográfiai helyzetét, összetételét ismertessük, mert vannak olyan tendenciák, jelenségek, amelyek csak ennek fényében érthetők.

Minden társadalomtudományi vizsgálódás alapvető demográfiai változója közé tartozik az életkor. A vizsgált tanulói korosztályban a tanulók 73 százaléka fiatalkorú, 27 százaléka pedig jogilag felnőtt, betöltötte a 18. életévet. A mintában a 15 évesek aránya a legmagasabb, 34 százalék. A pedagógusok többsége 30-45 év közötti (42 százalék), a fiatal, 30 év alatti tanárok aránya 17 százalék, s a legidősebb korcsoport (60 év feletti) részaránya 2 százalék. A tanulók átlagéletkora az elsősök között 14,9 év, a végzősöknél 17,6, a tanároknál pedig 41,6 év.

A vizsgált tanulók korfája

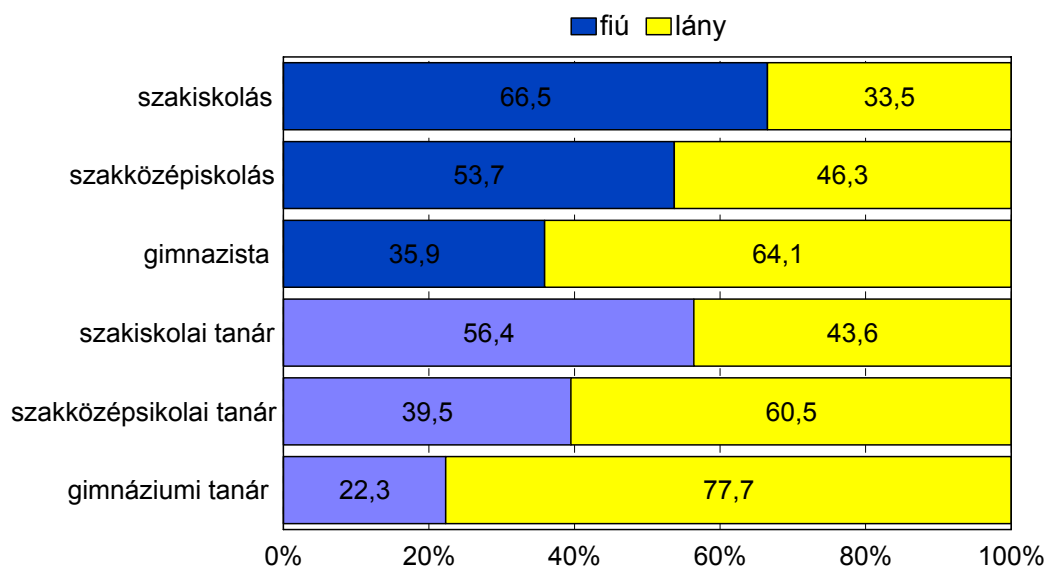

Az utóbbi évtizedben bekövetkezett gazdasági, társadalmi változások hatására a képzési struktúra jelentősen átrendeződött, a lakossági igényekre reagálva országosan növekedett az érettségit (is) adó intézményben tanuló diákok aránya, s a szakképzési rendszer is módosult. A kutatás során vizsgált tanulók 27 százaléka szakmát, 51 százalékuk szakmát és érettségit adó képzésben vesz részt. A gimnazisták aránya 22 százalék.

Ezekhez igazodva a megkérdezett tanárok egynegyede tanít szakiskolásokat, szakmunkás tanulókat, 28 százalékuk oktat gimnáziumban, s 70 százalékuk kerül napi kapcsolatba szakközépiskolásokkal¹.

A válaszolók nemi megoszlása iskolatípusonként

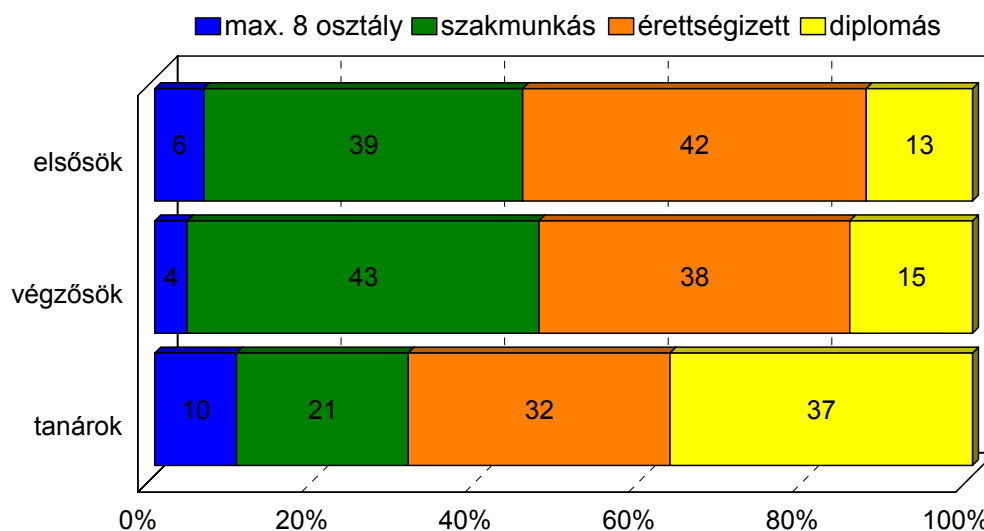
A válaszolók nem szerinti összetétele megfelel a korcsoportra jellemző általános demográfiai helyzetnek, kiegyenlített a nemek aránya városi szinten. Ha azonban a tanulók nemek szerinti összetételét az egyes iskolatípusok dimenziójában vizsgáljuk - ahogy az várható volt - már komolyabb eltérés tapasztalható. Míg a szakközépiskolában nagyjából fele-fele arányban vannak a fiúk és a lányok, addig a gimnáziumokban határozott lány dominancia érvényesül, a szakiskolákban pedig a fiúk vannak sokkal többen. A Miskolcon tanító pedagógusok nemi megoszlása már kevésbé kiegyensúlyozott, a pedagógus pálya elnőiesedése következtében a megkérdezettek kétharmada (63.5 százalék) nő. Az egyes iskolatípusok mentén is kimutathatók különbségek, míg a gimnáziumok tantestületének 78 százaléka nő, addig a szakközépiskolákban már csak 61, a szakiskolákban, szakmunkásképzőkben pedig már egy kicsivel a férfi tanárok aránya a magasabb (56 százalék).

¹ A pedagógusok 20 százaléka többféle iskolában is tanít, 12 százalékuknak szakmunkás és szakközepes, 3 százalékuknak szakközepes és gimnazista tanítványai is vannak, s 3 százalékuk mindhárom iskolatípusba járó tanulóval kapcsolatban van.

Eddigi tapasztalataink alapján a legfontosabb magyarázó változók egyike a szülők iskolai végzettsége, azon belül is az apa iskolázottsága. A kérdezett miskolci diákok 5 százalékának édesapja csak általános iskolába járt, 41 százalékuk kitanult valamilyen szakmát, további 40 százalék édesapja le is érettségizett. A diplomás szülők aránya 14 százalék.

Jellemző, hogy a pedagógusok kétharmada legalább érettségizett családból került ki, 37 százalékuknak a szülei diplomások voltak, s a szakmunkás végzettségű szülők aránya mindössze 21 százalék a pedagógusok körében. Mindez a pedagógus réteg viszonylagos homogenitását is jelzi, a tanulóközösség heterogenitásával szemben.

A szülők iskolai végzettségének megoszlása

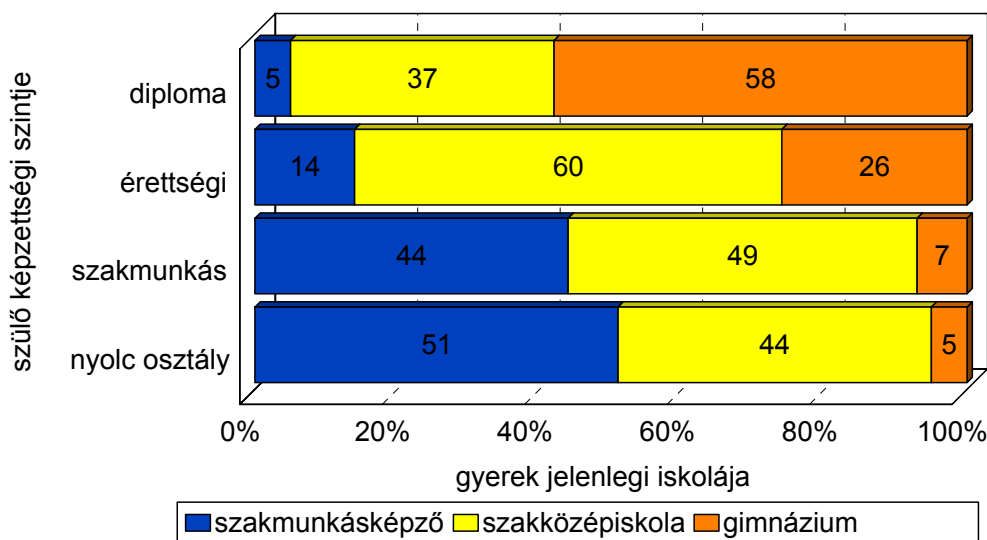

A szülő iskolai végzettsége - közvetve - jelentősen meghatározza, hogy a nyolcadikos tanuló milyen iskolatípusban tanul tovább. A két változó közötti korrelációs együttható értéke 0.46. Az összefüggés pozitív előjelű, a képzettebb szülők gyerekei a magasabb képzettséget adó iskola felé orientálódnak. A gimnáziumokban tanuló diákok több mint harmada diplomás, további 48 százaléka érettségizett családból került ki, míg a szakközépiskolások 39, a szakmunkásoknak 67 százalékának szülei szakmunkások. Jellemző, hogy a teljesen képzetlen szülők gyerekei között jóval átlag alatti az érettségit adó iskolába járó fiatalok aránya, s ez a kulturális tőke hátrányának újratermeléséről ad hírt.

Mindezek alapján kísérletet tehetünk arra, hogy meghatározzuk a generációk közötti

mobilitás irányát. A vizsgált tanulók jelentős részének iskolázottsága nyilván még nem teljesen lezárt, de a tudás mobilitás értelmezéséhez felhasználható a hazai iskolarendszernek az a sajátossága, hogy a középiskolai végzettség erősen befolyásolja a későbbi tanulmányokat, illetve ezen keresztül az elért társadalmi státuszt. Immobilnak tekinthetjük azokat, akiknél a gyerek és a szülői helyzet megegyezik, felfelé mobilnak ha a gyerek helyzete jobb, s lefelé mobilnak, ha a gyerek helyzete várhatóan rosszabb, mint a szülőké. Az ily módon értelmezett mobilitási csoportok megoszlása a következő: 50 százalék immobil, 12 százalék lefelé mobil, 38 százalék felfelé mobil. Ez azt jelenti, hogy a vizsgált fiatalok fele ugyanolyan, 12 százalékuk alacsonyabb képzettségi szinten várható, mint a szüleik, s 38 százalékuk magasabb kvalifikáltság felé van úton - egyelőre. Nincs tehát lezárva a mobilizációs csatorna, nem determinisztikus a családi háttér, de nagyon erős a hatása.

A szülő iskolai végzettségének hatása a gyermek képzettségére

A kutatási eredményekből az is kiderül, hogy a helyben lakó, miskolci lakosú diákok szüleinek magasabb az átlagos képzettségi szintje, a diplomások aránya 21, az érettségizetteké további 42 százalék. Ezzel szemben a naponta ingázók között csak 9, a kollégiumban lakó tanulók között 6 százalék a diplomás, s 35 illetve 40 az érettségizett szülők aránya. Ez egyértelműen mutatja, hogy a környező kistéleplések kulturális tőkében szegényebbek mint a város. Mindez kimutatható a pedagógusok családi háttérének vonatkozásában is.

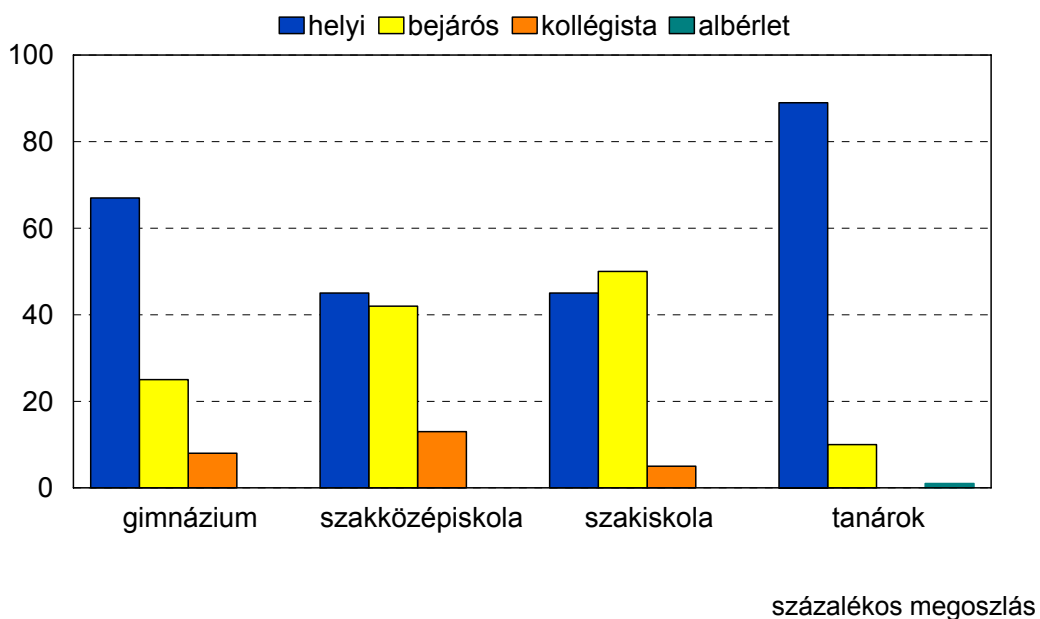
A mintába került tanulók fele nem helybeli, 40 százalékuk bejárós, 10 százalékuk kollégiumban lakik. A naponta bejárók magas aránya egyenesen következik a kistérségi

központi szerepből, a kollégiumban lakók átlag feletti arány pedig az iskolavárosi szerepkörből.

Mindez leképeződik az iskolatípusonkénti megoszlásban is. A gimnazisták között található a legtöbb helybeli fiatal (67 százalék), a szakmai képzésben résztvevők között már jóval több a nem miskolci diákok száma, 55 százalék. Bár a kollégiumban lakók többsége szakközépiskolás, a szakképesítést adó középfokú oktatási intézményekben többségben vannak a környező településekről naponta bejáró tanulók, a szakközépiskolákban 42, a szakiskolákban, szakmunkásképzőkben 50 százalék az arányuk.

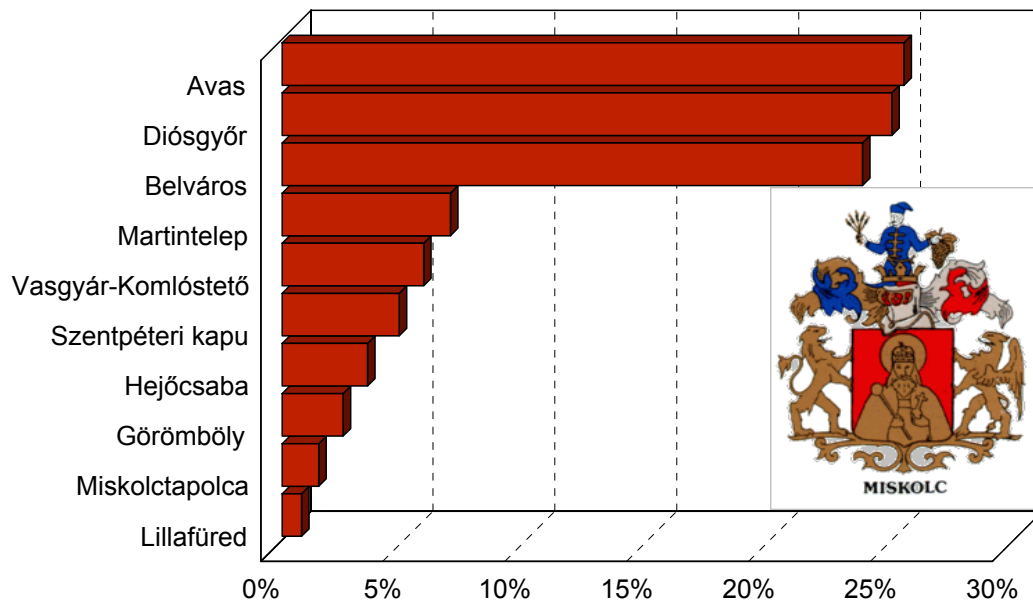
A városban tanító pedagógusok túlnyomó többsége helyben lakik, a nem miskolciak aránya 11 százalék (10 százalék naponta jár be, 1 százalék csak albérletben lakik Miskolcon).

A lakóhely iskolatípusonkénti megoszlása

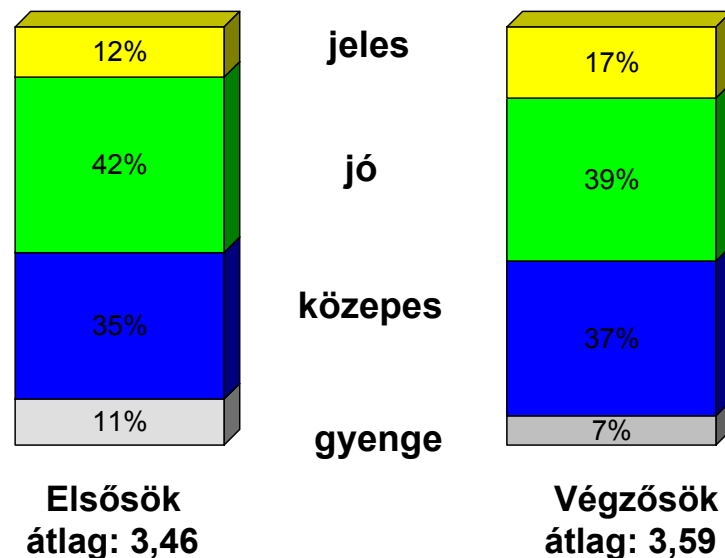

A miskolci tanulók, csakúgy mint a lakosság egésze alapvetően a város három fő részén élnek, Avast 26 százalékuk, Diósgyőrt 25, a Belvárost pedig 24 százalékuk jelölte meg mint lakóhelyet.

A miskolci tanulók városrészenkénti eloszlása

A tanulók tanulmányi eredménye

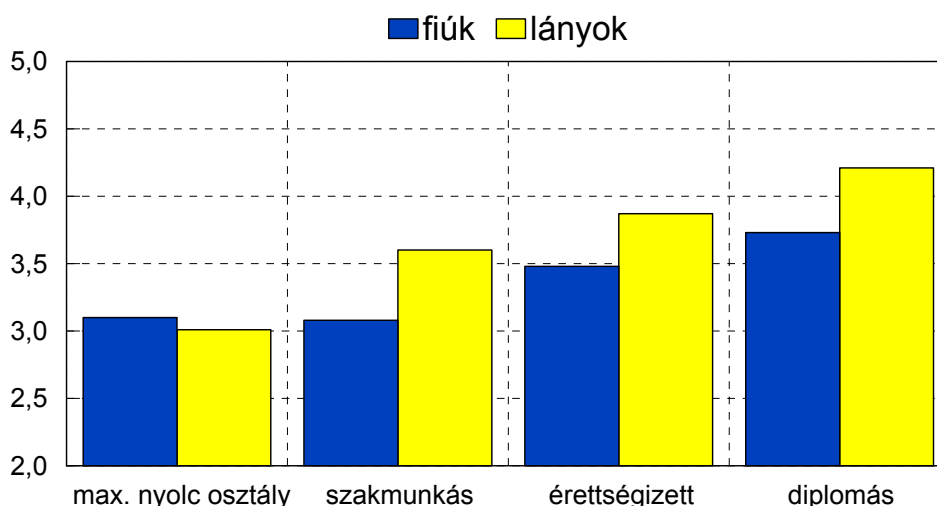

A kérdőívben arra is megkértük a tanulókat, hogy nyilatkozzanak iskolai teljesítményükről, megkérdeztük a legutóbbi félévi tanulmányi átlagukat. A városban tanuló diákok összesített átlaga jó, számszerűsítve 3,53. Ha nominálisan kategorizáljuk a tanulmányi

átlagokat, a diákok 9 százaléka minősül gyenge tanulónak (1-2,49 közötti átlag), további 36 százalékkuk közepes eredményt ért el a legutóbbi félévben (2,5-3,49 közötti átlag). Ennél jobb átlagot produkált a tanulók fele, 55 százaléka. 4,5-ös, tehát jeles átlagot ért el a tanulók 14 százaléka - saját bevallása alapján.

Ha összehasonlítjuk az egyes iskolák adatait - ahogy az várható volt - azt tapasztaljuk, hogy a legmagasabb tanulmányi átlagot a gimnazisták produkálták (4.16), s a leggyengébben a szakiskolások, szakmunkások szerepeltek, nem érték el a hármas átlagot (2.87).

Tanulmányi átlag a szülő képzettségének dimenziójában

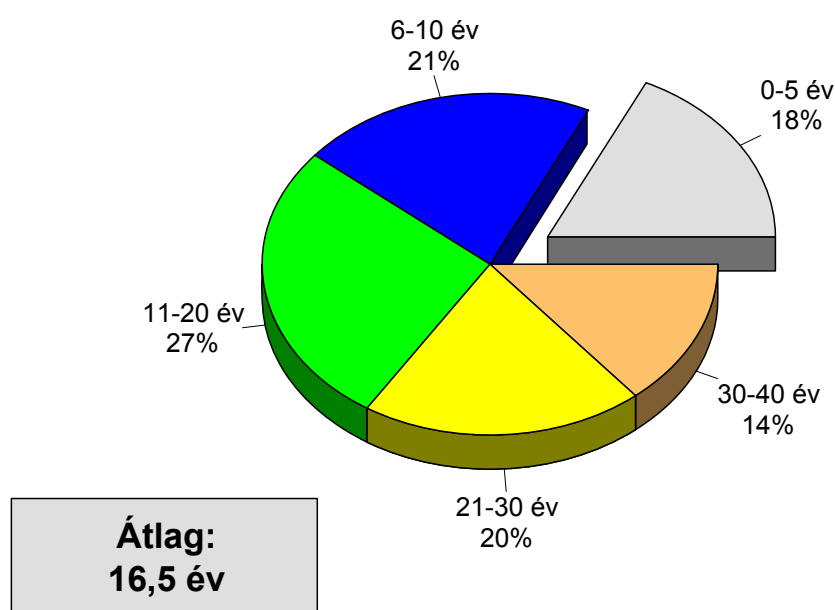

A tanulmányi átlagokat vizsgálva fel kell hívni a figyelmet arra a - pedagógusok által jól ismert - tényre, hogy a magasabb iskolai végzettséggel rendelkező szülő gyermeke, mivel több kulturális tőkével rendelkezik, jobban meg tud felelni az iskolai elvárásoknak, s az iskolákat leginkább ők tudják "használni" céljaik elérésére. Míg a diplomás szülők gyermekei 4-es átlagot értek el, addig az érettségizetteknél 3.67, a szakmunkásoknál pedig csak 3.30 ez az érték. A maximum nyolc osztályt végzett szülők gyermekeinek 47 százaléka közepes, további 21 százaléka pedig kifejezetten gyenge tanuló. A kulturális tőke hiánya vagy kisebb "mennyisége" most is utolérhető a helyi/bejárós diákok változó mentén. A bejárós diákok - akik többsége a környező kisebb, hátrányosabb helyzetű településről jár be - tanulmányi átlaga néhány tizeddel minden dimenzió mentén rosszabb.

Az is jól megfigyelhető, hogy a végzős tanulók az elsősöknél jobb tanulmányi eredményt érnek el, 5 százalékkal magasabb a jeles tanulók aránya körükben.

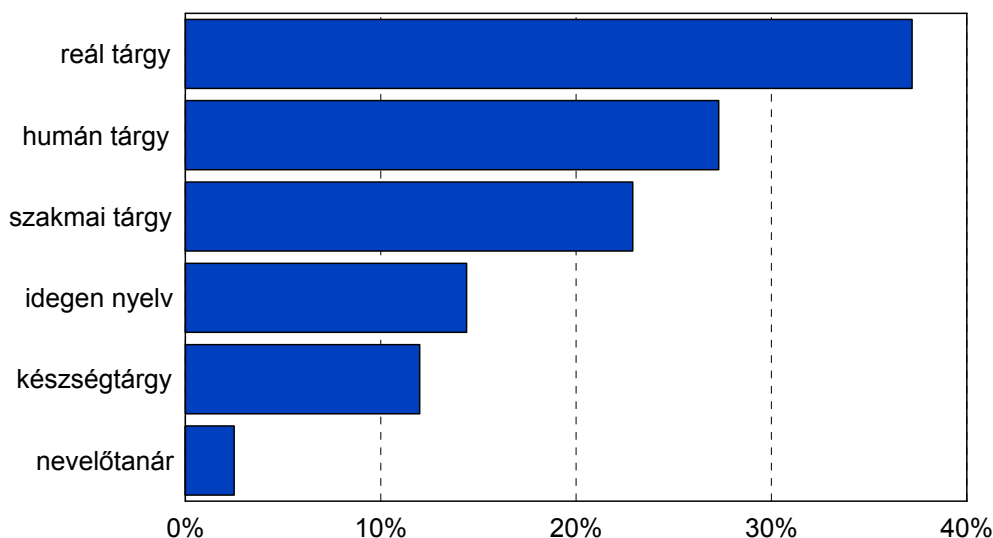
A pedagógusok demográfiai helyzetének bemutatáshoz hozzátartozik a szakmán belüli helyzetük vázolója. A megkérdezett tanárok átlagosan 16.5 éve vannak a pályán. A részletesebb elemzés kimutatta, hogy nagyjából kiegyensúlyozott a megoszlásuk e tekintetben. Maximum 5 éves pedagógiai tapasztalattal 18 százalékuk rendelkezik, egyötödük 6-10 éve, 27 százalékuk 11-20 éve, 20 százalékuk pedig 21-30 éve van a pályán. A megkérdezettek 14 százaléka mögött ennél is több, 31-40 éves szakmai múlt van.

Hányadik éve tanít?

A válaszoló pedagógusok drogokról való ismeretét, attitűdjeit befolyásolhatja, hogy milyen szaktárgyat oktatnak. Minden harmadik megkérdezett tanár (37 százalék) jelenleg oktat, tanít valamilyen reál tárgyat, míg humán tárgyat csak 27 százalékuk. A szakmai tantárgyakat (is) tanító pedagógusok aránya 23 százalék. Ennél alacsonyabb az idegen nyelveket oktatók (14) és a készségtárgyakat tanítók aránya (12). A megkérdezett pedagógusok 2.5 százaléka jelenleg nevelőtanárként dolgozik. (Természetesen egy-egy tanár többféle tárgyat is taníthat)

A vizsgált tanárok által tanított tárgyak megoszlása

A megkérdezett pedagógusok túlnyomó többsége, 97 százaléka főállásban tanít, az óraadó aránya elenyésző. A letanított heti átlagos óraszám 22, aminek a szórása igen kicsi, a tanárok kétharmada 20-25 óra közötti óraszámokban tanít. 20-nál kevesebb illetve 25-nél több órája a tanárok 10-11 százalékának van.

A vizsgált tanárok 66 százaléka nemcsak szaktanárként, hanem osztályfőnökként is felel a tanulók szellemi és erkölcsi fejlődéséért. Érdekes eltérés, hogy a férfi tanárok körében kisebb arányban találunk osztályfőnököket, csakúgy mint nem miskolci lakosú pedagógusok között, de jelentős eltérés mérhető a szaktárgyak dimenziójában is. A legmagasabb arányban a szakmai tárgyat oktatók és a humán tárgyakat tanítók között vannak osztályfőnökök (74-76 százalék), míg a reál tárgyak oktatóinak 65, az idegen nyelveket tanító pedagógusoknak pedig csak 40 százaléka osztályfőnök is egyben.

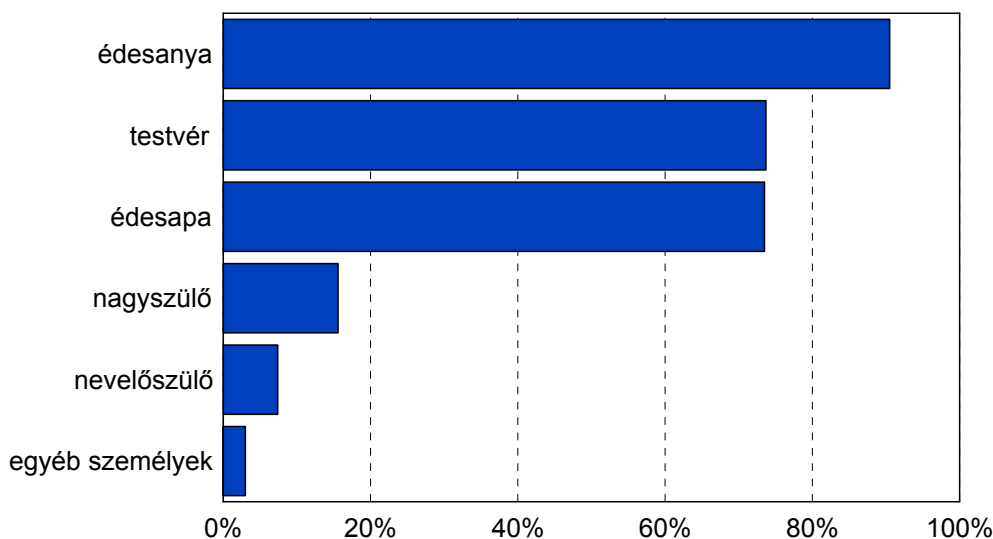

3. A TANULÓK CSALÁDI HÁTTERE

A családi háttérre vonatkozó információkat a diákoktól kérdeztük meg, mivel ez segíthet feltérképezni a kábítószer-fogyasztás esetleges veszélyeztetettjeit, a segítség célcsoportjait.

A tanulóval egy háztartásban élő személyek említési arányait vizsgálva kiderült, hogy a legintenzívebb kapcsolata a tanulóknak édesanyjukkal van, az összes megkérdezett fiatal 91 százaléka él szülőanyjával közös családban. Édesapjukkal már kevesebben vannak napi kapcsolatban, a tanulók 74 százaléka adott ilyen választ. A miskolci diákok 74 százalékaival egy háztartásban testvér is van.

A tanulóval egy háztartásban élő személyek említési aránya

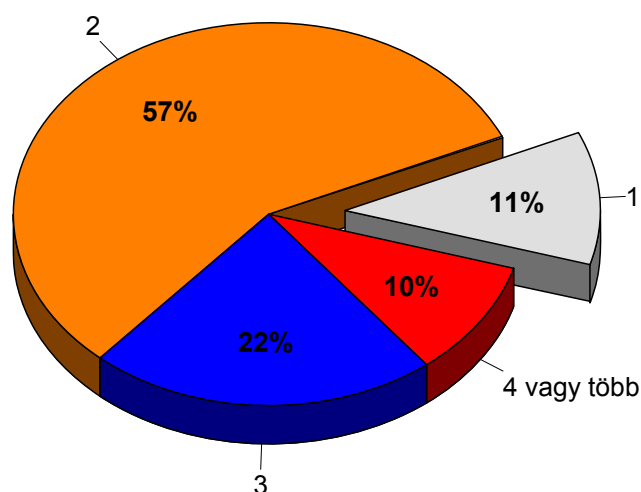
Természetesen a testvéreken és az édes szülőkön kívül más személyek is előfordulhatnak a családokban. Gyakran fordul elő, hogy két generációnál több él közös háztartásban, a tanulók 16 százaléka említette, hogy a nagyszülő is náluk lakik. A válasz után újraraházasodott szülővel mostohaszülő érkezhethet a tanuló családjába, ez történt 7 százalékkal.

A családok szerkezetét tekintve a miskolci középiskolás fiatalok közül ötven százalék él mindkét szülőjével és testvérével, míg 12 százalék mindkét szülővel, de egyedüli gyermekként. Ehhez jön még tíz százalék, ahol a szűk családba a nagyszülők is beletartoznak, a családdal egy háztartásban élnek, illetve további egy százalék, ahol más rokonok is a családdal együtt élnek. Ez összességében a kérdezett fiatalok 73 százaléka, vagyis közel

háromnegyede, akire azt lehet mondani, hogy nem csonka családban él (szándékosan nem a „rendezett” kifejezést használtuk, mivel rendezett családi életet csonka családban is lehet élni, míg a teljes család nem feltétlenül garancia erre). A többi 27 százalék közül 13 százalék édesapa vagy nevelőapa nélküli családban él, édesanyjával, a többiek különböző összetételű „csonka” családokban.

A testvérek száma meghatározó eleme a fiatalok családi kapcsolatainak, tapasztalatainak. A miskolci diákok mindössze egytizedének nincsenek testvérei, s közel ugyanekkorra a négy vagy több gyermekes szülők aránya a mintában.

A gyermekek száma a családban

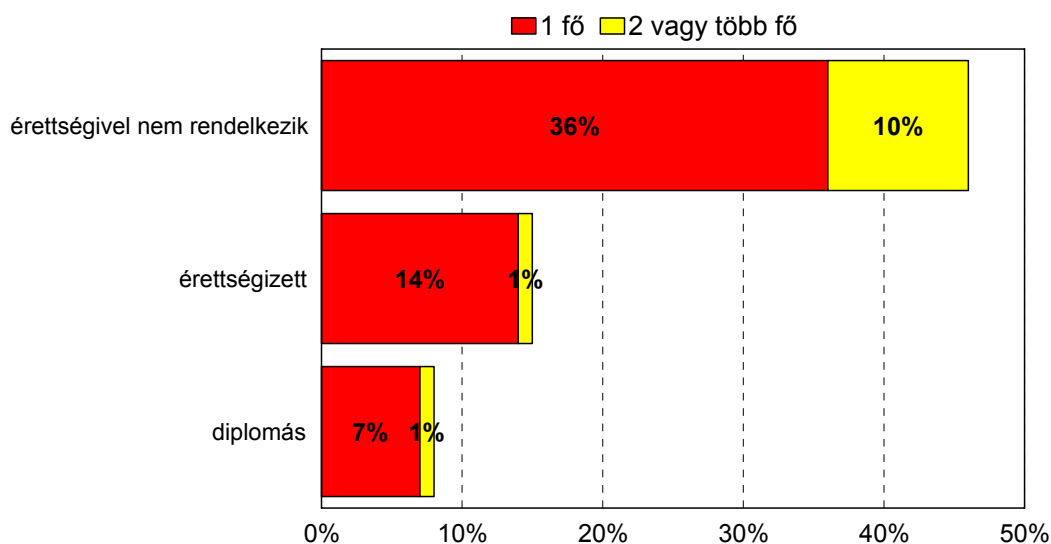

Általában a különböző elemzések együtt szokták értékelni a gyermekek számát és a valláshoz való viszonyt, bizonyos családi mintákra utaló összefüggéseket megnevezve. A kérdezett diákok mindössze 8 százaléka vallotta magát rendszeres templomlátogatónak, egyötödük csak alkalmanként jár templomba vagy vallási összejövetelre. Közel azonos arányban voltak, akik csak családi vagy nagy ünnepi események alkalmával járnak templomba és azok, akik egyáltalán nem járnak semmilyen vallási összejövetelre (37 és 35 százalék).

A családi viszonyokat nagymértékben meghatározza, hogy a kilencvenes évek piaccgazdaságának egyik legkíméletlenebb vonása, a munkanélküliség érinti-e a családot vagy sem. A kérdezett diákok 28 százalékának a családjában van munkanélküli családtag, közülük

öt százalék családjában egynél is több. A családban megélt munkanélküliség szorosan kapcsolódik az apa iskolai végzettségéhez.

Családon belüli állástalanok száma az apa iskolai végzettségének dimenziójában

A munkanélküliség mellett az is károsan befolyásolhatja a családi élete, ha valamilyen szenvedélybetegségben szenvedő családtag él a háztartásban. E betegségek közül ebben a blokkban a leggyakoribbra, az alkoholra kérdeztünk rá. Erre a diákok 10 százaléka válaszolta, hogy van a családjában alkoholfüggő személy. Ez a szám magasabb is lehet, ez a tíz százalék valószínűleg csak a leginkább nyilvánvaló, szembeszökő eseteket takarja. A szenvedély(betegség)ek közül nem zárhatjuk ki a dohányzást sem, a fiatalok 63 (!) százaléka említette, hogy a szülei közül legalább az egyik dohányos.

A családi élet legfontosabb színterei a hétköznapiak látszó események, közös programok, amikor a család élete a közösségben zajlik. Mi hét ilyen családi programot soroltunk fel, és megkértük a diákokat, hogy írják le, mennyire jellemző ez a családjukra,

A leggyakoribb említés a beszélgetés és az együttlét volt, illetve a konkrét programok közt a hétvége együtt töltése, bár ebből nem derül ki, hogy mennyire tartalmasan történik mindez. A közös reggelik és a közös szórakozás már sokkal kevésbé jellemző a miskolci fiatalok családjaira.

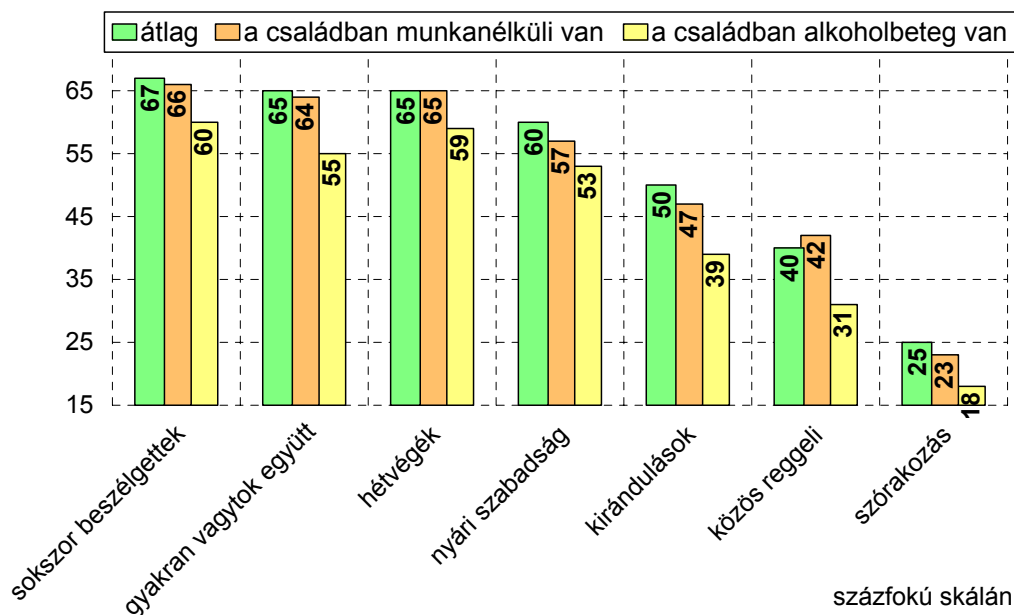
Mennyire jellemző a családra ...

százfokú skálán

Ezeket a családi eseményeket negatívan befolyásolhatja, ha a családban mindennapi probléma a munkanélküliség vagy a szenvedélybetegség. Hipotézisünk szerint az ilyen családban élő fiatalok családi közösségi élete is sivárabb, a közös élményekre ritkábban jut csak idő. Az alábbi ábra ezt igazolja, azokban a családokban, ahol az egyik családtag munkanélküli vagy szenvedélybeteg, sokkal ritkábban élik meg a fenti családi élményeket.

Családi közösségi élmények gyakorisága

százfokú skálán

Mint az ábrából kiderül, mindkét „esemény” hátrányosan érinti a családi életet, és sajnos éppen azokét, ahol a problémák miatt nagyobb szükség lenne erre. A kétféle depriváció közül a szenvedélybetegség a súlyosabb a családi életre nézve. Míg a munkanélküliség egyik esetben sem okoz szignifikáns eltérést az átlagtól e tekintetben, a szenvedélybetegség minden esetben sújtja a családot, a családi életet.

A családi élet fontos jellemzője a szülők viselkedése a gyerekekkel szemben. E tekintetben hat viselkedésformát soroltunk fel, és megkérdeztük a diákokat, mennyire jellemzőek ezek a szüleikre. A hatból négy kifejezetten negatív, egy engedékeny és egy pedig „törődő” magatartásforma volt.

Mennyire jellemző a szüleidre, hogy...

	<i>Gyakran</i>	<i>Alkalmanként</i>	<i>Soha</i>
<i>beleszólnak a dolgaiddba</i>	22	65	13
<i>ha rossz jegyet viszel haza, megszidnak</i>	22	56	21
<i>engedik, hogy éjszakára kimaradj otthonról</i>	20	61	19
<i>kikérdezik a leckét</i>	7	41	52
<i>megkínálnak alkohollal</i>	2	41	57
<i>fizikailag bántalmaznak</i>	2	8	90

százalékos megoszlások

A táblázat adatai igen tanulságosak. Mielőtt azonban részletesen megnéznénk őket, érdemes megvizsgálni az egymáshoz való viszonyukat, mégpedig egy ún. korrelációs elemzéssel. Ez az elemzés három csoportot állított fel. Az elsőbe tartozik az éjszakai kimaradás és az alkohollal való kínálás. Ezekről könnyű belátni, hogy hasonló elemei ugyanannak az engedékeny magatartásformának, és így egymással szoros összefüggésben állnak, a megítélésük igen hasonló. Ez ugyanakkor csak a fiatalok kisebb részének szüleire jellemző.

A második csoport voltaképpen egy elemből áll, a lecke kikérdezésére vonatkozó itemből. Ez az item negatív korrelációban van az előbb említett két, engedékenységet mutató itemmel, vagyis ha egy fiatal azokat választotta gyakoriként, akkor szinte biztos, hogy ezt nem választotta. Ezt is könnyű belátni, hiszen a szülők megengedő magatartásának általában nem eleme a tanulmányi számonkérés (amelyet a szülők több, mint fele amúgy soha nem is tesz meg).

A lecke kikérdezésére vonatkozó item egy szálon kapcsolódik a harmadik csoporthoz, a maradék három itemhez (szidás, fizikai bántalmazás, beleszólás). Ez az egy szál nem más,

mint a szidás rossz jegy esetén. Ez azt jelenti, hogy amíg nagyon valószínű az, hogy ha valakitől kikérdezik a leckét, akkor azt megszidják, ha (mégis) rossz jegyet visz haza, addig a kikérdezés már nem jár együtt sem a beleszólással, sem a fizikai bántalmazással. A megszidás viszont együtt jár velük, ezért is kerültek egy csoportba. Ennél a csoportnál azért fontos megemlíteni, hogy míg a szidást és a beleszólást a fiatalok egyötöde kénytelen rendszeresen elviselni, a fizikai bántalmazás “csak” a fiatalok egytizedének szüeleire jellemző több-kevesebb rendszerességgel.

Egy másik statisztikai eljárással - klaszteranalízissel - a tanulók válaszai alapján meghatározhatók voltak a tipikus szülői magatartási minták. A számítógépes eljárás három homogén csoportba sorolta a szülőket. Az első, közepes létszámú csoport a gyermekük életére odafigyelő szülők csoportja (35 százalék). A második csoport a kifejezetten szigorú szülőké (20 százalék), a harmadik pedig az engedékeny, s bizonyos értelemben egy kicsit közönyös szülőké (45 százalék). Jellemző, hogy a szigorú szülők a naponta bejárós tanulók körében vannak a legtöbben, s a kollégisták többségének szülei kimondottan engedékenynek minősíthetők.

Az alminták szerint is mérhető szignifikáns eltérés, míg az elsős tanulók 48 százalékának a szüleit inkább odafigyelő magatartás jellemzi, s az engedékeny szülők aránya mindössze 29 százalék körükben, addig a végzős tanulónál az odafigyelő szülők aránya lecsökken 20 százalékra, s ezzel párhuzamosan 62 százalékra nő az engedékenynek minősíthető szülők aránya.

4. LEGÁLIS PSZICHOAKTÍV SZEREK FOGYASZTÁSA

A kábítószer fogalmát a különböző szerzők különféle képpen határozzák meg, ám abban szinte mindenki egyetért, hogy kábító hatású, a tudatállapotot módosító hatású anyagok, szerek jelenléte egyidős az emberi társadalmak kialakulásával. Már a primitív törzseknél is megtalálhatók a különböző füvek, gombák főzetei, melyek vallási és transzcendentális szertartások elmaradhatatlan kellékei, a bódulat vagy éppen a gyógyítás eszközei voltak. Ezek a pszichoaktív anyagok. A különböző, tudatot, érzékelést módosító anyagoknak, szereknek komoly szociokulturális, közösségi funkcióik voltak. Amíg a világ egyes részei, a nagy kultúrkörök nem igen érintkeztek egymással, az egyes kultúrákra jellemző pszichoaktív anyagok az adott társadalom keretén belül maradtak, s e szerek használatát, fogyasztását kulturális minták, konszenzusos szabályok határozták meg. Minden nagy kultúrkörnek megvoltak, megvannak a hagyományos pszichoaktív szereik, pl. Dél-Amerikában a koka cserje rágása csökkentette a fáradtság érzetét az indiánoknál, Európában hagyományosan az alkohol fogyasztását veszik igénybe a tudatállapot módosítására, Kínában és Indiában az ópium fogyasztása, az aztékoknál a peyotl-kultusznak volt rituális szerepe, az arab világban a kávé fogyasztása, Jemenben a chat fogyasztása fontos társasági esemény vagy pl. egyes nomád törzseknél bizonyos gombák főzeteinek hatása alatt révül a varázsló².

A XV-XVI. század földrajzi felfedezéseitől kezdve azonban a kultúrák érintkezése sokkal intenzívebbé vált, s a különböző lokálisan funkcionáló drog jellegű anyagok, szerek áramlása is megindult a civilizációk között. (Pl. eljutott az amerikai indiánokhoz az alkohol, Európába a dohány, a tea, a kávé, az ópium stb.) A XX. század folyamán lezajlott globalizáció és a "világfalu" kiépülése még tovább fokozta a kultúrák közötti keveredést.

A pszichoaktív szerek egyik része az modern társadalmakban élvezeti cikként szervesültek, fogyasztásuk legális, kereskedelmi forgalomban hozzájuk lehet jutni. Hagyományosan ilyen anyagok az alkohol, a dohány, a kávé, a tea, bizonyos növényekből kivont vagy szintetikus úton előállított gyógyszerek illetve ide sorolhatók az utóbbi időben a különböző energia italok is. A pszichoaktív szerek másik része az európai kultúrkörben kevésbé szervesült, számos országban tiltott, illegális anyagok, drogok, kábítószer. E kábítószer felosztása nem egyértelmű a szakirodalomban, többféle dimenzió mentén számos felosztással lehet találkozni. A kutatás során az illegális kábítószer csoportjába az

---

² Lévai Miklós: Kábítószer és bűnözés, KJK 1992. 12.o.

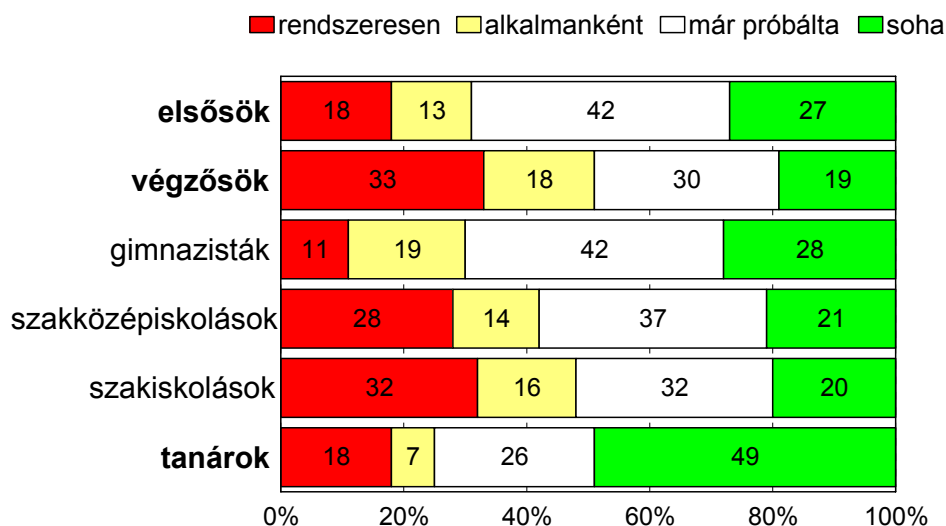
ópiátokat vagy ópiát helyettesítő depresszáns szereket (máktea, ópium, morfin, heroin, kodein, metadon), a stimulációs anyagokat (amfetamin, kokain, crack, chat, speed), a hallucinogéneket (hasis, marihuána, LSD, PCP, peyotl, extasy) és a szerves oldószereket (ragasztók, hígítók, csavarlazítók gőzének belélegzése) soroltuk.

A következőkben a különböző legális pszichoaktív szerek tanulói és tanári fogyasztásáról adunk számot.

4.1 Dohányzás

A gyermek és fiatalkori dohányzás szeret a világon - így Európában is - komoly gondot jelent. Jól látható tendencia, hogy amíg a dohányosok száma az elmúlt 20 évben a világon csökkent, a rendszeresen dohányzó fiatalok aránya jelentősen megnőtt. Egy 1999-es, a magyarországi felnőtt lakosságot reprezentáló felmérés során kiderült, hogy jelenleg az észak-magyarországi régióban a lakosok 26 százaléka rendszeresen, további 4 százaléka pedig alkalmanként dohányzik. Minden tizedik válaszoló tartozik abba a csoportba, akik valamikor dohányoztak, de már leszoktak róla. A naponta elszívott cigaretta átlagos száma a dohányzók körében 15 szál.

A dohányzók aránya iskolánkénti bontásban

A miskolci kutatás során kérdezett tanulók körében mért adatok hasonlóan magas dohányzási intenzitásról vallanak, és ha figyelembe vesszük, hogy melyik korosztályról van szó, igencsak riasztóak.

A vizsgált tanulók 26 százaléka rendszeresen dohányzik, további 15 százalékuk pedig

alkalmanként gyújt rá. A tanulók 36 százaléka válaszolt úgy, hogy nem dohányzik, de már kipróbálta. Azok aránya, akik soha nem is próbálták, 23 százalék. Iskolatípus mentén tekintve, a kérdezett gimnazisták körében a legjobb a helyzet, a tanulók közel harmada soha nem is próbálta ki a dohányzást, a rendszeres dohányzók aránya 11 százalék. Ennél rosszabb a helyzet a szakmai képzést adó középiskolákban, a szakközepesek 28 százaléka és szakmunkás tanulók 32 százaléka rendszeresen dohányzik, s a korosztály további 14-16 százaléka alkalmanként gyújt rá.

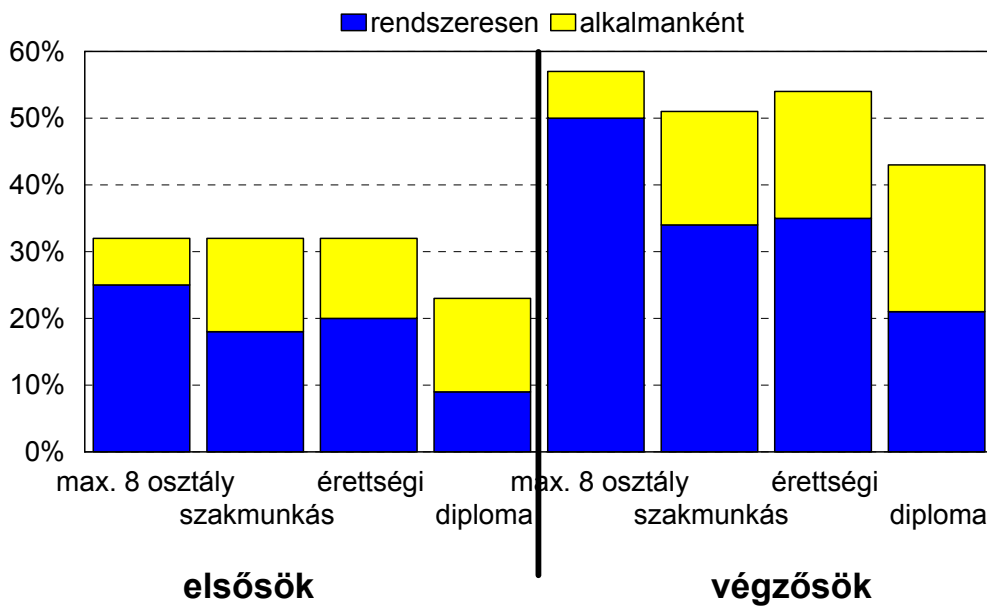
Jól látható tendencia, hogy az alkalmi dohányosok aránya a lányoknál magasabb, 19 százalék, a rendszeres dohányosok között pedig a fiúk (29 százalék) vannak magasabb arányban képviseltetve. Mindent összevetve a lányoknak már 80 százaléka legalább a kipróbálásig eljutott, míg a fiúknál ez az arány 76 százalék. Ugyanakkor az is kimutatható, hogy a dohányzó fiúk nemcsak rendszeresebben, de többet is szívnak, a napi átlaguk 9 szál, míg a lányoknál csak 6,9.

A dohányosok aránya nem egyenlő az elsős és a végzős osztályokban. Míg az elsősök kétharmada nem minősíthető dohányosnak (a rendszeresen és az alkalmanként dohányzók együttes aránya 31 százalék), addig a végzősöknek már több mint a fele, 51 százalékuk dohányzik, egyharmaduk rendszeresen.

Ezektől az eredményektől némileg elmarad a tanárok dohányzási intenzitása, 18 százalékuk rendszeres további 7 százalékuk alkalmanként gyújt rá. Azok aránya akik dohányoztak valamikor, de már leszoktak róla 26 százalék. Ugyanakkor a tanárok között is vannak mérhető eltérések, a férfi tanárok körében 8 százalékkal magasabb a rendszeresen dohányzók aránya. Az is kimutatható, hogy a jelenleg osztályfőnökként is tevékenykedő pedagógusok között kétszer annyi a rendszeresen dohányosok aránya (22 százalék) mint a nem osztályfőnököknél, míg ez utóbbiak között az alkalmankénti dohányosok és a dohányzást soha nem is próbálók aránya magasabb.

A szülő iskolai végzettsége mentén is található szignifikáns eltérés. Mind az elsősök, mind a végzősök körében a maximum nyolc általánossal rendelkező szülők gyermekei körében mérhető a legintenzívebb dohányzás, s a diplomás szülők gyermekeinél a legalacsonyabb. Ugyanakkor a növekvő tendencia látható, a középiskola végére a diplomás és a képzetlen családok gyermekeinél is megduplázódik a rendszeresen dohányzók aránya.

A dohányzó fiatalok aránya a szülő képzettségének dimenziójában

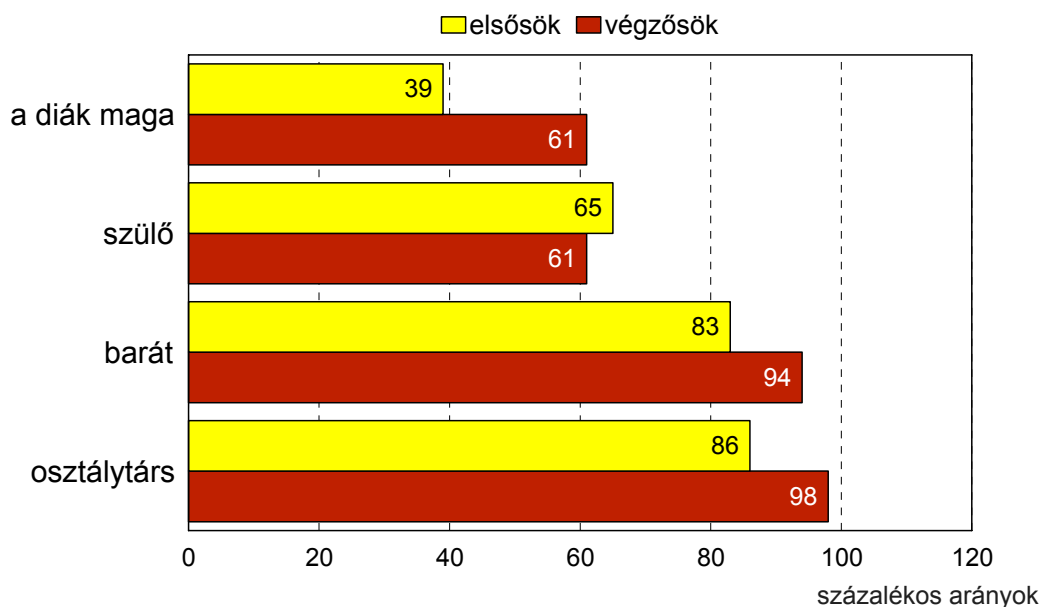

Mindebből következik, hogy a tanulmányi eredmény alakulásával is szoros összefüggésben van a dohányzás kérdése, kevésbé jellemző a jó és jeles tanulókra. Míg a gyenge tanulmányi eredményt elért elsősök 36 százaléka, végzősök 61 százaléka, a közepeseknek pedig 28 illetve 43 százaléka dohányzik, addig a jó tanuló elsősöknek 10 százaléka, a végzősöknek 27, a 4,5 fölötti átlagot elért tanulóknak pedig a kezdő évfolyamon mindössze 2, s a végzősök is csak 14 százaléka dohányzik rendszeresen. Az is megállapítható, hogy az alkalmankénti és a rendszeres dohányosok aránya átlag feletti a csonka családban élők között, ők intenzívebben dohányoznak.

Az, hogy egy fiatal elkezd dohányozni, alapvetően kétféle minta miatt lehetséges. Az egyik a negatív családi példa, a másik a kortárs csoport hatása. A miskolci tanulók családjának 63 százalékában a szülők között van dohányos. Ennél is rosszabb eredményeket kapunk, ha tovább szélesítjük a közösségi teret. Az elsős diákok 83, a végzős tanulók 94 százalékának van a baráti körében olyan, aki dohányzik, s kezdő évfolyamon 86 százalékban, a végzősöknél pedig gyakorlatilag mindenkinek van dohányos osztálytársa, csoporttársa. A családi hatást vizsgálva azt látjuk, hogy a nem dohányos családban a gyermek 54 százalékos eséllyel nem lesz dohányos a középiskola végére, míg a dohányos családban 55 százalékos eséllyel válik belőle is dohányos. A kortárs csoport hatásáról elmondható, hogy minden dohányos baráti körében találtunk másik dohányost, ugyanakkor a nem dohányzók körében

“csak” 88 százalékos eséllyel fordul elő dohányos barát.

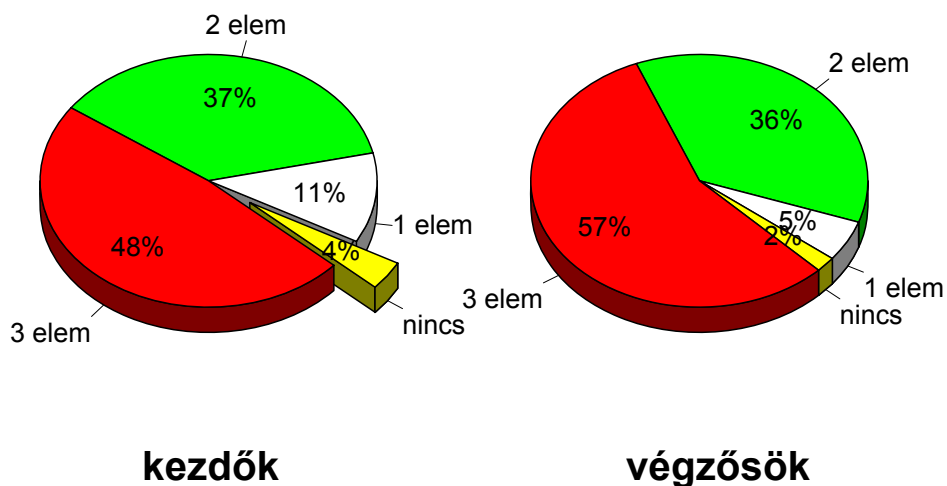
Ki dohányzik a diák környezetében?

Egy, a környezetben dohányzókat regisztráló mutatószám segítségével igyekeztünk pontosítani azok körét, akik leginkább ki vannak téve a “kísértésnek”. Az index értéke az előzőekben vizsgált kérdés alapján azt mutatja, hogy az érintett fiatalok környezetében hányféle dohányos ágens, ingerhatás található.

Az ábrából kiolvasható, hogy nagyon kevés (2-4 százalék) azon tanulók aránya, akik dohányfüst mentes környezetben élnek, s az elsősöknél 48, a végzősöknél pedig 58 százalék azok aránya, akik életük három meghatározó környezetében (család, baráti kör, osztálytársak) is jeleztek dohányosokat. A környezet meghatározó szerepe itt is kimutatható, a dohányzó fiatalok 64 százaléka ilyen „veszélyes” környezetben él. Hasonló összefüggés mutatható ki a másik oldalon is, azaz, azon kevesek, akik dohányzásmentes környezetben élnek, vagy csak környezetük egy szegmensében érintkeznek dohányosokkal, lényegesen magasabb arányban (90 százalék) maradnak nem dohányosok. Az átlagnál veszélyeztetettebb környezetben élnek a szakközépiskolások, szakiskolások és az alacsonyabban kvalifikált családi háttérrel rendelkező tanulók.

A fiatalok megoszlása a környezetükben lévő dohányos szegmensek száma szerint

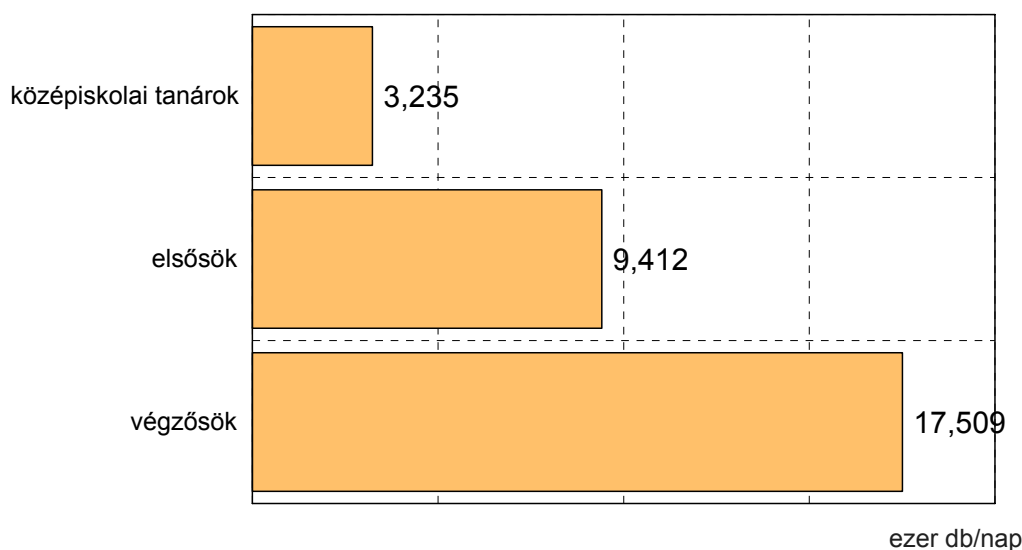
A dohányos tanulók az elsősöknél naponta átlagosan 7.1 szál, a végzősöknél 8.7 cigarettát szívnak el. A tanárok között a dohányt fogyasztók erősebb dohányosok, a napi átlaguk 12.3 szál. A férfiak, a képzetlenebb szülők gyermekei, a kollégista tanulók és a szakközepes tanárok az átlagosnál többet szívnak, s gyengébb dohányosokat találtunk a gimnáziumokban és a diplomás szülői háttérrel rendelkezőknél.

A dohányos tanulók és tanárok által naponta elszívott cigaretta mennyisége a különböző alcsoportokban

	elsős tanulók	végzős tanulók	tanárok
férfi	8.1	9.5	13.9
nő	6.1	7.6	11.1
miskolci lakos	7.0	8.7	12.3
naponta bejárós, ingázó	7.2	7.9	12.4
kollégisták	6.6	10.5	-
képzetlen szülők gyermeke	7.3	12.2	14.6
szakmunkások gyermeke	7.6	8.5	15.2
érettségizettek gyermeke	7.0	9.3	10.8
diplomásak gyermeke	5.0	6.3	10.9
gimnázium	3.6	5.3	12.0
szakközépiskolások	6.8	9.1	14.3
szakiskola	8.4	9.7	11.8
ÁTLAG napi szál	7.1	8.7	12.3

A korosztályi és tanulói dohányzási arány és a dohányosok által elszívott napi cigaretta mennyiségének ismeretében meghatározható, hogy a miskolci elsősök, végzősök és tanáraik naponta kb. hány szál cigarettát szívnak el mindösszesen. A miskolci középiskolákban tanító pedagógusok összesen kb. 3235 szál cigarettát szívnak el egy átlagos napon. Az első éves középiskolás tanulók körében naponta 9412 szál cigaretta megy el, a végzősök pedig 17509 szálát szívnak el naponta. Ez durva becsléssel azt jelenti, hogy a Miskolcon tanuló elsős középiskolások egy év alatt 3,4 millió, a végzős középiskolások pedig 6,4 millió szál cigarettát szívnak el. A tanároknál mindez kb. 1,2 millió szál elfüstölését jelenti éves szinten.

A tanulók és a tanárok által elszívott napi cigaretta mennyisége

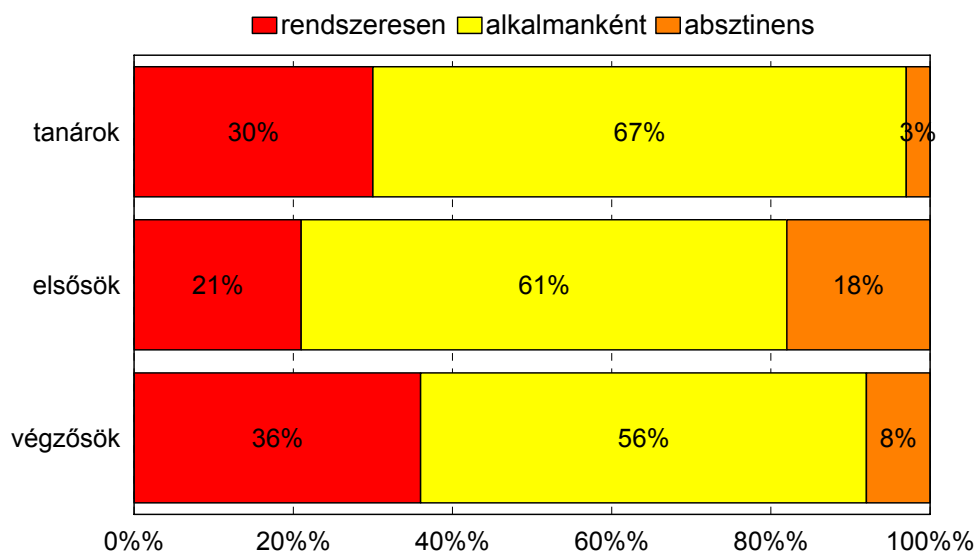

4.2 Alkoholfogyasztás

A magyar társadalomban a legelterjedtebb pszichoaktív szer az alkohol. Ez érezhető a miskolci kutatás mintában is, ugyanis a vizsgált tanulók mindössze 13 százaléka nem ivott még soha alkoholt. Az elsősöknél a rendszeres alkohol fogyasztók aránya (napi vagy heti rendszeresség) 21, az absztinenseké 18 százalék, a végzősöknél a rendszeresen ivók 36, az

absztinensek pedig mindössze 8 százalékban vannak jelen³.

Az alkoholfogyasztás az egyes mintákban

Ha a nemek dimenziójában vizsgáljuk a kérdést, kiderül, hogy a rendszeresen alkoholt fogyasztó tanulók (és tanárok) túlnyomó többsége férfi, míg a lányok körében az alkalmankénti ivók vannak egy kicsit felülreprezentálva. Az átlag azonban elfedi azt a tényt, hogy míg a gimnazistáknak csak 23 százaléka iszik rendszeresen, addig a szakközépiskolások 28, a szakmunkás tanulók 33 százaléka rendszeres ivó. A legintenzívebb alkoholfogyasztás a bejárós tanulókra jellemző, közel egyharmaduk iszik rendszeresen, ugyanakkor az absztinensek aránya a kollégiumban lakók körében a legmagasabb, 18 százalék.

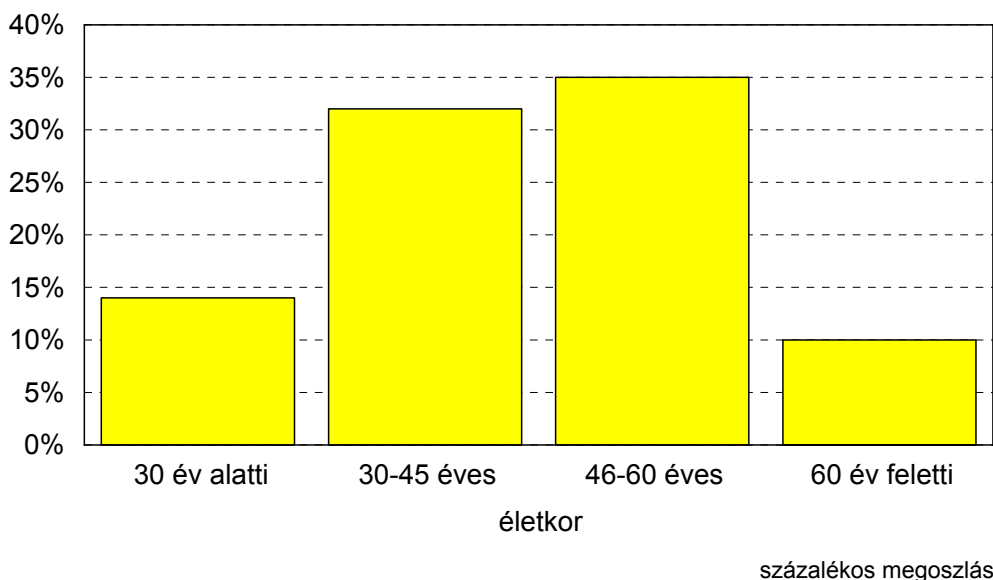
Az alkoholfogyasztás gyenge kapcsolatban van a tanulmányi eredmény alakulásával is. Míg a gyenge tanulók 42, a közepesek 33 százaléka iszik rendszeresen, addig a jó tanulóknak 25, a jeles tanulóknak pedig csak 16 százaléka. Jellemző, hogy a csonka családban nevelkedő tanulók körében 6 százalékkal magasabb az alkoholt fogyasztók aránya, de a szülő iskolai végzettségétől mindez független.

A tanárok körében mért 30 százaléknyi rendszeres alkoholfogyasztás sem oszlik meg egyenletesen. A férfi tanárok 48, a női pedagógusok 19 százaléka iszik legalább hetente alkoholt (önbevallásuk szerint), s a legtöbb absztinens a 30 év alatti tanárok körében

³ Rendszeres ivónak azt minősítettük aki sört, bort, töményt vagy likőrt naponta vagy hetente fogyaszt. Absztinens az, aki soha nem iszik sem sört, sem bort, sem töményt, sem pedig likőrt.

található.

A rendszeresen alkoholt fogyasztó tanárok aránya korcsoportonként

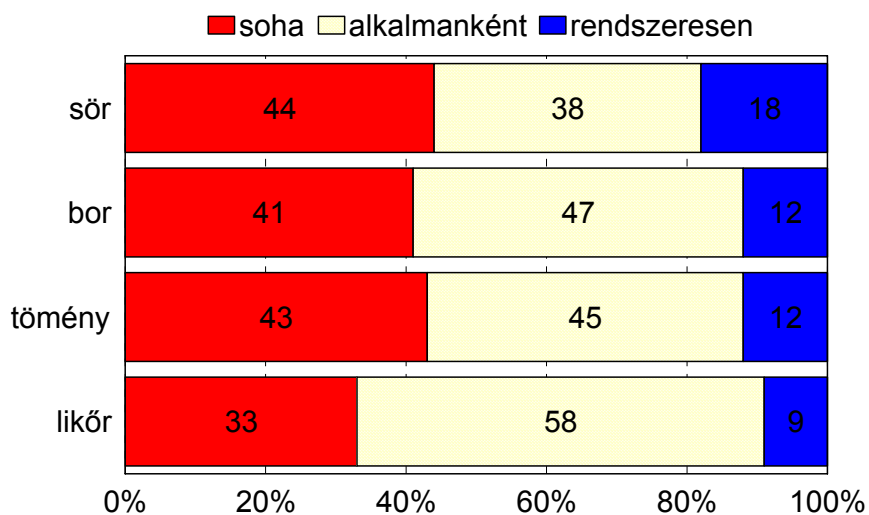

A dohányzás mellett tehát a vizsgált korosztály és tanáraik egészségkárosító magatartásának másik hagyományos formája az alkoholfogyasztás. A különböző féle alkoholtermékek fogyasztása azonban nem egyenletesen oszlik meg. A tanulók körében a hagyományos kategóriák közül a legelterjedtebb a likőrök fogyasztása, melyet tipikusan alkalmankénti (havonta vagy ritkábban) fogyasztás jellemez. Egy kicsit rendszeresebben isznak (igaz 10 százalékkal kevesebben is fogyasztanak) tömény alkohol termékeket a tanulók, a naponta vagy hetente fogyasztók aránya 12 százalék, a havi fogyasztóké 20 százalék a teljes tanulói populációban. Ezekről jelentősen eltér a másik két típus (sör, bor) fogyasztási szokása, melyet abszolút értékben ugyanannyian fogyasztanak mint égetett szeszes italt, de a gyakoriságuk nagyobb, a tanulók 18 százaléka rendszeresen iszik sört.

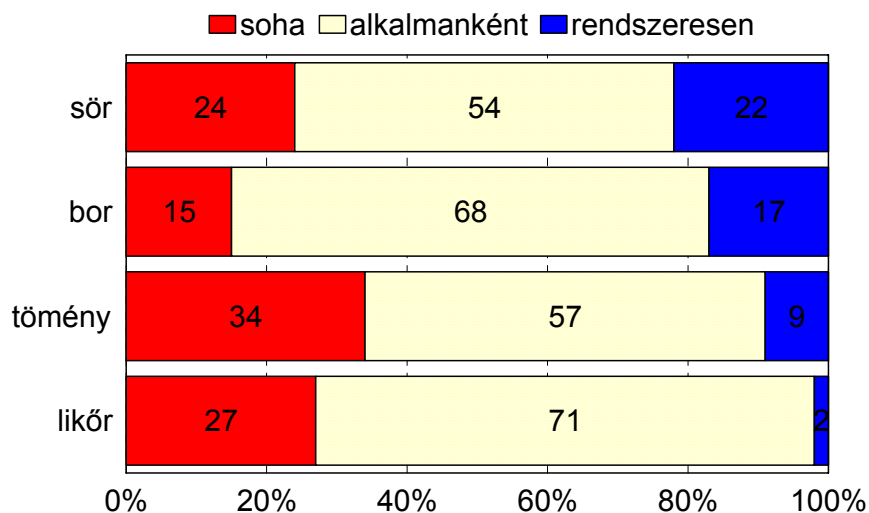
A tanárok alkoholfogyasztási szokása ettől némileg eltér, a legnépszerűbb alkohol fajta a bor, mindössze 15 százalékuk nem iszik soha. Ugyanakkor a legrendszeresebben fogyasztott alkohol a tanároknál is a sör, 22 százalékuk issza napi vagy heti rendszerességgel. A likőrök fogyasztása a leginkább alkalmankénti a tanári minta alapján, s a tömény italokat fogyasztják a legkevesebben (34 százalék soha). Összevetve a tanulói és a tanári alkoholfogyasztást, látható, hogy a pedagógusok általában gyakrabban isznak mint a tanulók, ám figyelemre méltó, hogy rendszeresen töményt fogyasztók aránya éppen a tanulók

körében a magasabb.

A különböző alkoholtípusok fogyasztásának gyakorisága a tanulóknál

A különböző alkoholtípusok fogyasztásának gyakorisága a tanároknál

Korrelációs elemzéssel kimutatható, hogy azok a diákok akik sört isznak, általában bort és töményt is fogyasztanak, akik likőrt isznak azok kevésbé isznak sört és bort, míg a töményt fogyasztók mindent megisznak.

A fenti számok háttérét vizsgálva jelentős eltéréseket tapasztalhatunk. A sört a lányok 62 százaléka soha nem iszik, a fiúk 44 százaléka alkalmankénti, 27 százaléka rendszeres fogyasztó. Ellenben a likőröket a fiúk 39 százaléka utasítja el, míg a lányoknak 73 százaléka fogyasztója (65 százaléku alkalmanként).

Összehasonlítva a kezdő és végzős tanulók körében a különböző alkoholok fogyasztását, elmondható, hogy a középiskola évei alatt a töményet fogyasztók aránya 21 százalékkal, a bort ivóké 19 százalékkal, a likőrt és sört fogyasztóké pedig 12-13 százalékkal emelkedik.

Más településeken mért kutatások alapján az alkoholfogyasztás szociális környezetéről állítható, hogy a tanulók körében ez alapvetően a barátokhoz kapcsolódik, többségük kizárólag ebben a körben szokott alkoholt fogyasztani. A tanulók közel negyede a baráti kör mellett családi körben is iszik néha, s elenyésző azok aránya, akik kizárólag családon belül teszi ezt, csakúgy mint a azok aránya, akik egyedül isznak (zugivók).

A családi minta a tanulói alkoholfogyasztást több szempontból befolyásolhatja. Azokban a családokban, ahol van alkoholbeteg, alkoholfüggő személy, a rendszeresen sört, bort vagy likőrt fogyasztó tanulók aránya egy-két százalékkal alacsonyabb, ellenben a töményt rendszeresen fogyasztók aránya egy-két százalékkal magasabb. Ahogy az várható volt, az alkoholbetegek nagyobb arányban fordulnak elő a csonka (12 százalék) és a képzetlen családokban (11 százalék).

A családi háttér vizsgálva elgondolkodtató, hogy a megkérdezett tanulók 43 százaléka (az elsősök 33, a végzősök 54 százaléka) úgy nyilatkozott, hogy szülei alkalmanként megkínálják alkohollal.

4.3 Kávéfogyasztás

Bár nem sorolják a klasszikus egészségkárosítási módozatok közé a kávé fogyasztását, ugyanakkor túlzott fogyasztása, életformává válása esetén - különösen hosszabb távon - gyengíti a szervezetet, ugyanúgy megbontja az egészséges rendszert, mint bármely más pótszer, ha szenvedéllyé válik (naponta 6-8 csésze kávé elfogyasztásának már jelentős veszélyei lehetnek). A kérdezett fiatalok 9 százaléka rendszeresen, 42 százaléka alkalmanként szokott kávé inni. Azok aránya, akik kipróbálták ugyan, de nem fogyasztanak, 36 százalék. A kávézók aránya - ahogy az feltételezhető - az iskolai évek alatt az életkor emelkedésével nő. A középiskola kezdő évfolyamain 4 százaléknyi a rendszeres kávéfogyasztó tanulók aránya, s további 38 százalék az alkalmankénti kávézóké, ezzel szemben a végzősöknél több mint

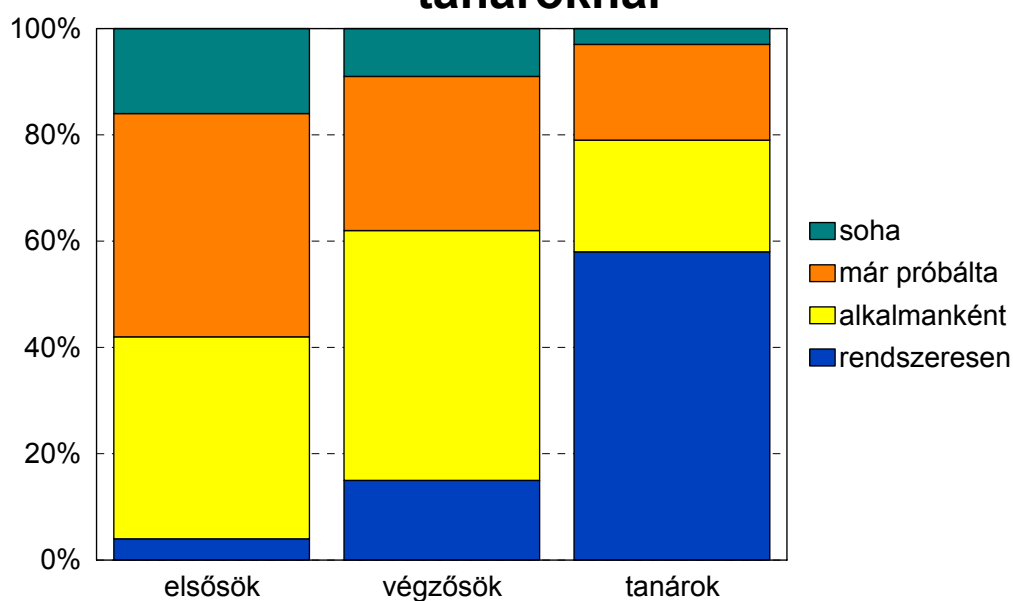
háromszor ennyi a rendszeresen kávézók aránya (15 százalék), s az alkalmankénti fogyasztók köre is bővül 10 százalékkal.

A tanárok körében ennél is intenzívebb a kávé fogyasztása, 58 százalékuk iszik rendszeresen. Kimutatható, hogy női pedagógusok között, különösen a 46-60 éveseknél kimagasló a rendszeres kávézás aránya. A nőknek 69, a 46-60 éveseknek 65 százaléka kávézik rendszeresen, s ez azért lényeges mert a koffein károsan hat a kalcium anyagcserére, ezáltal a csontozatuk gyengül.

A kávéfogyasztás intenzitása nem független az iskolatípustól és a szülő iskolai végzettségétől sem. Míg a gimnazisták körében a rendszeresen kávézók aránya a kezdő évfolyamban 2 százalék, addig a szakközépiskolában már 3, a szakiskolákban pedig 10 százalék. A végzősöknél is ez a tendencia figyelhető meg, de magasabb szinten, a gimnazisták 12, a szakközépiskolások 13, a szakiskolások pedig 19 százalékban rendszeres kávézók. Jól kimutatható tendencia, hogy a szülő iskolai végzettségének emelkedésével és a családi háttér romlásával nő a kávéfogyasztás a tanulói körben.

Érdeemes megnézni a dohányzás és a kávéfogyasztás közötti összefüggést, hiszen míg az egyik tágtítja a koszorúereket, a másik éppen ellenkező hatást, meszesedést, keringési zavarokat vált ki. Az összefüggés pozitív előjelű ($r=0,34$), a dohányzók 70 százaléka kávézik is, 16 százalékuk rendszeresen.

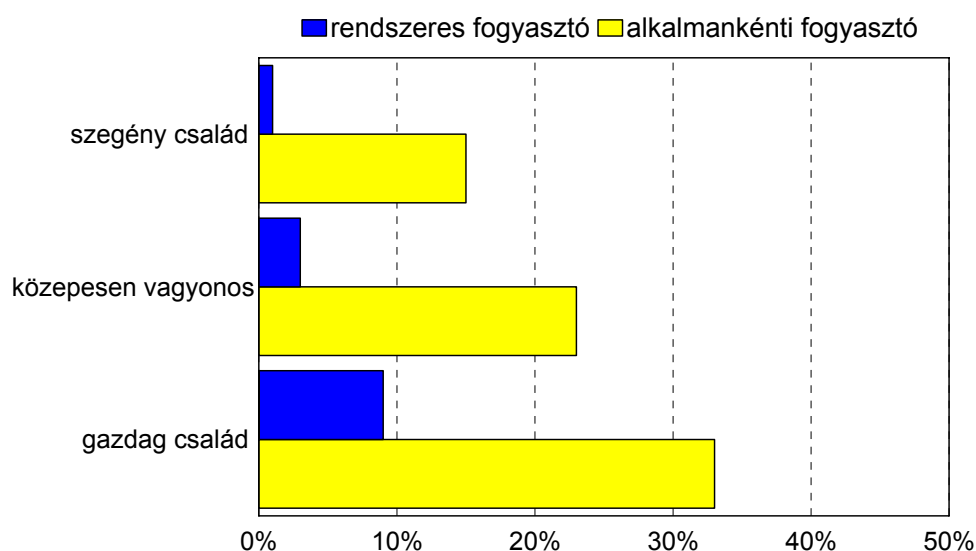
A kávé fogyasztása a tanulóknál és a tanároknál

4.4 Energia italok fogyasztása

Az utóbbi években a fiatalok körében fokozatosan elterjedt egy másik értágító, serkentő hatású legális dopping szer, az energia ital. Az energia italt (pl. Red Bull, Pop, Izostar) a miskolci középiskolás tanulók 65 százaléka próbálta ki eddig, 3 százaléuk rendszeres, 23 százaléuk alkalmi fogyasztónak vallja magát e tekintetben. Az energia italokat tipikusan a fiúk és a vagyonosabb családból kikerült tanulók fogyasztják. Jellemző, hogy az energia ital fogyasztása nagyrészt független a tanuló korától és az évfolyamtól.

Energia ital fogyasztása a család anyagi helyzetének dimenziójában

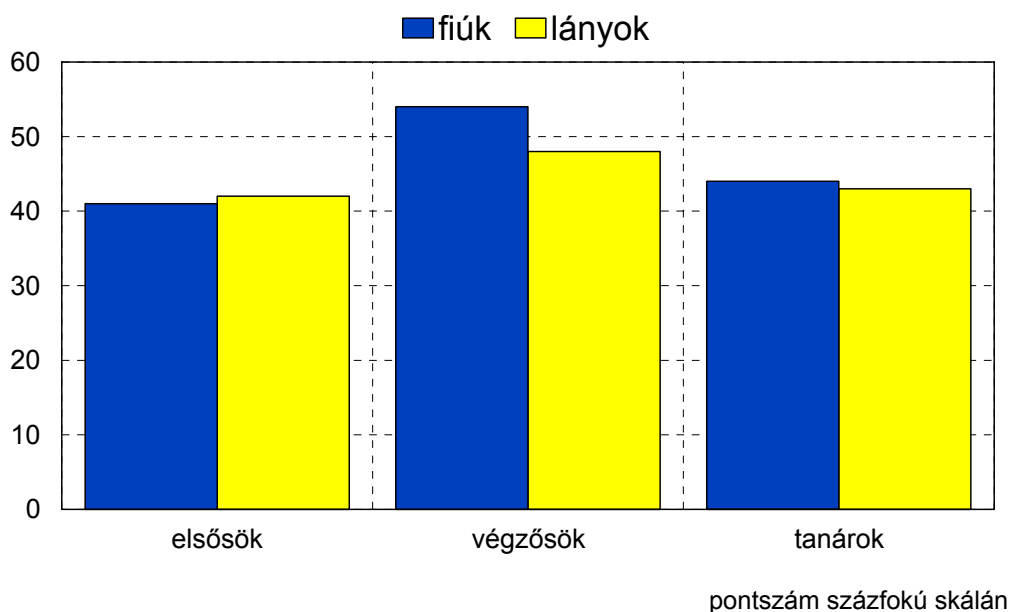

A tanárok 81 százaléka még soha nem ivott energia italt, 16 százaléuk nem fogyasztja, de már kipróbálta, s az alkalmankénti fogyasztók aránya csupán 3 százalék. Jellemző, hogy tipikusan a fiatal, 30 éven aluli tanárok közül kerültek ki az energia italt fogyasztók és kipróbálók.

Összesítve a legális forgalomban kapható pszichoaktív szerek fogyasztási szokásait, mindössze a tanulók 19 százaléka tekinthető teljesen védettnek (nem fogyaszt semmit), s 11 százaléuk rendszeresen vagy alkalmanként fogyaszt alkoholt, kávé, energia italt és dohányzik is. A legális pszichoaktív szerek fogyasztásának intenzitását a részadatok

segítségével egy 0-100 közötti számmal is kifejeztük. Az index azt mutatja meg, hogy az adott válaszoló milyen intenzíven használ ilyen legális szereket. A legális pszichoaktív szerek fogyasztásának indexe értéke városi szinten 46 pont.

Legális pszichoaktív szerek fogyasztásának indexe

A fiúknál a végzősök körében valamivel magasabb (54) az index. Fontos megemlíteni, hogy az index független a szülő iskolai végzettségétől, ellenben szoros összefüggésben van a tanulmányi eredménnyel, az életkorral és az iskolatípussal. A gyenge és közepes tanulók legális szerfogyasztási indexe 49-51 pont, a jóknál 44, a jeles diákoknál pedig csak 37 pont mérhető. Az életkor dimenzióját tekintve elmondható, hogy emelkedésével nő az index értéke, a fiatalok körében 44 pont, a nagykorúság elérése után pedig 52 pont. Iskolatípus szerint a gimnáziumokban a legalacsonyabb az index értéke, 43 pont, a szakközépiskolákban már magasabb (46), s szakiskolások körében a legintenzívebb (48 pont).

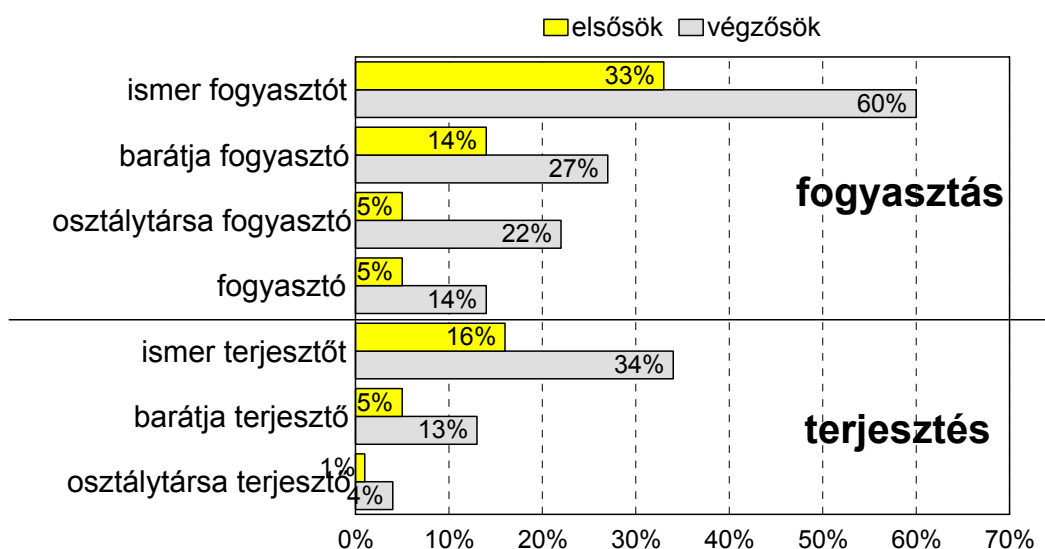
A tanároknál az életkor emelkedésével, 60 éves korig nő a legális szerfogyasztás intenzitása, a 30 év alatti pedagógusoknál az index értéke 40 pont, a 30-45 éveseknél 44, a 45-60 éveseknél 46 pont, a 60 év felettiéknél pedig 25 pont.

5. ILLEGÁLIS KÁBÍTÓSZEREK FOGYASZTÁSA

A legális szereknel sokkal kevésbé elterjedt a kábítószeres fogyasztása. A kérdezett elsőéves középiskolások 85 százaléka még gyakorlatilag elutasítja, nem próbált ki semmilyen klasszikus értelemben vett kábítószerrel, 10 százalékuk nem fogyasztott ugyan, de már gondolt rá, hogy kipróbálja, további 5 százalékuk alkalmi rendszeres drogfogyasztó - saját bevallása alapján. A középiskola végzőseinél ezek az arányok számottevően változnak, a kábítószerrel határozottan elutasítók aránya 16 százalékkal csökken, azok aránya, akik gondoltak már a drogok kipróbálására 6 százalékkal nő, s a drogfogyasztók aránya 14 százalékra nő.

Azt, hogy a kábítószer fogyasztása átlagosan mindössze a tanulók 10 százalékát érintené, némileg fenntartásokkal kell kezelnünk, valószínűsíthető, hogy a valós arány ennél sokkal magasabb, ugyanis a megkérdezett tanulók fele ismer olyan fiataalt, aki kábítószerrel fogyaszt, 21 százalékának a barátai körében is van drogos. Minden negyedik tanuló személyesen ismer olyan fiataalt, aki kábítószerrel árusít, 9 százalékuknak a baráti körében is akad ilyen. Tapasztalataink szerint a kábítószerrel fogyasztó tanulók jelentős része a kormány szigorú büntetőpolitikájából fakadó törvénymódosítás óta (BTK szigorítás) rejtőzködve marad, még az anonim kérdőívekben sem vállalja drogfogyasztását, tudva, hogy jogilag is elítélhető cselekedetről van szó.

A tanulók kábítószerrel való kapcsolata

Hitelt érdemlő, pontos országos adatok nem állnak rendelkezésre a fiatalok

drogfogyasztásának kérdésében, a különböző felmérések adatai szerint a középiskolások 17-25 százaléka már biztosan kipróbált valamilyen illegális kábítószerrel. Tény, hogy 1996 óta megduplázódott a kábítószerrel való visszaélések száma, s a szakértői becslések szerint immár két évente kétszereződik meg a kábítószerrel használók vagy kipróbálók létszáma az országban.

Érdeemes megnézni, hogyan alakul a miskolci tanulók kábítószerrel való kapcsolata az elsős és a végzős diákok körében. Jól látható, hogy mind a fogyasztás, mind pedig a terjesztés tekintetében aktívabbá válik a kapcsolat a középiskola ideje alatt. A fogyasztás tekintetében az 5 százaléknyi bevallott fogyasztó a középiskola befejezésére megháromszorozódik, azok aránya akik tudnak arról, hogy osztálytársuk fogyasztó, megnégyszereződik. A baráti körben az elsősöknél 14 százalékban fordul elő drogos, a végzősöknél már 27 százalékban. A leglazább kapcsolat az "ismer fogyasztót" kategória. Azon tanulók aránya, akik ismernek kábítószerrel fogyasztó fiataalt az elsősöknél még "csak" 33 százalék, a végzősöknél pedig már 60 (!) százalék.

Megállapítható, hogy a fiúk között kétszer annyi a kábítószer fogyasztó mint a lányoknál. A középiskolán belül a háromféle képzési típusban eltérő arányban vannak drogfogyasztók. Míg az elsősöknél a szakmunkástanulók körében van a legtöbb kábítószer fogyasztó, s a gimnazisták körében a legkevesebb, addig a végzősöknél a szakközépiskolások körében a legmagasabb a bevallott drogfogyasztás (16 százalék), s a másik két iskolatípusban 3-4 százalékkal alacsonyabb. A belső rangsor változásának oka, hogy a szakiskolásoknál az elsősöknél mért magas arány nem nő jelentősen az iskola végére, míg az érettségit adó iskolákban - ahol az elsősöknél még nagyon alacsony a bevallott szerfogyasztás - igen intenzíven emelkedik a középiskolai évek alatt a drogfogyasztási arány (a gimnáziumban 1-ről 13 százalékra, a szakközépiskolában 4-ről 16 százalékra emelkedik). Ezek alapján - saját bevallásuk szerint - legalább 200 elsős, és közel 600 végzős középiskolás tanulót közvetlenül érint a drogprobléma a városban. Az átlagnál veszélyeztetettebbek a csonka családban élők és az Avason lakó tanulók, mind a kábítószerrel kipróbáló, mind pedig a kipróbálást tervezők aránya itt a legmagasabb.

Fontos információval szolgál, ha megnézzük a tanárok kábítószerrel kapcsolatos viszonyát. A megkérdezett pedagógusok 97 százaléka utasítja el a drogokat, s a többiek is inkább csak tervezik hogy kipróbálják (1 százalék vallotta be, hogy már kipróbálta). A tanárok túlnyomó többsége - tudomás szerint - nem került kapcsolatba drogfogyasztóval, azok aránya, akik ismernek kábítószerrel fogyasztó embert 19 százalék. Ezen válaszolók legtöbbször,

az összes tanár 17 százaléka úgy nyilatkozott, hogy tud arról, hogy az iskolájában van kábítószer élvező, 8 százaléknak a tanítványai között is van ilyen fiatal. (Fontos, hogy a tanárok kétharmada nem tudta megmondani, hogy tudomás szerint van-e az iskolájában vagy a tanítványai között drogot fogyasztó tanuló).

Kábítószer terjesztőket még alacsonyabb arányban ismernek a pedagógusok mint fogyasztókat, mindössze 4 százalékuuk válaszolt igennel, 3 százalékuuk tudja, hogy az iskolájában valaki árusít drogot, 2 százalékuuk pedig tanít is ilyen diákat.

Az alábbi táblázatból kiolvasható, hogy a tanárok drogosokkal kapcsolatos érintkezése nem egyenletesen oszlik meg az egyes iskolatípusokban, a legtöbb olyan tanár, aki ismer drogot vagy drogos tanulót a gimnáziumokban tanít, s a legkevesebb ilyen pedagógus a szakiskolásokat oktatja. Összevetve ezeket az adatokat az egyes iskolatípusokban mért drogfogyasztással, jól érzékelhetővé válik a pedagógusok tájékoztatlansága.

Az egyes iskolatípusokban tanító tanárok ismerete a kábítószer fogyasztókról és terjesztőkről

	gimnáziumi tanár	szakközép-iskolás tanár	szakiskolai tanár
Ismer olyan embert, aki kábítószer fogyaszt?	28	17	9
Az iskolájában van, aki kábítószer fogyaszt?	16	19	3
Az tanítványai között van, aki kábítószer fogyaszt?	9	8	2
Az osztályában van, aki kábítószer fogyaszt?	-	2	-
Ismer olyan fiatal, aki kábítószer árusít?	2	5	-
Van arról tudomása, hogy az iskolában valaki kábítószer árusít?	-	4	-
Van arról tudomása, hogy a tanítványai közül valaki kábítószer árusít?	-	3	-

az igen válaszok százalékos aránya

A fiataloknak nem okoz gondot hozzájutni a kábítószerhez, mert saját bevallásuk alapján már az elsősök 16 százaléka ismer drogot árusító fiatal, a végzős tanulók pedig 34 százalékban tudják, kihez forduljanak. Ezen tanulók 13 százalékának a baráti körében is van kábítószer árusító fiatal.

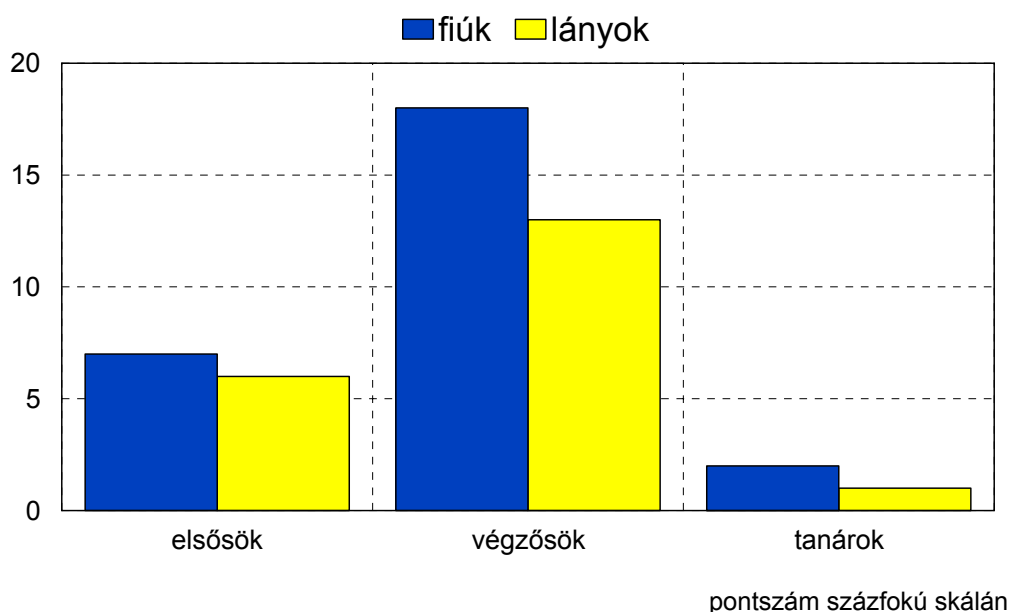
Azok, akik jelenleg nem fogyasztanak kábítószer, 70 százalékban akkor sem fogyasztanának, ha nem lenne tiltott, illegális, 26 százalékuuk bizonytalan, s 4 százalékuukat egyenlőre egyértelműen csak a tilalom tartja vissza a kipróbálástól.

A kábítószer fogyasztók körében erősebb korcsoport hatás mutatható ki mint a

dohányosoknál. A drogozó fiatalok 83 százaléka nyilatkozott úgy, hogy van kábítószer fogyasztó barátja. Akik nem fogyasztottak még, de már gondoltak rá, 33 százalékban rendelkeznek drogozó baráttal, 49 százalékuk drogdílerrel is ismer, sőt 15 százalékuknak a baráti körében is van kábítószer árusító fiatal. Ezzel szemben, akik soha nem is gondoltak arra, hogy kipróbáljanak valamilyen kábítószerrel, 89 százalékban mondták, hogy nincs kábítószer fogyasztó barátjuk vagy legalábbis nem tudnak róla.

Más településeken mért adatok alapján a tanulók kábítószer fogyasztására jellemző, hogy alapvetően alkalmi tevékenység, saját bevallásuk alapján a napi rendszerességgel szert fogyasztó drogosok aránya az összes kábítószer használó töredéke. Azok aránya, akik minden héten egyszer-kétszer, vagy havonta többször használnak kábítószerrel, kb. kétharmad a drogfogyasztókon belül. Tipikusan ők azok, akik a heti, kétheti bulikon rendszeresen elszívják egy füves cigit, vagy bevesznek egy-két stimuláns hatású tablettát. A drogot fogyasztók harmada a havi rendszerességnél is ritkábban használ valamilyen kábítószerrel, inkább csak kipróbáló, mint igazi használó.

Illegális pszichoaktív szerek fogyasztásának indexe

A legális pszichoaktív szerek fogyasztásának intenzitásához hasonlóan az illegális szerek fogyasztási indexét is meghatároztuk a részadatok segítségével, mely index szintén egy 0-100 közötti szám. Az index azt mutatja meg, hogy az adott válaszoló milyen intenzíven

használ ilyen illegális szereket. A legális pszichoaktív szerek fogyasztásának indexe városi szinten 46 pont volt, ezzel szemben a bevallott illegális szerek fogyasztási indexe csupán 11 pont. Az átlag azonban elfedi azt a tényt, hogy a fiúknál és különösen a végzősöknél jóval magasabb, majdnem eléri a 20 pontot százfokú skálán kifejezve.

A kábítószeres és azok hatásai között jelentős különbségek vannak, így nem lehet közömbös számunkra, hogy a kábítószeret kipróbálók, illetve a kábítószeres elöl el nem zárkózók milyen szerekkel kísérleteznének, milyen szereket próbálnának ki. A legkisebb - szinte elenyésző - arányban a központi idegrendszerre depresszív hatású, kábító-fájdalomcsillapító hatású ópiátokat (heroin, metadon) és a pszichotrop hatású pótszereket, szerves oldószereket (ragasztó, habpatron, hígító, csavarlazító) említették. Ez utóbbiak az alkohol okozta részegséghez hasonló állapotot, továbbá lelki függőséget és igen komoly testi károsodásokat okoznak. Valamivel többen említették a szorongásoldó gyógyszereket. A stimulánsok, mint például a speed a vagy a kokain 52 említést kaptak (ebből 46 a speed). Ezek a szerek általában serkentőleg hatnak a központi idegrendszerre, motoros nyugtalanságot, a fizikai és pszichés teljesítőképesség növekedését idézik elő.

A legnépszerűbb kábítószeres a hallucinogén anyagok (extasy, LSD, marihuána, hasis), ezek közül is kiemelkedik a marihuána, általában (dohánnyal keverve) cigaretta formájában elszívják. Ezek az anyagok olyan vegyületek, amelyek átmeneti pszichózist váltanak ki. Népszerűségüket elsősorban annak köszönhetik, hogy nem okoznak testi függőséget (bár ezt egyes szerzők vitatják), s nem járnak elvonási tünetekkel sem. Hatásukat tekintve egyszerre izgatóak és nyugtatóak, a tér- és időérzékletet megszüntetik, gyönyörködtető hallucinációk jellemzik. Az összes megkérdezett tanuló 18 százaléka nyilatkozott úgy, hogy találkozott már a szerrel vagy ezt próbálná ki, ha nem lenne tiltott a fogyasztása.

Érdemes összevetni adatainkat a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Viselkedéskutató Intézete által 1999-ben a középiskolások első- és másodéves osztályaiban végzett országos vizsgálat eredményeivel. Megállapításuk szerint a '90-es évek második felében nőtt a magyarországi középiskolások szenvedélyszer-használata és úgy tűnik, hogy Magyarország mostanra a tiltott drogok használatában is az európai középmezőnybe került. Mára a többféle droggal való próbálkozás vált jellemzőbbé. A középiskolások körében dominánssá válik a marihuána, de érezhetően növekszik a többi tiltott drog fogyasztása is.

Az 1999-es országos vizsgálat során a legnépszerűbb kábítószeres közé a marihuána, és a hasis tartozott, ezt követték a nyugtatók orvosi recept nélkül, illetve az alkohol gyógyszerrel kombinálva. A legkevésbé preferált szerek: a heroin, kokain, crack illetve a

fecskendővel bevitt drogok.

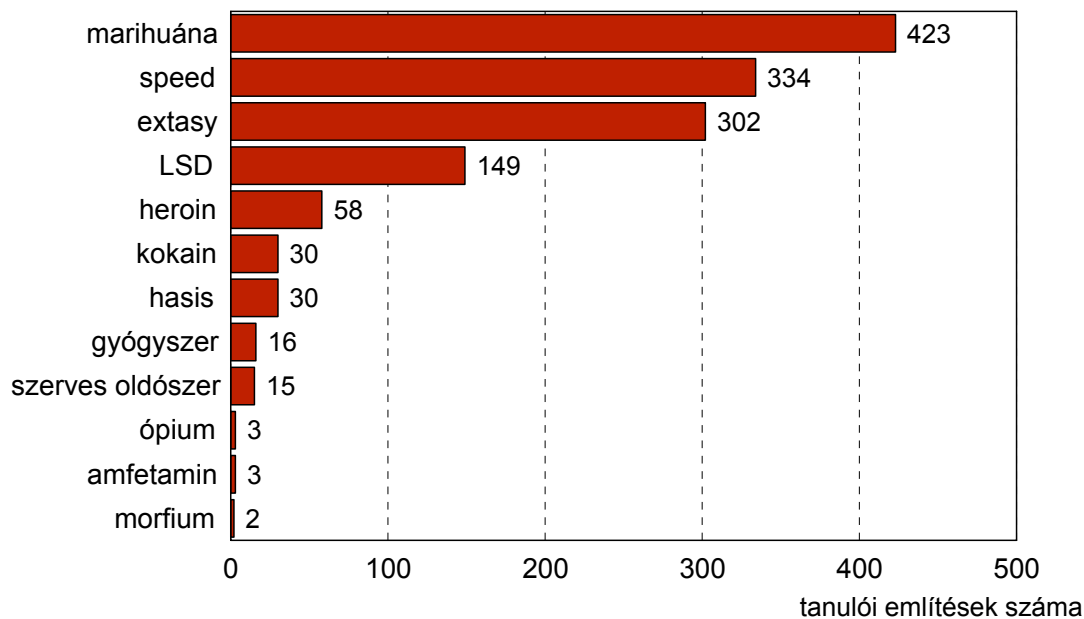
Milyen kábítószeret próbáltál/próbálnál ki?

	említések száma
hallucinogén anyagok (extasy, LSD, marihuána, hasis)	216
stimulánsok (kokain, speed, amfetamin, chat, crack)	52
szorongás oldó gyógyszerek	11
pszichotrop hatású pótszerek, szerves oldószerek (ragasztó, habpatron, hígító, csavarlazító)	7
depresszáns (heroin, morfium, ópium, metadon)	7

A tanulók többsége jelenleg nem tud elképzelni olyan eseményt, aminek hatására droghoz fordulna, kábítószer fogyasztóvá válna, 26 százalékuk szerint ez semmi esetben nem történhet meg. Akik említettek ilyen eseményeket (39 százalék), azok közül legtöbben azt mondták (141), hogy talán valamilyen komoly családi probléma, tragédia (pl. haláleset) következtében fordulnának a droghoz. 103 tanuló tartja elképzelhetőnek, hogy a baráti társaság csábításának, bulik hatásának engedve próbálná ki a kábítószeret, 42 tanuló egyéni válsághelyzetben (lelki trauma, iskola kudarcélmény, stressz, szerelmi csalódás) tenné ugyanezt. 23 diák úgy foglalt állást, hogy nem kell hozzá semmi különleges esemény, egyéni elhatározáson múlik, 15 fő pedig csak fenyegettség, erőszak hatására tartja csak elképzelhetőnek, hogy a droghoz nyúl.

Megkérdeztük a tanulókat és a tanárokat, hogy mit gondolnak, a fiatalok melyik drogokat fogyasztják a leggyakrabban. A gyakorisági sorrend némileg eltérő az ismertségi sorrendtől, és eltérő a tanárok és a tanulók által felállított lista. A tanulóknál a rangsort a marihuána vezeti (423 említés), a második helyre a speed (324) került. A harmadik legismertebb kábítószer, a heroint csupán 58 tanuló véli gyakran fogyasztott szernek, s ismerve a tényleges említési számokat ez azt is jelenti, hogy a heroin és a kokain inkább csak a filmélményekből ismert számukra, s a vélelmezett fogyasztási gyakoriságban az extasy és az LSD is megelőzi.

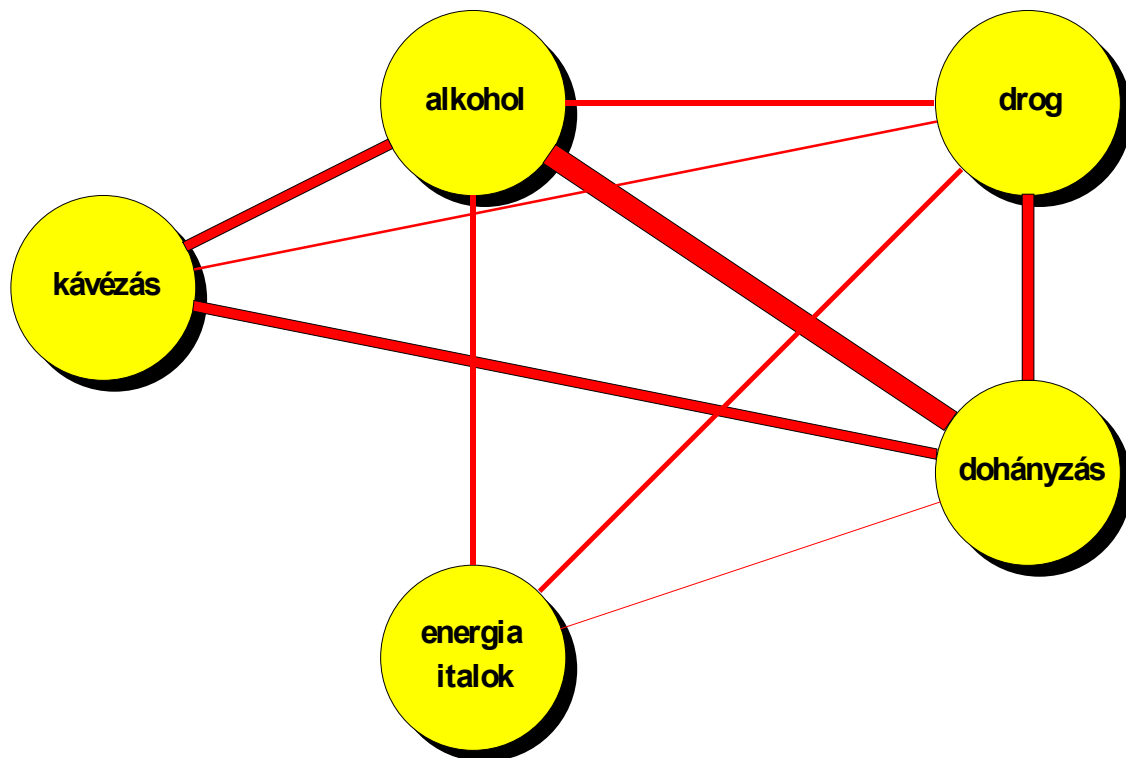
Szerinted a fiatalok melyik drogokat fogyasztják a leggyakrabban?

A tanárok úgy gondolják, hogy a fiatalok által leggyakrabban fogyasztott kábítószer az extasy (103 említés). A tanulóknál ennek a szernek a vélelmezett fogyasztási gyakoriság alapján csak a harmadik helyen szerepelt. A diákok által legnagyobb számban említett marihuána a tanároknál a második helyre került (82 említés), s csak egy kicsit maradt el tőle a speed (72). Az LSD-t véli leggyakrabban fogyasztott drognak 21 pedagógus, az illegális gyógyszereket 19, s a heroinra 10 tanár mondta, hogy szerinte a tanulók által gyakran fogyasztott kábítószer.

A korrelációs számítások igazolták azt a feltételezést, hogy a dohányzás, a kábítószer és az alkoholfogyasztás, a kávézás, valamint az energia italok fogyasztása nem független egymástól. A legtöbb kábítószer-élvező egyben rendszeres alkoholfogyasztó ($r=0.33$) is. Az alkoholfogyasztás és a dohányzás között mérhető a legerősebb korreláció ($r=0.47$), de jelentős összefüggés van kávézás és a dohányzás ($r=0.34$), a drogozás és a dohányzás ($r=0.39$) és s kimutatható az összefüggés a kávé és az alkohol fogyasztása között is ($r=0.34$). Az alábbi diagram az egészségkárosító tevékenységek korrelációs hálózatát mutatja. Minél vastagabb két tevékenység között a vonal, annál inkább együtt előforduló magatartásformákról van szó.

Az egészségkárosító magatartás korrelációs hálózata

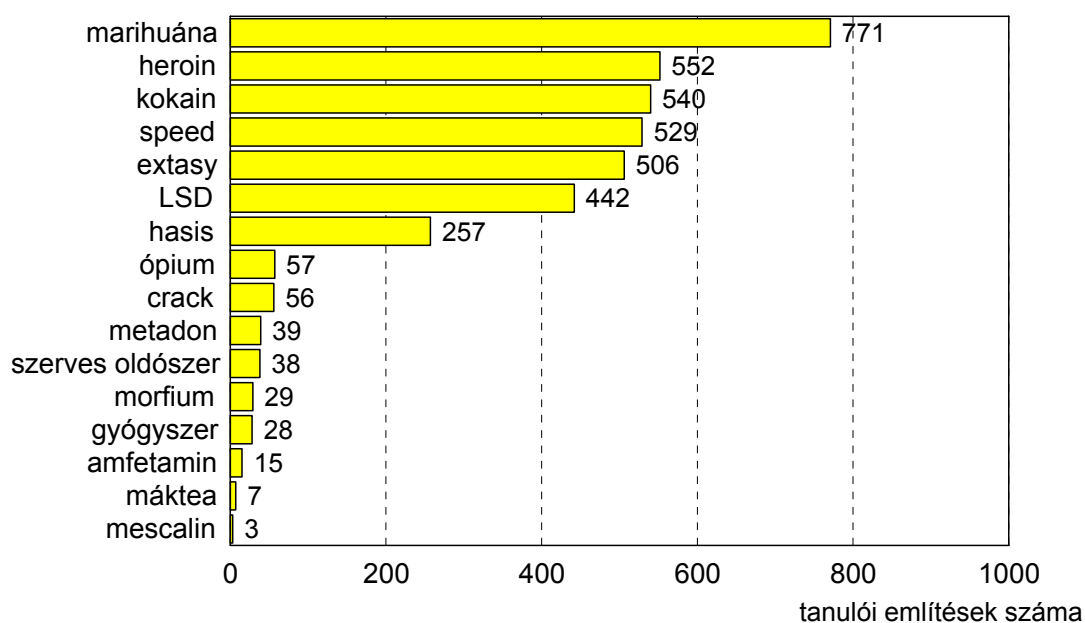

A megkérdezett tanárok 94 százalékához még nem fordult diák kábítószerrel kapcsolatos problémával. Azok, akik fordultak már tanárukhoz valamilyen droggal összefüggő problémával, jellemzően a függőség kérdésével, a leszokás lehetőségeivel és a szerek hatásaival kapcsolatban tették ezt. Arra a kérdésre, hogy tudott-e segíteni a hozzá forduló diáknak, többségük igennel válaszolt, de néhányan úgy gondolják, hogy csak részben tudtak segíteni. Azt is megkérdeztük, hogy konkrétan mit tettek. Hét pedagógus felvilágosítást adott, vagy irodalmat ajánlott, három bevonta a szülőket, és együtt oldották meg a diák által felvetett problémát, négy pedagógus pedig külső szakemberhez fordult (a rendőrség kábítószeres osztályát hívta, drogambulanciára küldte, pszichológushoz fordult).

6. FELKÉSZÜLTSG, TÁJÉKOZOTTSÁG

A miskolci tanulók körében a legismertebb kábítószer a marihuána (771 említés) a heroin, a kokain, az LSD, a speed és az extasy csak közepesen ismeret anyagok (442-552 említés). A hasist 257 tanuló említette, míg a többi (crack, metadon, ópium, szerves oldószer, gyógyszerek, morfium, máktea, amfetamin, mescaline) inkább ismeretlenek a tanulók előtt, kevesebb mint 6 százaléuk említett ilyen anyagokat. Ha csoportosítjuk az említéseket, akkor a hallucinogének viszik el a pálmát, az összes említés 48 százaléka ilyen anyagot takart, a hat legismertebb drog fele hallucinogén.

Milyen kábítószerokről hallottál?

A tanároktól nem azt kértük, hogy sorolják fel az általuk ismert kábítószereket, hanem, hogy határozzák meg, mely anyagok tartoznak véleményük szerint a kábítószer fogalmába. A pedagógusok által említett kábítószer, drogok három alapvető csoportba sorolhatók: klasszikus, illegális kábítószer; legális drogok, élvezeti cikkek; nem biológiai alapú szenvedélybetegségek. Ahogy az várható volt, a legtöbb tanár a kábítószer fogalmát az illegális drogokkal azonosítja, közülük is a legnagyobb arányban a hallucinogéneket említették, de öt féle stimuláns és négy depresszáns is több mint 200-200 említést kapott.

A kábítószer fogalmába tartozó anyagok a tanárok szerint

		említések száma ⁴
illegális kábítószer	hallucinogének	356
	stimulánsok	209
	depresszív anyagok	207
	gyógyszerek	41
	pszichotrópok	39
legális drogok, élvezeti cikkek	alkohol	41
	dohányzás	15
	kávé	13
	tea	4
	energia italok	3
nem biológiai szenvedélybetegségek	számítógépes játék	4
	TV - függés	2
	játékszenvedély	1

A legális, kereskedelmi forgalomban kapható drogok, élvezeti cikkek közül az alkoholt sorolták a legtöbben a drogok közé, de említésre kerültek a dohánytermékek, a kávé, a tea és az energia italok is. Végezetül néhány tanár, amikor meghallja a kábítószer kifejezést nem csak a pszichére közvetlenül ható szerekre, kémiai anyagokra gondol, hanem nem biológiai jellegű szenvedélybetegségekre, pl. a számítógépes játékoktól való függés, a válogatás nélküli túlzott TV nézés vagy a játékszenvedély legalább olyan fontos probléma mint a kémiai szerektől való dependencia.

Mivel a fiatalok jelentős része károsítja egészségét legális úton, nem lehet közömbös, hogy mit tudnak ezen anyagok, szerek ártalmairól. Azt, hogy a nem dohányzóknál a cigifüst belélegzése légúti megbetegedést okozhat, a diákok túlnyomó többsége tudja, s azt is tudják többé-kevésbé, hogy a legtöbb fiatal nem tudja bármikor abbahagyni a dohányzást. Logikus, hogy a rendszeres dohányosok között többen vannak, akik úgy vélik, hogy a legtöbb dohányos le akar szokni, valószínűleg már ők is túl vannak egy-két kísérleten. Feltehetően ez utóbbi is közrejátszik abban, hogy a miskolci tanulók 68 százaléka - tévesen - úgy gondolja, hogy a dohányosok biológiailag függenek a nikotintól. A dohányzás esetében pszichés függésről kell beszélni. Ha megnézzük a tanárok által adott válaszokat, akkor csupán az első item esetében mérhető magasabb tájékozottság, a többenél a pedagógusok informáltsági szintje megegyezik a tanulókéval. A dohányzásra feltett öt állításból három igazságtartalmát tévesen határozta meg a tanulók és a tanárok többsége.

	Igaz/ Hamis	elsősök %	végzősök %	tanárok %
A nem dohányzóknál a cigifüst belélegzése légúti megbetegedést okozhat	Igaz	72	75	90
A legtöbb fiatal bármikor abba tudja hagyni a dohányzást, amikor csak akarja	Hamis	64	61	65
A legtöbb dohányos le akar szokni	Igaz	30	41	29
A dohányosok biológiailag függnak a nikotintól	Hamis	10	7	8
Részség és alkoholizmus ugyanaz	Hamis	85	94	94
Nyugtató vagy serkentő tablettát be lehet venni alkohollal is	Hamis	79	85	77
A legtöbb alkoholista munkanélküli	Hamis	24	25	41
Télen felmelegít, ha iszol egy felest	Hamis	21	20	43
Az italok keverése jobban feldobja az embert, mintha ugyanazt az italt inná	Hamis	11	19	33

a helyes választ adók aránya

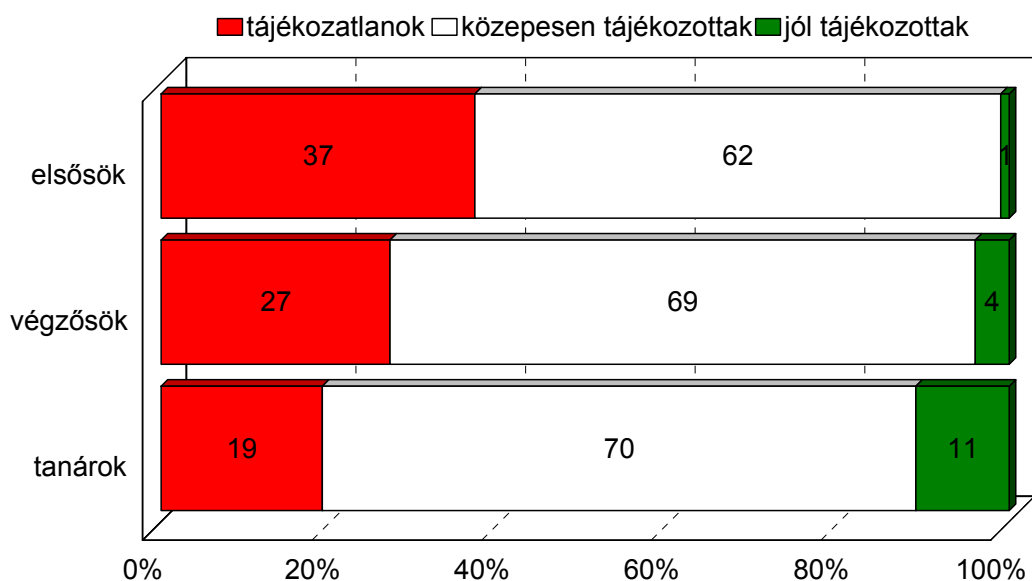
Az alkohol témájában hasonló mértékű tájékozatlanság mérhető, s ez azért különösen aggasztó, mert a válaszolók ilyen módon károsítják legintenzívebben egészségüket. Tévesen úgy gondolják - csakúgy, mint a közhiedelem -, hogy ha hidegben isznak egy felest, az tényleg felmelegíti őket (mindössze a tanulók ötöde és a tanárok 43 százaléka adott helyes választ). A miskolci diákok 45 százaléka azt a "mesét" is elhiszi, hogy a kevert italok jobban feldobják az embert, mint ha csak ugyanazt inná. Az elfogyasztott alkohol mennyisége - és nem a különböző italok keverése - az, ami meghatározza, hogy mennyire lesz az ember feldobott állapotban. A magyar társadalmi viszonyok nem ismeretéről és az fiatalok előítéletességéről árulkodik, hogy a válaszolók több mint fele úgy véli, a legtöbb alkoholista munkanélküli, de a tanároknak is csupán 41 százaléka adott jó választ. Az alkoholisták többsége házas, van állása, sokan közülük jó szakemberek.. Azzal ugyankor mindenki tisztában van, hogy a részegség és az alkoholizmus nem ugyanaz. Mindent összevetve, a tanárok körében egy kicsit magasabb tájékozottság mérhető az alkoholfogyasztás tekintetében, mint a tanulóknál, de többségük nekik is inkább tájékozatlan.

A legális pszichoaktív szerekkel kapcsolatos tájékozatlanságot mutatja az is, hogy a tanulók 10 százaléka maximum két helyes választ, s további 23 százalékuk is csak három jó választ adott. Többé kevésbé tájékozottnak (4-6 helyes válasz) 65 százalék minősíthető. A legális szerekkel kapcsolatos kérdésekre a lehetséges kilencből a tanulók átlagosan 4 jó választ adtak, s tájékozottnak (7-9 jó válasz) csupán 2 százalékuk tekinthető. Jellemző,

⁴ Egy tanár több anyagot, szert is említett.

hogy a szülő iskolai végzettségének emelkedésével nő a tájékozottak aránya, ennek megfelelően a gimnazisták átlagosan 4.3, míg a szakiskolások csak 3.8 helyes választ adtak. Az is jellemző, hogy a végzősök tájékozottabbak mint az elsősök, 10 százalékkal kisebb körükben a teljesen tájékozatlanok aránya.

A legális szerekkel kapcsolatban tájékozottak aránya

Fontos szempont, hogy mit tudnak a fiatalok az egészségre ártalmas illegális anyagokról, szerekről, azok használatáról. A diákok 85 százaléka tudja, hogy nyugtató vagy serkentő tablettákat nem szabad bevenni alkohollal. Ez azért fontos, mert a tanulók közül sokan említették, hogy alkalmanként fogyasztanak ilyen anyagot (pl. gyógyszer, extasy tableta). Ennél is többen tudják hogy a kábítószer birtoklása és - 1999 óta - fogyasztása törvénybe ütközik Magyarországon, a tanulók 95 százaléka adott helyes választ kérdésünkre. Némileg meglepő, hogy a válaszoló diákok 15 százaléka úgy gondolja, hogy a drogfüggőség csak egy lelkiállapot, s további 35 százalék bizonytalan.

Még tanácstalanabbak annak a kérdésnek a megítélésében, hogy a marihuána füstje növeli a tüdőbetegségek (pl. rák, tüdőtágulás) kialakulásának esélyét, helyes választ a tanulók 43 százaléka, a tanárok 35 százaléka adott. A relatív többség tévesen úgy gondolja, hogy a legtöbb fiatal idegenek szoktatják rá a drogra, holott a valóságban ezek aránya elenyésző, különösen Magyarországon. A legtöbben a baráti körben jutnak hozzá az első

adaghoz. Ezt a drogos tanulók saját bőrükön tapasztalták meg, így nem véletlen, hogy 61 százalékuk helyes választ adott. A tanárok e kérdés tekintetében különösen tájékozatlanok, mindössze 26 százalékuk tudta, hogy e szempontból a legtöbb veszély a baráti körből várható.

A drogprobléma tanulói és tanári percepcióját mutatja, hogy a megkérdezett diákok és tanárok több mint háromnegyede úgy véli, hogy az iskoláknak kötelező feladatuk a drogellenes felvilágosító munka, s 80 százalékuk azt is elhiszi, hogy minden drog mérgező, és maradandó károsodást okoz.

	Igaz/ Hamis	elsősök %	végzősök %	tanárok %
A magyarországi törvények büntetik a kábítószer birtoklását.	Igaz	95	95	86
A magyarországi törvények büntetik a kábítószer fogyasztását.	Igaz	96	97	81
Nyugtató vagy serkentő tablettát be lehet venni alkohollal együtt.	Hamis	79	85	77
A drogfüggőség pusztán egy lelkiállapot	Hamis	45	55	79
A marihuána füstje növeli a tüdőbetegségek esélyét	Igaz	46	40	35
A legtöbb fiatal idegenek szoktatják rá a drogra	Hamis	20	38	26
Minden drog mérgező, és maradandó károsodást okoz.	Hamis	8	10	14
Az iskoláknak kötelező drogellenes felvilágosítást tartani.	Hamis	8	8	10
Az energia italok nem tartalmaznak drogot.	Igaz	24	35	15

a helyes választ adók aránya

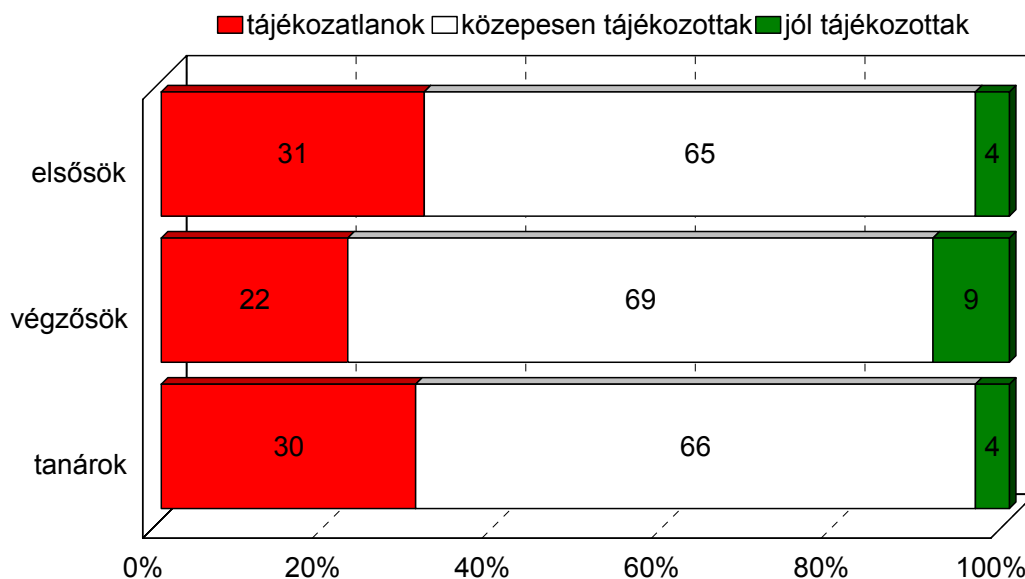
Érdeemes megnézni, hogy miben tér még el a drogfogyasztó és a drogot elutasítók tájékozottsága. Kimutatható, hogy a drogozók magasabb arányban tudják, hogy a drogfüggőség nem pusztán lelkiállapot, s azzal is jobban tisztában vannak, hogy a marihuána füstje növeli a tüdőbetegségek kialakulásának esélyét, s kevésbé hiszik el, hogy minden drog mérgező lenne.

A drogokra vonatkozó kilenc kijelentés közül a tanulók átlagosan 4.4-re válaszoltak helyesen, a tanárok 4.1-re. Teljesen tájékozatlannak (max. három helyes válasz) 27 százalékuk, míg teljesen tájékozottnak (7 vagy 8 helyes válasz) 6 százalékuk nevezhető. A tanárok körében még nagyobb a tájékozatlanság a drogok tekintetében, mindössze 4 százalékuk jól tájékozott, s 30 százalékuk teljesen tájékozatlan.

Az átlagosnál tájékozottabbak drogügyekben a magasabb iskolai végzettséggel

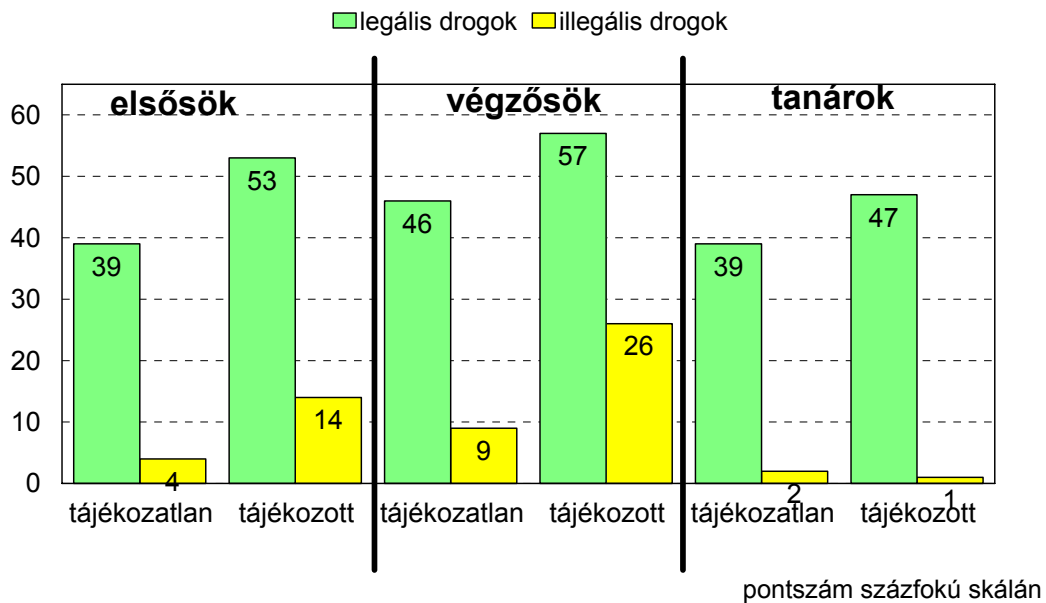
rendelkező családból kikerült tanulók, a gimnazisták, a jobb tanulmányi eredményt elérő diákok és végzős tanulók. Szintén tájékozottabbak az érintettek, a kábítószerrel már kipróbáltak. Ők átlagosan 5.2 míg a drogot teljesen elutasítók 4.2 helyes választ adtak.

Az illegális szerekkel kapcsolatban tájékozottak aránya

Érdeemes azt is megnézni, hogy a tájékozottság és az szerhasználat intenzitása között milyen összefüggés van. Az alábbi diagramból két általános tendencia olvasható ki. Az egyik, hogy mindhárom almintában (elsősök, végzősök, tanárok) a legális szerfogyasztási index értékei magasabbak, mint az illegális szerfogyasztásé. A másik - talán fontosabb információ -, hogy mindhárom csoportban az adott szerekkel kapcsolatban tájékozottabbak körében magasabb a szerfogyasztás intenzitása, illetve fordítva, az intenzívebb szerhasználók magasabb tájékozottságot mutatnak mind a legális, mind pedig az illegális drogok tekintetében. Mindez azt jelenti, hogy a fiatalok - és a tanárok is - annak ellenére károsítják egészségüket, hogy többé-kevésbé tisztában vannak azok hatásával.

A legális és illegális drogok fogyasztási indexe a tájékozottság dimenziójában

Természetesen arra is kíváncsiak voltunk, hogy a fiatalok tudomása szerint hol lehet hozzájutni a kábítószerhez. A megkérdezettek többsége, 61 százaléka úgy véli, hogy Miskolcon belül hozzá lehet jutni a kívánt anyaghoz, 8 százalékuk szerint a legszűkebb földrajzi körzetben, az iskolájukban is kapható illegális kábítószer. Minden tizedik válaszoló nyilatkozott úgy, hogy csak Miskolc határain kívül juthat legközelebb kábítószerhez, s azok aránya akik nem nyilvánítottak véleményt e kérdésben 30 százalék. Általános vélekedés a fiatalok körében, hogy aki akar, az hozzá tud jutni kábítószerhez, s ennek a legfontosabb színtere a diszkók, szórakozóhelyek, és a baráti kör.

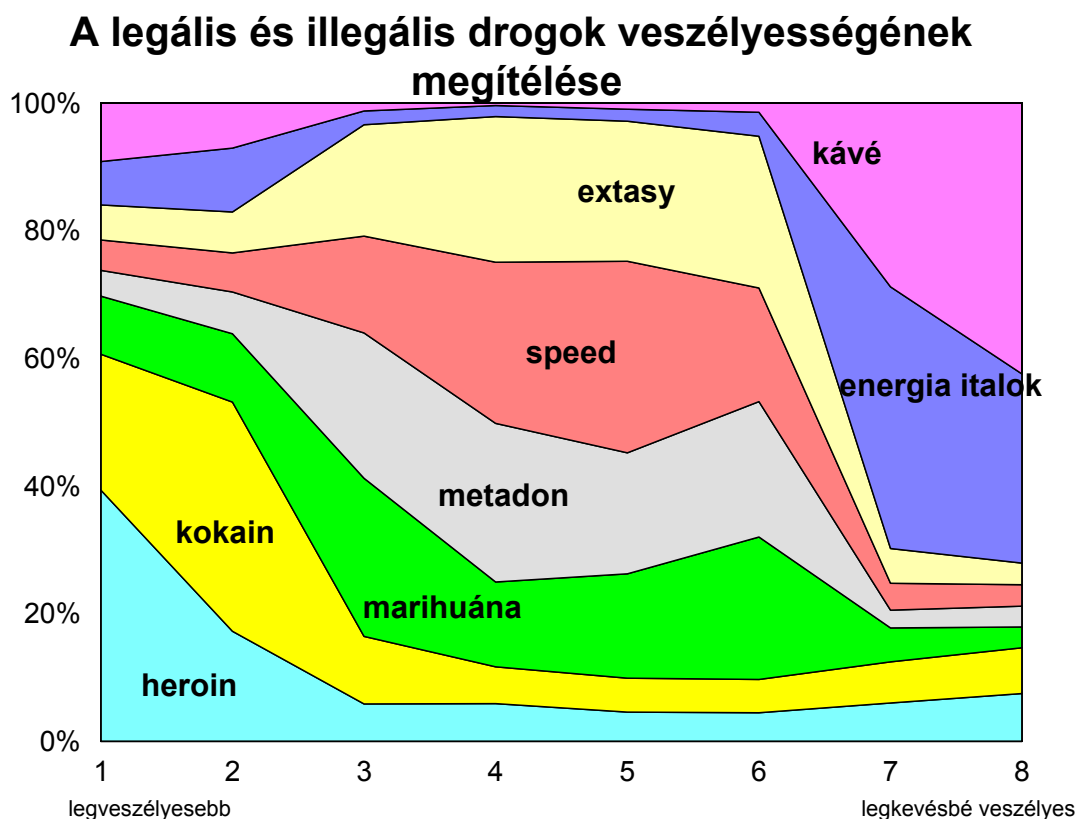
A válaszokat tovább árnyalja, hogy a végzősök, a drogfogyasztók és a drogok hatásai tekintetében jól tájékozottak az átlagnál magasabb arányban említették, hogy a drogok legkönnyebben elérhető beszerzési helye maga az oktatási intézmény.

Mivel az egyes kábítószeres, legális és illegális drogok nem egyformán veszélyesek, arra kértük a tanulókat, hogy rangsoroljanak nyolc pszichoaktív szert, drogot egymáshoz képest, veszélyesség szerint. A drogok között kettő legális (kávé-koffein, energia italok) és hat illegálisnak tekinthető (heroin, kokain, metadon, speed, extasy, marihuána). Az alábbi két ábra azt mutatja, hogy a legális és illegális drogok milyen helyezéseket kaptak. Itt az egyes jelentette a legveszélyesebbet és a nyolcas a legkevésbé veszélyes szert.

A legális anyagok közül az energia italokat tekintették veszélyesebbnek a fiatalok,

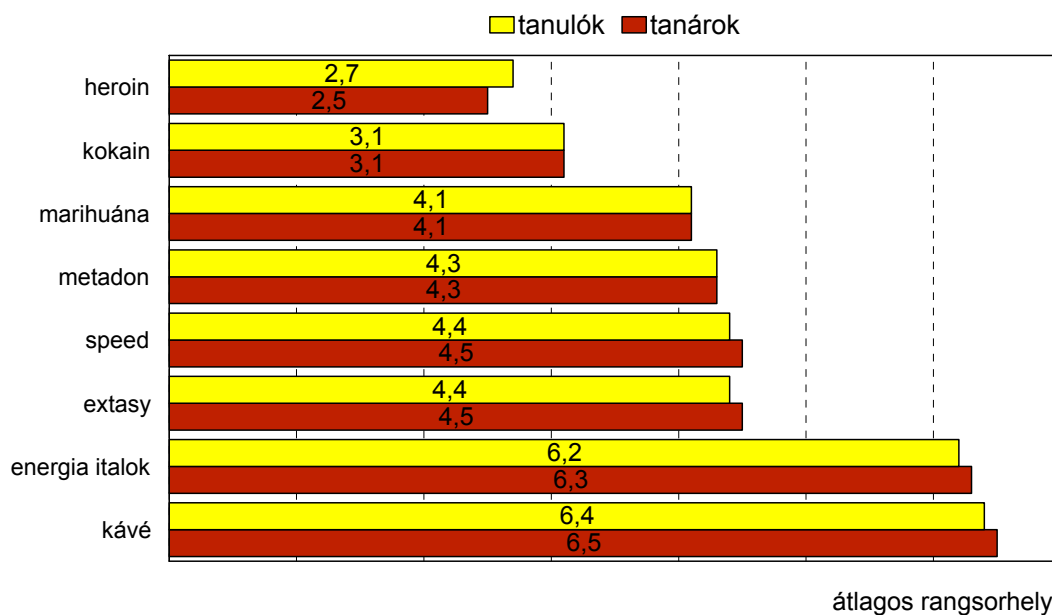
közel 165 fő adott erre 1-4-es rangsort, 293-an a 7., 273-an pedig 8. helyre rangsorolták. A kávé általában a sorrend legvégén helyezkedett el, legtöbbször a nyolcadik helyre sorolták, ám, e szerek veszélyességének megítélésben volt a legnagyobb a válaszok szóródása is, ami azért némi bizonytalanságot jelez.

Az illegális kábítószeresek közül legtöbbször a heroint tették az első helyre, az összes diák 50 százaléka nyilatkozott így, 27 százalékuk a kokaint tartotta a legveszélyesebbnek. A lágyabb drogok (extasy, speed, marihuána) a harmadik, ötödik, hatodik helyre kerültek, így inkább csak közepesen veszélyes drogokról van szó a tanulók szerint. Némileg meglepő, hogy a heroinisták rehabilitációja során használt, szintén függőséget okozó metadont (a fizikai és társadalmi stabilizálódását segítő fájdalomcsillapító és nyugtató drog) átlagosan csak a negyedik helyre sorolták, s ez a tanulók alulinformáltságáról ad jelzést.

Ha összességében nézzük a helyezések átlagait, akkor a következő ábrán bemutatott sorrendet kapjuk (itt értelemszerűen az alacsonyabb átlagpontoszámok jelzik a nagyobb veszélyességet).

A legális és illegális drogok veszélyességi sorrendje

Összesítve jól látszik, hogy a heroin vezet a fiatalok és a tanárok veszélyesség-tudatában egyaránt, s második helyre a kokain került. A harmadik helyen álló marihuána, a negyediken lévő metadon, az ötödiken szereplő speed és hatodik helyre sorolt extasy megítélése között csak árnyalatnyi a különbség, s ez azt jelenti, hogy a tanulók nem differenciáltak közöttük, nemigen tudnak különbséget tenni közöttük veszélyesség szerint, egybemosódnak ezek a szerek a tudatukban, csakúgy mint a tanárok gondolkodásában. Az utolsó két helyen, vagyis a legkevésbé veszélyes szereknél a kávé és az energia ital található. Végigtekintve a rangsoron észrevehető, hogy az első hat anyag illegális szer, az utolsó két anyag viszont legális, kereskedelmi forgalomban is kapható drogokat takar. Ez azt is jelenti, hogy a drogok veszélyességének egyéni megítélése nem független a társadalmi, jogszabályi háttértől.

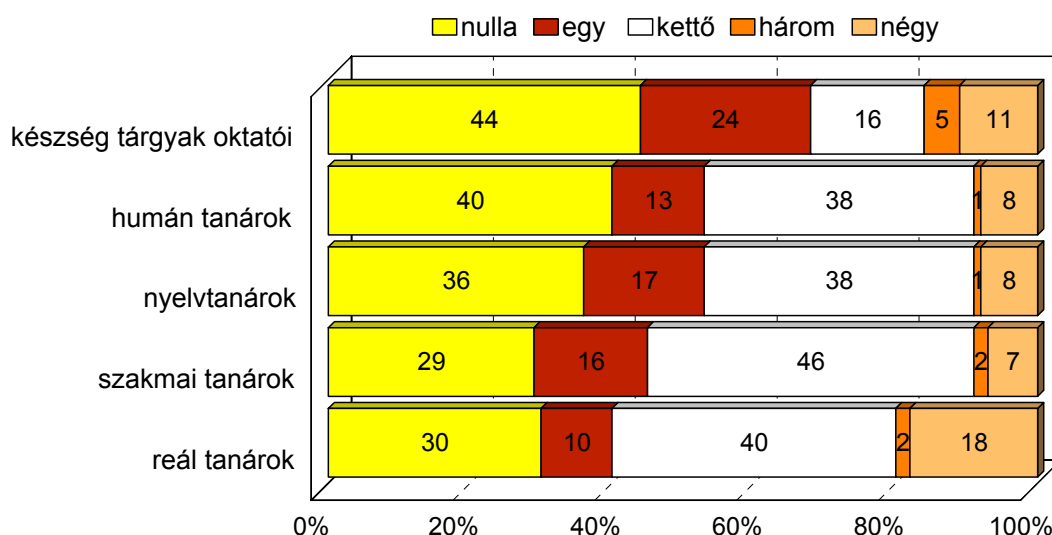
Mivel a drogprevenációs munkában egyre nagyobb szerep hárul a pedagógus társadalomra, a kutatás során kitüntetett figyelmet szenteltünk a tanárok tájékozottságának, informáltságának, valamint a prevenációs munkájukhoz igényelt szükségleteknek.

Az egyes drogokra vonatkozó tárgyi tudásuk felmérésére három kérdéscsoportot tettünk fel. Az elsőt már bemutattuk a fejezet elején, s a legáltalánosabb drogos kérdéseket tartalmazta (büntetik-e a terjesztést, fogyasztást, hol jutnak hozzá a tanulók, mennyire veszélyes a marihuána stb.). A második kérdéscsoportban négy, különböző kábítószerfajtára vonatkozó állítást kellett a megfelelő drogcsoporttal összepárosítani.

A legnagyobb arányban a stimulánsokra vonatkozó állítást sikerült helyesen párosítani, a tanárok 57 százaléká tudta (vagy kitalálta), hogy rájuk vonatkozott az az állítás, mely szerint ezek a kábítószeresek serkentőleg hatnak a központi idegrendszerre, motoros nyugtalanságot, a fizikai és pszichés teljesítőképesség növekedését idézi elő.

Valamivel alacsonyabb arányban (49 százalék) tudták, hogy az ópiátok a központi idegrendszerre depresszív hatású, kábító-fájdalomcsillapító hatású anyagokat tartalmaznak. A legtöbb hiba a másik két kábítószer csoportra vonatkozó állítások összetévesztéséből fakadt, 18 százalék tudta helyesen, hogy a hallucinogének azok a vegyületek, melyek átmeneti pszichózist váltanak ki, nem okoznak testi függőséget (bár ezt egyes szerzők vitatják), s nem járnak elvonási tünetekkel sem, továbbá hatásukat tekintve egyszerre izgatóak és nyugtatóak, a tér- és időérzéklet megszűntetik. A legkevesebb jó válasz a pszichotróp hatású pótszerekre (pl. ragasztó, hígító) vonatkozó állításra érkezett, csupán minden tizedik pedagógus írta oda helyesen a csoport nevét a rá vonatkozó állítás után, s ez a tíz százalék az, aki mind a négy kábítószer csoportot jól párosította össze a rá vonatkozó kijelentéssel. A tanárok harmada egy jó választ sem adott.

Helyes válaszok száma a tanárok szakképesítése szerint

A részletesebb elemzés kimutatta, hogy az életkor csökkenésével nő a helyes válaszok aránya, míg a 46 éven felüli tanárok 48 százaléká egy jó választ sem adott, addig a 30-45 éves korcsoportban a teljesen tájékozatlanok aránya 33, a 30 év alattiaknál pedig 22 százalék. Az is

mérhető, hogy osztályfőnökök között kétszer több volt a négy jó választ adók aránya. Az is jellemző, hogy a legtöbb jó válasz - talán nem véletlenül - a reál tárgyak oktatóitól érkezett, s a legkevesebb pontos párosítás a készség tárgyakat tanító pedagógusoknak sikerült.

A harmadik feladat az volt, hogy 14 - általunk felsorolt - drogot soroljanak be a kábítószeres nagy csoportjaiba.

A legnagyobb arányban az ópiumot sorolták jó csoportba a tanárok, 71 százaléka tudta (vagy a neve alapján következtette), hogy az ópiátokhoz tartozik. Sokkal kevesebben, csak minden második pedagógus tudta, hogy a heroin is ide tartozó szer. A korábban gyógyászati célú Codeint (morfinszármazék, amely a heroinban is megtalálható) annyian sorolták a szorongásoldó gyógyszerek közé mint az ópiátokhoz (21-22 százalék), a többség azonban nem tippelt, hanem bevallotta tudatlanságát. A legnagyobb arányú bevallott bizonytalanság az ópiát helyettesítő Metadon esetében érzékelhető, a megkérdezettek 16 százaléka adott jó választ, s 61 százaléka nem válaszolt egyáltalán.

A drogok tanárok általi csoportosítása

	ópiát vagy ópiát helyettesítő	hallucinogén	stimulációs anyag	szorongás oldó gyógyszer	nem tudja
ópium	71	3	1	0	25
heroin	50	19	1	2	28
Codein	22	1	8	21	48
Metadon	16	1	6	16	61
LSD	13	51	4	2	30
szerves oldószer	5	55	6	3	31
marihuána	21	35	7	4	33
hasis	32	30	2	3	33
extasy	2	18	51	5	24
speed	2	8	55	2	33
amfetamin	3	11	40	5	41
kokain	31	15	22	1	31
Seduxen	4	0	1	71	24
Eunocin	6	1	4	42	47

a válaszok százalékos megoszlása, a helyes választ a sötét mező mutatja

A 60-as évek egyik legnépszerűbb amerikai kábítószerét az LSD-t (lizgersav-dietilamid) mesterséges, szintetikus úton állítják elő. Ma jellemzően bélyeget itatnak át vele és így hozzák forgalomba. A megkérdezett tanárok fele tudta, hogy az LSD hallucinogén anyag. A fiatalok körében legnépszerűbb mai hallucinogének a cannabis termékek (marihuána, hasis). Ezekről csupán 30-35 százalék tudta, hogy hova is tartoznak, a legjellemzőbb tévedés, hogy ópiátnak vélték, s ez alapvető tévedés. Ugyanakkor a szintén

nagyon elterjedt extasyt (különösen a techno- és ravepartykon állandó kellék) is tévesen sorolták be, a többség stimulációs hatása miatt stimulánsnak tekintette, holott a szakirodalomban hallucinogénként szerepel.

A vizsgálat során három klasszikus stimulációs anyagot soroltunk fel, a speedről 55 százalék, az amfetaminról 40, a kokainról pedig csak 22 százalék tudta, hogy ide tartozik. Ez utóbbinak a megítélésében igen nagy volt a bizonytalanság, 15 százalék a hallucinogénekhez, 31 százalék pedig az ópiátokhoz sorolta.

A szorongásoldók, nyugtatók és altató gyógyszerek nagyobb mennyiségben, egymással vagy különösen alkohollal kombináltnan fogyasztva veszélyes, kiszámíthatatlan hatású kábítószerékké válhatnak. Ezen anyagok közül a Seduxent a pedagógusok 71 százaléka, az Eunoctint pedig 42 százaléka sorolta be helyesen.

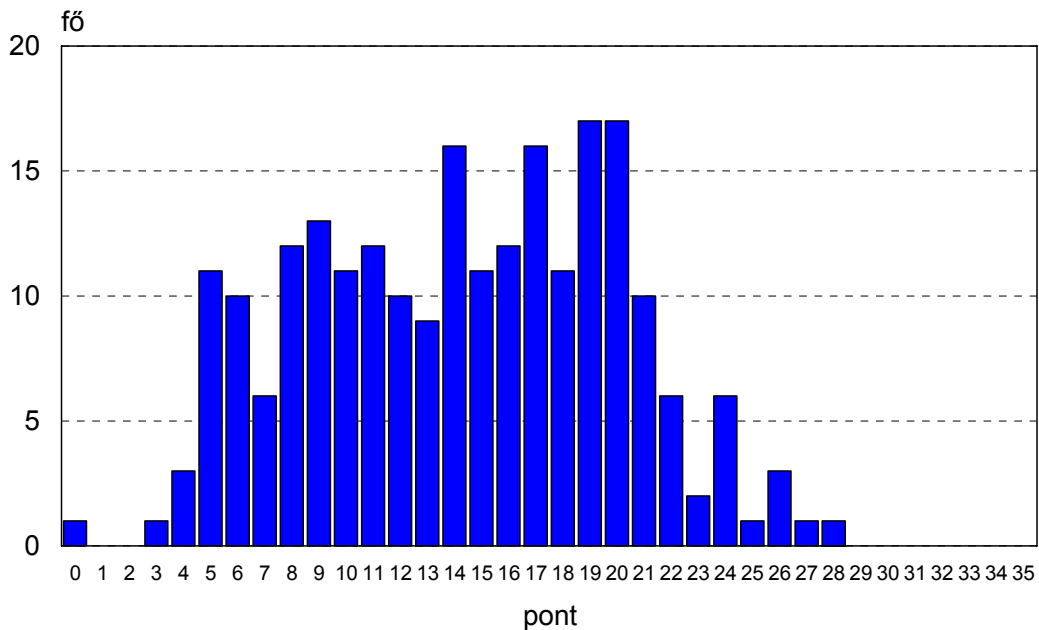
A megkérdezett 230 tanár közül csupán egy volt, aki mind a 14 drogot jó helyre sorolta be, 19-en adtak 11-13 jó választ. Az ellenkező póluson 102-en vannak, ők ötnél kevesebb drogot soroltak be helyesen. Átlagosan 4.7 helyes válasz érkezett (a 14-ből). A nők, a 30 év alattiak és szakközépiskolai tanárok egy kicsit magasabb arányban adtak jó megoldást.

A legális és illegális anyagokra és azok hatására vonatkozó 35 tesztkérdésekre adott válaszokat összesítve az elérhető 35 pontból (egy jó válasz egy pont) a tanárok átlagosan 14 pontot szereztek, ami 40 százalékos eredményességnek felel meg. A legjobb eredmény 80 százalékos találat volt, egyetlen tanár érte el, de 70-80 százalék közötti helyes választ is csak öten adtak. A tesztkérdésekre adott válaszok alapján 50 százalék alatti teljesítményt mutatott a pedagógusok 67 százaléka, ami ismét a tájékozatlanságukat jelzi.

Mindent összevetve a tanárok - iskolai osztályzatokkal kifejezve - 2.6-ra értékelték saját tájékozottságukat a kábítószeres témakörében, s ez az átlag azt takarja, hogy a tanárok 9 százaléka elégtelennek, 36 százaléku elégségesnek minősítette tudását. A relatív többség közepes osztályzatot adna a saját tudására, ismereteire (42 százalék), míg ennél jobb érdemjegyet csak 13 százaléku ítélne meg. Mindez azt mutatja, a pedagógusok tisztában vannak saját tájékozatlanságukkal.

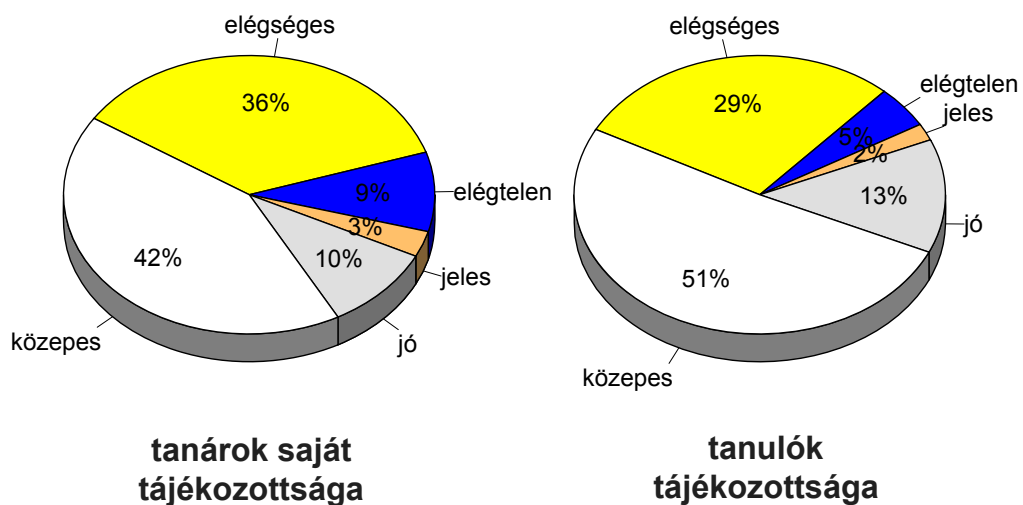

Teszteredmények eloszlása

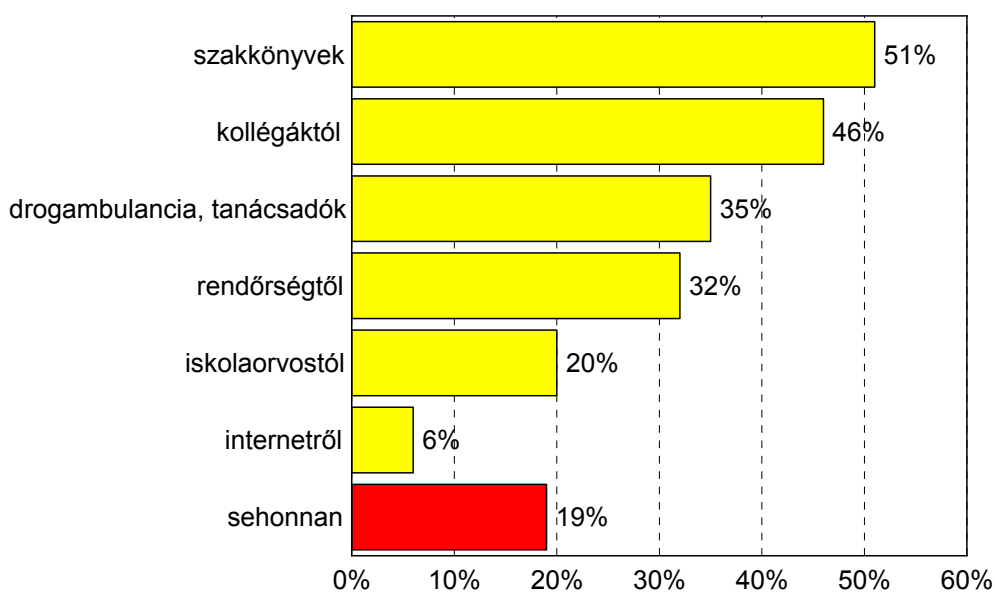
Saját tudásuknál a tanulók informáltságát egy kicsit jobbnak ítélik, jó vagy jeles osztályzatot 15 százalékuk adott, míg elégtelent csak minden huszadik pedagógus. A legtöbben a tanulók drogtudását is közepesre értékelték, nemcsak a sajátjukat. A tanulók túlnyomó többsége (76 százalék) egyébként szintén úgy véli, hogy a fiatalok nem tudnak eleget drogokról és azok hatásairól.

Milyenek ítélik a tanárok a saját és a tanulók tájékozottságát a kábítószer témakörében?

Mivel igen nagyfokú tájékoztatlanúság mutatható ki a pedagógusok oldalán, joggal felmerül a kérdés, hogy a jelenleg rendelkezésre álló információt honnan szerzik, honnan tájékozódnak a kábítószerekkel kapcsolatos témában. A legfontosabb információs forrásnak a szakkönyvek minősíthetők, bár ezt is csak a tanárok fele forgatja. Kollégáktól 46 százalék, más, külső szakemberektől (iskolaorvos, rendőrség, drogambulancia) 20-30 százalékuk tájékozódik kábítószerekkel kapcsolatos témában. Az internet adta lehetőségekkel e tekintetben mindössze 6 százalékuk él.

A pedagógusok tájékozódási forrásai drog témában

Érdeemes összevetni az osztályfőnökök és nem osztályfőnökök tájékozódási szokásait. Aki osztályfőnökként is felel a rá bízott gyermekek testi, erkölcsi, szellemi fejlődéséért, egy kicsit magasabb arányban említette a szakkönyveket, a drogambulancia munkatársait, tanácsadóit, míg a nem osztályfőnökök az internethez, az iskolaorvoshoz és a kollégákhoz fordulnak elsősorban. Kor szerint is változnak az informálódás tipikus forrásai, a 30 év alattiak körében a személytelenebb fórumok (szakkönyvek, internet) népszerűbbek az átlagnál, míg a 30 év feletti pedagógusok a külső szakemberekhez fordulnak átlag feletti arányban.

A megkérdezett pedagógusok átlagosan 2 információforrást említettek, 19 százalékuk sehonnan sem tájékozódik, az ellenkező oldalon pedig (4 vagy több forrás) 12 százalék található.

A pedagógusok egyértelmű és határozott véleménye, hogy az iskolában van helye a kábítószerekkel kapcsolatos tájékoztatónak, mert a tanulóknak reális ismeretekkel kell rendelkezniük a kábítószer-fogyasztás valamennyi hatásáról és következményéről. A pedagógusok 79 százaléka vallja ezt. (A 45 év alatti tanároknak 81-82 százaléka, a 45 év felettieknek 77 százaléka gondolkodik így.) A tanárok további 19 százaléka szintén támogatja az iskolai drogreprevenációs munkát, de 11 százalékuk szerint nagyon óvatosan kell bánni a témával, mert a tájékoztatás könnyen felkeltheti az ismeretlen iránti érdeklődést, 8 százalékuk szerint pedig csak a károsító hatásokat kell hangsúlyozni, mert annak lehet visszatartó ereje.

Azon pedagógusok aránya, akik ellenzik az iskolai felvilágosító munkát a drogok kérdésében mindössze 2 százalék, jellemzően 45-60 éves korosztályba tartoznak, és legfontosabb érvük a prevenációs munka ellen, hogy a tájékoztatás felkeltheti az érdeklődést a kábítószer fogyasztása iránt.

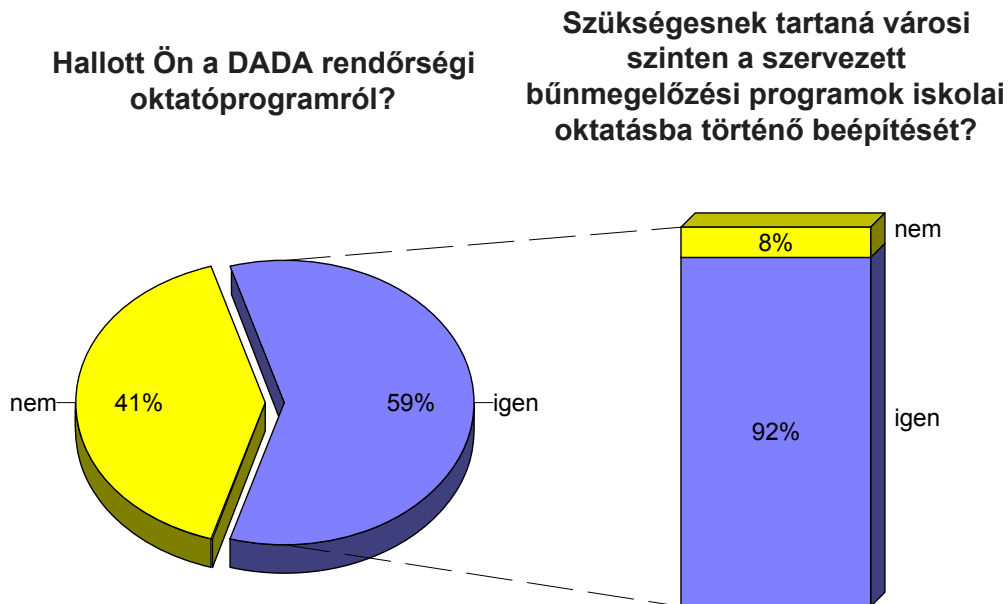
Véleménye szerint a középiskolában van helye a kábítószerekkel kapcsolatos tájékoztatásnak?

	30 év alatti	30-45 éves	46-60 éves
van, mert a tanulóknak reális ismeretekkel kell rendelkezniük a kábítószer-fogyasztás valamennyi hatásáról és következményéről	81	82	77
van, de nagyon óvatosan, mert a tájékoztatás könnyen felkeltheti az ismeretlen iránti érdeklődést	8	12	12
van, de csak a károsító hatásokat kell hangsúlyozni, mert annak lehet visszatartó ereje	11	6	7
nincs, mert a középiskolás korosztály nem tartozik a veszélyeztetettek közé	0	0	1
nincs, mert a tájékoztatás felkeltheti az érdeklődést a kábítószer fogyasztása iránt	0	0	3
nincs, mert nem az iskola feladata	0	0	0
	100%	100%	100%

A fentieknek megfelelően az osztályfőnökök többsége - 79 százaléka - úgy nyilatkozott, hogy volt már az osztályában drogokkal kapcsolatos előadás, osztályfőnöki óra. Ezen órákat - ismerve saját tájékozatlanságukat - általában nem a tanárok tartják, hanem meghívott szakemberek. Azon osztályfőnökök aránya, akik maguk tartottak ilyen felvilágosító előadást, órát csupán 16 százalék.

A tanárok több mint fele hallott már a DADA rendőrségi oktatóprogramról. Arra a kérdésre, hogy szükségesnek tartaná-e városi szinten szervezett bűnmegelőzési programok

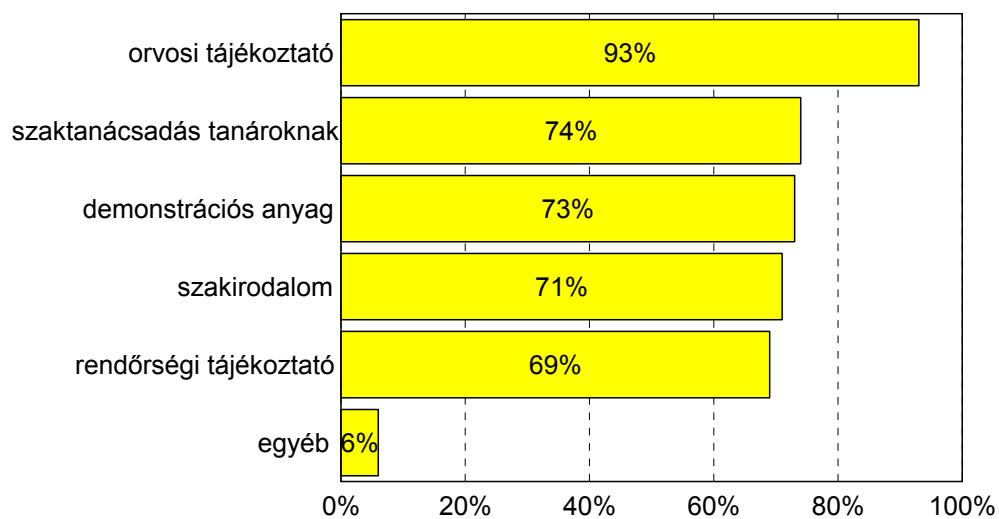
(drog, alkohol, dohányzás, AIDS, jogi ismeretek, DADA program) iskolai oktatásba történő beépítését, elsőprő támogatottságot mértünk a tanárok részéről, 88 százalékuk egyértelműen támogatná a programot. Akik hallottak már a DADA programról azok körében az iskolai prevenciós program támogatottsága még magasabb, 92 százalék.

A városi szinten szervezett bűnmegelőzési programok (drog, alkohol, dohányzás, AIDS, jogi ismeretek, DADA program) indítására az ideális évfolyam tekintetében a pedagógusok megosztottak, 8 százalékuk az általános iskola alsó tagozatát jelölte meg, 29 százalékuk felsőben kezdené, a relatív többség (45 százalék) a középiskola első évfolyamát tartaná ideálisnak, a többiek (19 százalék) ennél magasabb évfolyamban indítanák a szervezett bűnmegelőzési prevenciós munkát.

A hatékony iskolai felvilágosító munkához a tanároknak szükségük van szakmai segítségre. Gyakorlatilag minden pedagógus igényelné a szakszerű orvosi tájékoztató előadást. A tanárok háromnegyede említette a pedagógusoknak szervezett szaktanácsadó szolgálat létrehozását, működtetését valamint a megfelelő demonstrációs anyagok biztosításának fontosságát.

A prevenció munkához igényelt segítség formája

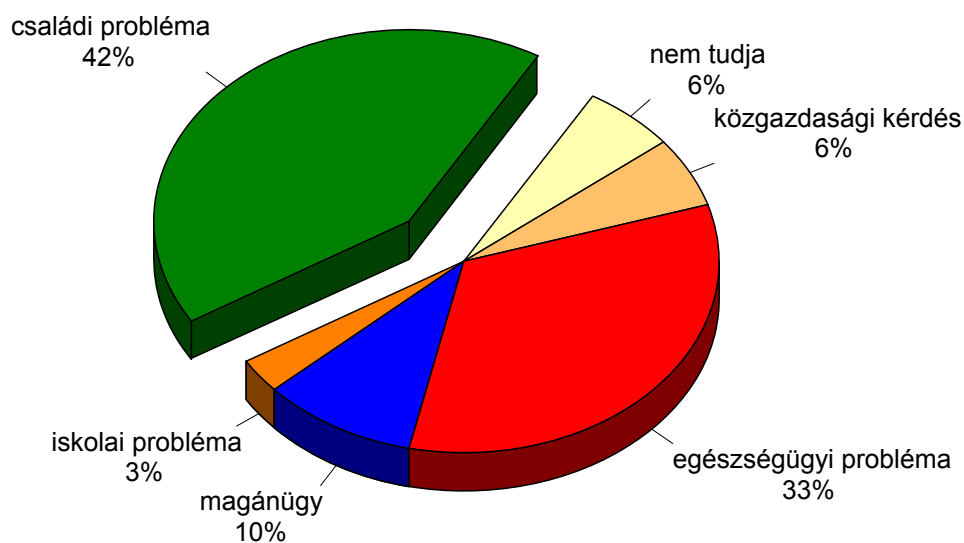

A kábítószerrel kapcsolatos szakirodalmak is igen hatékonyan segíthetik az iskolai prevenció munkát (a legtöbb tanár elsődleges információs forrása), 71 százalékuk említette, hogy ebben is igényelnének segítséget. Az orvosi tájékoztatóhoz képest kevésbé népszerű a rendőrségi tájékoztató, de a tanárok 69 százaléka szívesen fogad ilyen típusú segítséget iskolai felvilágosító, drogmegelőző tevékenységéhez. Ezeken kívül néhányan említették, hogy hatékonyan segítné munkájukat, ha megfelelő oktatófilmek állnának rendelkezésükre, de szóba került, hogy egy leszokóban lévő fiatal személyes beszámolója, vallomása kellőképpen elrettenthetné a tanulókat a drogoktól, illetve néhányan drogambulanciái tájékoztatást igényelnének.

7. A DROG MINT TÁRSADALMI PROBLÉMA

Abban meglehetősen nagy egyetértés van, hogy a drogjelenség komoly társadalmi problémának tekinthető. Nem mindegy azonban, hogy a kábítószer-fogyasztást milyen közegben élik meg az emberek, mit tekintenek a legfontosabb környezetnek, társadalmi alrendszernek, ahol a drogkérdés felmerül, és ahol a kezelésének nagy részét végezni kell. Az erre vonatkozó kérdésből kiderült, hogy a tanárok legnagyobb része elsősorban családi problémának vagy egészségügyi kérdésnek tartja a kábítószer-fogyasztást (utóbbiak között nagyobb arányban voltak osztályfőnökök, illetve a fiatalabb tanárok). Abban majdnem mindenki egyetértett, hogy ez elsősorban nem iskolai kérdés, a tanárok egytizede pedig egyszerűen magánügynek minősítette a drogok fogyasztását.

A kábítószer-fogyasztás elsősorban..

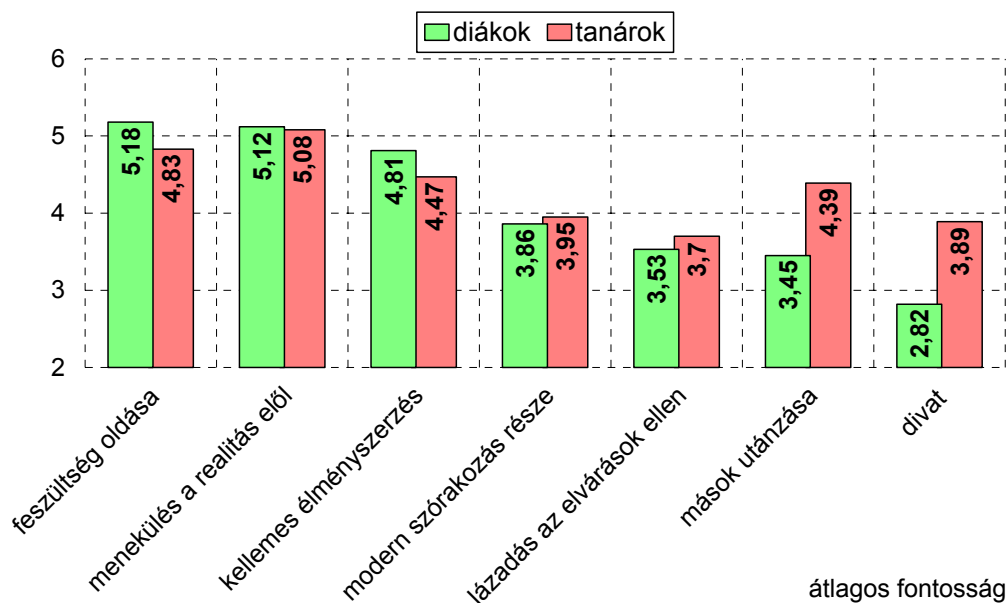

Mindkét kérdőívben más módon is megkíséreltük feltérképezni azt, hogy mi okozhatja a fiatalok kábítószer-fogyasztását. Hét okot említettünk meg, és arra kértük a válaszadókat, hogy értékeljék a lehetséges okokat 1 és 7 között, fontosság szerint.

Mint várható volt, a tanárok és a diákok eltérően értékelték ezeket az okokat. Abban azért megvolt az egyetértés, hogy elsősorban a feszültségoldás és a realitások elől való menekülés készíti a fiatalokat kábítószeres használatára, különösen az utóbbi értékelése volt majdnem teljesen egyhangú. A diákok fontosabb indoknak tartották a feszültség oldását és a

kellemes élményszerzést mint a tanárok, míg a lázadás mint ok, illetve az egymáshoz szorosan kötődő utánzás és divat itemek a tanárok válaszaiban kaptak nagyobb fontosságot. Ezzel együtt lényeges megjegyezni, hogy a két kérdőívben mindössze egyetlen ok került a hármas érték alá, vagyis minősül nem fontos oknak, ez pedig a diákok véleménye szerint a divat volt. A legnagyobb bizonytalanság a kellemes élményszerzés itemnél volt, a tanárok 8, a diákok 13 százaléka válaszolt itt „nem tudom”-mal. Ebben az is közrejátszhat, hogy ennek megítéléséhez ki is kell próbálni a szert, amit a többség nem tett meg.

A kábítószer-fogyasztás vélt okai

A tanárok közül a férfiak nagyobb jelentőséget tulajdonítottak a mások utánzásának mint oknak, míg a nők szerint a két legfontosabbnak tartott item (feszültségoldás, menekülés) lényegesebb a felsoroltak közül az átlagnál. A diákoknál a nem hasonlóképpen szegregál, a két legfontosabbnak vélt ok (feszültségoldás, menekülés) a lányok ugyanúgy fontosabbnak tartják az átlagnál mint a tanárnők. Ugyanakkor az ő számukra a lázadás és a divat is fontosabb ok, mint a fiúknál. A végzős diákok szerint a kellemes élményszerzés és a modern szórakozás keretei közé illesztés fontosabb ok az átlagnál, míg ha a tanulmányi átlag szerint vizsgáljuk meg a kérdést, akkor az látszik, hogy az átlag emelkedésével egyre nő a fontossága a feszültségoldásnak, a menekülésnek, az élményszerzésnek és a lázadásnak, míg csökken a fontossága a szórakozás itemnek.

A tanári kérdőív egy plusz elemet is tartalmazott, ebben arra voltunk kíváncsiak, hogy a felsoroltakon kívül van-e esetleg más oka a kábítószer-fogyasztásnak. Az „egyéb” kategória

nagy számban tartalmazott amúgy besorolható válaszokat (pl. kilátástalanság, dac stb.), de felvetett több érdekes lehetőséget is, mint például: kíváncsiság, tudatlanság, családi okok, státuszszimbólum, a drogkereskedők erőszakossága, üzlet, a média hatása.

Miután láttuk, hogy milyen társadalmi közegben próbálták meg elhelyezni a kábítószer-fogyasztást a megkérdezettek, vizsgáljuk meg, hogy mely intézmények, szervezetek, személyek iránt van bizalom abban a tekintetben, hogy a drogfogyasztást észlelő fiatal vagy tanár megkeresse a probléma megoldása érdekében.

A kérdőívekben hét ilyen választási lehetőséget soroltunk fel - a diákoknak szóló kérdőívben nyolc item volt, mivel itt megjelent a diák saját szülője, amely a pedagógusoknál nyilván értelmezhetetlen lett volna. A válaszok több szempont alapján is látványosan elkülönülnek, a tanárok és a diákok máshonnan várják a megoldást.

Kihez fordulnál, ha megtudnád, hogy az egyik barátod kábítószereszik?

	fordulna	nem tudja	nem fordulna
barátokhoz	67	8	25
drogambulanciához	48	17	35
szüleihez	36	12	52
a kábítószer fogyasztó diák szüleihez	28	17	56
körzeti orvoshoz/iskolaorvoshoz	24	15	61
egy szociális munkáshoz	16	13	71
valamelyik tanárhoz	8	11	81
rendőrséghez	6	10	84

diákok válaszainak százalékos megoszlása

Kihez fordulna, ha megtudná, hogy az egyik tanítványa kábítószereszik?

	fordulna	nem tudja	nem fordulna
a kábítószer fogyasztó diák szüleihez	84	9	7
drogambulanciához	70	15	15
iskolaorvoshoz	67	10	23
valamelyik kollégához	47	11	42
a kábítószer fogyasztó diák barátaihoz	45	8	46
egy szociális munkáshoz	28	22	50
rendőrséghez	11	19	70

tanárok válaszainak százalékos megoszlása

Mint a táblázatokból is jól látszik, a diákok jóval bizalmatlanabbak, több mint felük mindössze a barátokat nevezte meg, míg a tanároknál három item is kapott 50 százalék feletti pozitív említést (a barátok viszont nem voltak köztük). A bizonytalanság ugyanakkor a

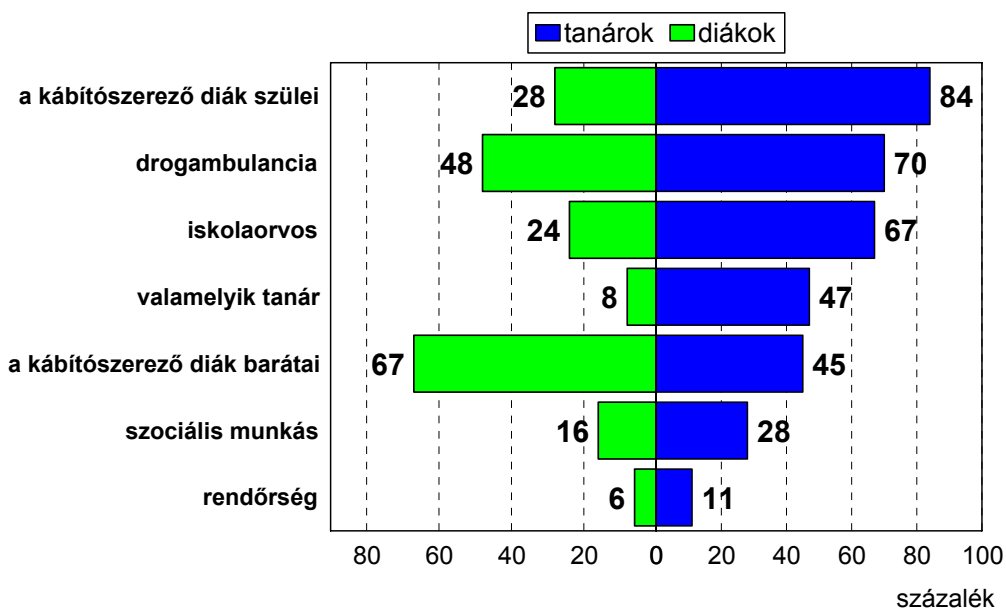

diákoknál sem magas, mivel nagyjából hasonló arányban, 10-15 százalékban kaptuk tőlük is a „nem tudom” válaszokat.

A diákok válaszain jól látszik az informális csatornák elsősége (barátok, szülők), a „hivatalos” vagy „szervezett” segítségnyújtás rendszere (orvos, tanár, szociális munkás, rendőrség) a drogambulancia kivételével a táblázat második felében található. A konkrét hierarchiát megtestesítő intézmények (tanár, rendőrség) a diákok egytizedében sem keltenek annyi bizalmat, hogy kábítószeres társuk problémáival hozzájuk forduljanak.

A tanárok igazából csak két intézménnyel szemben elutasítóak, a rendőrséghez ők sem fordulnának, hiszen így hivatalos „ügy” lehet a dologból. A szociális munkásokkal szembeni bizalmatlanság némiképp meglepő viszont, még akkor is, ha ennek jó része a bizonytalanságból fakad (22 százalék a bizonytalanok aránya). Az is figyelemreméltó, hogy a tanárok közül csak minden második vonná be kollégáját egy hasonló probléma elintézésébe.

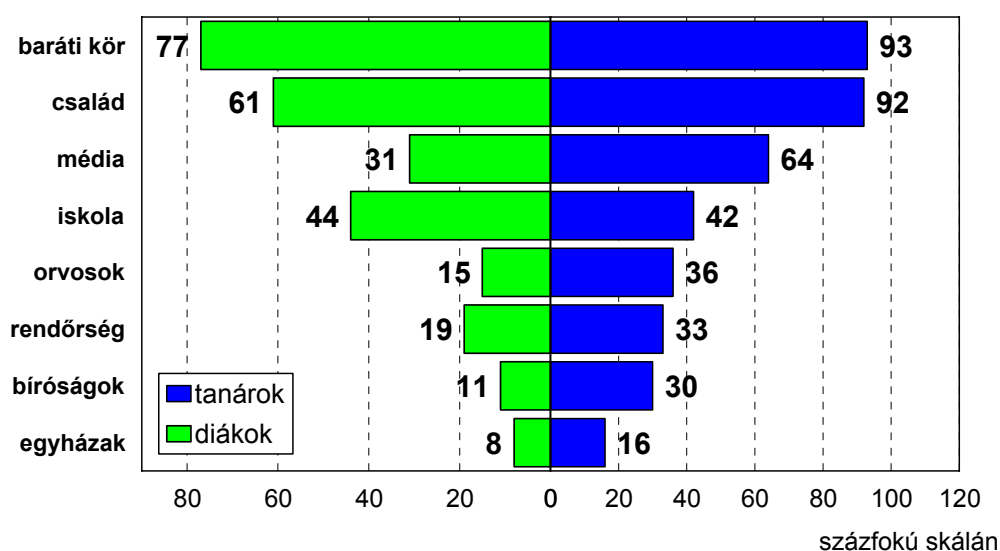
A segítségül hívott csoportok, szervezetek

A drogkérdésnél örök vitatéma, hogy tulajdonképpen melyik a társadalomnak az az alrendszere, melyek azok a csoportjai, amelyek felelősek a drogfogyasztás kialakulásáért. Mi nyolc csoportot soroltunk fel mind a tanároknak, mind pedig a diákoknak, majd megkértük őket, hogy mondják meg, az egyes csoportok mennyiben felelősek a fiatalok kábítószerfogyasztásáért, illetve mennyit tudnának segíteni a drogfogyasztás visszaszorításában.

A felelősség kérdésében a tanárok és a diákok álláspontja lényegében csak a hangsúlyokat tekintve különbözött, a sorrendiség is nagyon hasonló volt. Mindkét csoportnál gyorsan kiderült, hogy alapvetően a kortárs csoportot, a baráti kört, illetve a családot tartják elsődlegesen felelősnek a drogfüggő életmód kialakulásában. Külön említésre méltó, hogy éppen az iskola felelősségének mértéke volt az, amely szinte egyforma hangsúllyal szerepelt mindkét kérdezett csoportnál.

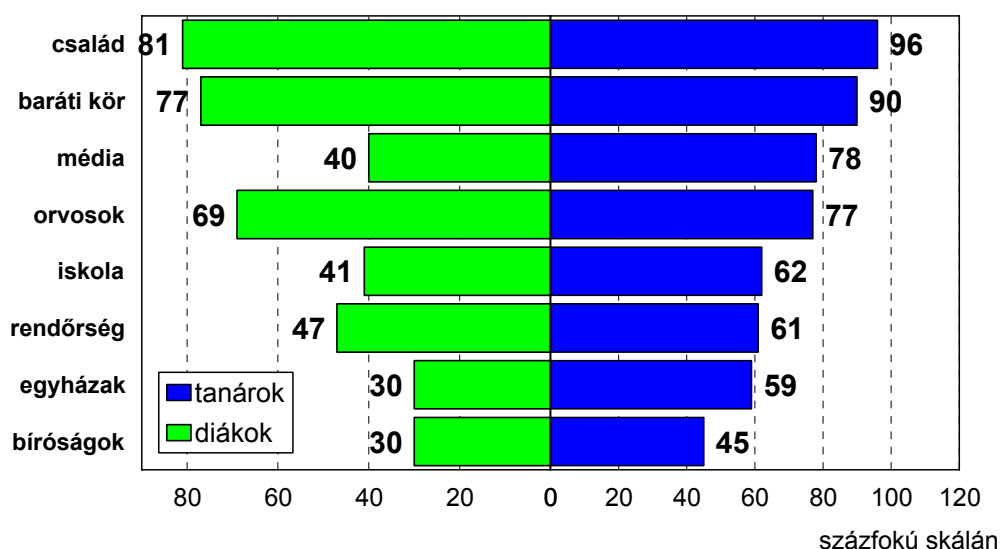
Mennyiben felelősek a fiatalok kábítószeresítésében az alábbi csoportok, intézmények?

Mindkét csoport a bíróságok szerepét ítélte meg a legnehezebben (15-15 százalék bizonytalan válaszadó), itt nyilván csak közvetett szerepekről lehetett véleményt formálni. Az elemzés során az mindenesetre kiderült, hogy a tanárok között az életkor befolyásolja legjobban a felelősség érzetét, a baráti körnek, a családnak, az iskolának és az egyháznak a felelősségét a fiatalabb, a bíróságokét és az orvosokét az idősebb tanárok vélték nagyobbak. A diákok esetén a családra és a baráti körre egyaránt érvényes volt, hogy a lányok, a végzősök és a jobb tanulmányi eredményűek tartották jobban felelősnek őket, míg a rendőrség felelősségét az átlag emelkedésével egyre kevésbé gondolták jelentősnek.

A kérdés párja az volt, hogy ugyanezek az intézmények mennyit tudnak tenni a fiatalok drogfogyasztásának visszaszorításáért. A sorrendek alapvetően nem változtak, és abban is egyetértés volt, hogy a legtöbbet a család tehetne az ügy érdekében.

Mennyit tudnak tenni a drogfogyasztás visszaszorításáért az alábbi csoportok, intézmények?

A legnagyobb különbség a tanárok és diákok válaszai között a média szerepének, lehetőségeinek megítélésében volt. A tanárok a médiát a harmadik helyre rangsorolták, átérezve annak fontosságát, hogy a kábítószerrel összefüggő eseményekről való tudósítás hangneme, stílusa mennyiben befolyásolhatja a nézőket, hallgatókat. A diákok ennek nem tulajdonítottak különösebb szerepet, náluk lényegi befolyással csak a család, a barátok és az orvosok szerepeltek. A tanárok viszont mindössze egy csoportot, a bíróságokat értékelték 50 pont alá, vagyis segítő lehetőségek nélkülinek. A tanároknál a három legfontosabb csoport szerepe a kor előrehaladtával egyre csökken, míg a diákoknál ugyanezen három csoport (bár nem ugyanekkora fontossággal) szerepének megítélése a tanulmányi átlag emelkedésével nő. A végzős diákok inkább a baráti kör, míg az elsősök az egyházak lehetőségeit értékelték nagyobbra.

A következő táblázat az egyes csoportok felelősségét és lehetőségeit mutatja az eltérésekkel együtt, külön ábrázolva a tanárok és diákok véleményét.

Az egyes csoportok, intézmények felelőssége és lehetőségei

	Tanárok			Diákok		
	felelősség	lehetőség	eltérés	felelősség	lehetőség	eltérés
család	92	96	+4	61	81	+20
baráti kör	93	90	-3	77	77	0
média	64	78	+14	31	40	+9
orvosok	36	77	+41	15	69	+54

iskola	42	62	+20	44	41	-3
rendőrség	33	61	+28	19	47	+28
egyházak	16	59	+43	8	30	+22
bíróságok	30	45	+15	11	30	+19

pontszám százfokú skálán

A fenti táblázat alapján azt mondhatjuk, hogy a legtöbb szervezet, intézmény sokkal többet tehet a kábítószer-fogyasztás visszaszorításáért, mint amennyire felelősnek kell magát tekinteni ebben. Sajnos a baráti kör, mely a kérdezettek szerint a leginkább felelős a drogozásért, ezzel ki is meríti lehetőségeit. Jelentős mértékű eltérés ott található, ahol az adott szervezet csak kevéssé felelős a drogproblémákért, ellenben tenni sokat tehetne visszaszorításukra, ilyenek például az egyházak vagy az orvosok. Az iskola lehetőségeit e téren a tanárok sokkal többre értékelik mint maguk a diákok, holott a felelősség kérdésében igen hasonlóak az álláspontok.

A kábítószer-fogyasztás, mint társadalmi probléma azonban „kemény” mérőszámokkal csak kevéssé mérhető. Időről-időre felbukkannak adatok arról, hogy mekkora az illegális kábítószereket használó populáció nagysága, azonban egzakt adatfelvétel híján csak becslésekre hagyatkozhatunk.

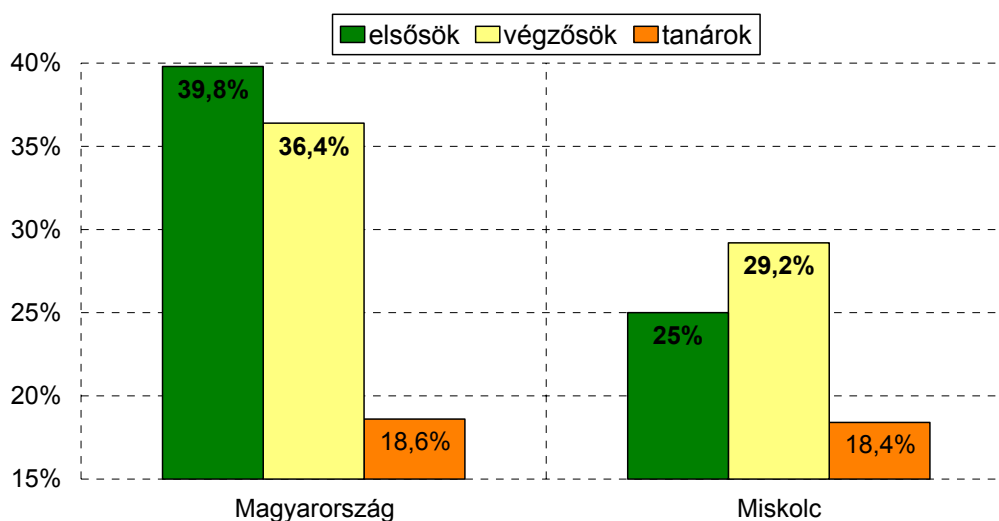
Ugyanakkor mint sok más társadalmi probléma esetén, a kábítószerrel kapcsolatban is igen fontos két körülmény. Az egyik az, hogy milyen a drog megjelenési formája a köztudatban, mennyire agresszív, szenzációhajhász vagy drámai. Ezekre legalapvetőbb befolyással a média bír, nagymértékben ez alakítja, „rendezi” az emberek gondolatait, attitűdjeit a témával kapcsolatban. A másik fontos körülmény, hogy amikor nincsenek pontos és megbízható statisztikák, akkor az emberek mit gondolnak egy adott jelenségről, a feljűk közvetített információk alapján mit szűrnek le és hogyan rendezik azt saját elképzeléseikben.

Miután nem lehet pontosan megmondani a kábítószer-élvezők számát Magyarországon, így becslésekre kell hagyatkoznunk. Hasonló becslést kértünk a kérdőívekben mind a tanároktól, mind pedig a diákoktól arra vonatkozóan, hogy szerintük a fiatalok hány százaléka fogyaszt kábítószer Magyarországon, illetve Miskolcon.

Ennél a kérdéspárnál – mint ez előre megjósolható volt – viszonylag magas volt a bizonytalanok aránya. A tanárok közül 38 százalék nem vállalkozott a becslésre Magyarország és 42 százalék Miskolc tekintetében. A diákok ennél merészebbek voltak, náluk a válaszhiányos esetek aránya 26 százalék volt az országos adat, 34 százalék pedig a városi adat vonatkozásában.

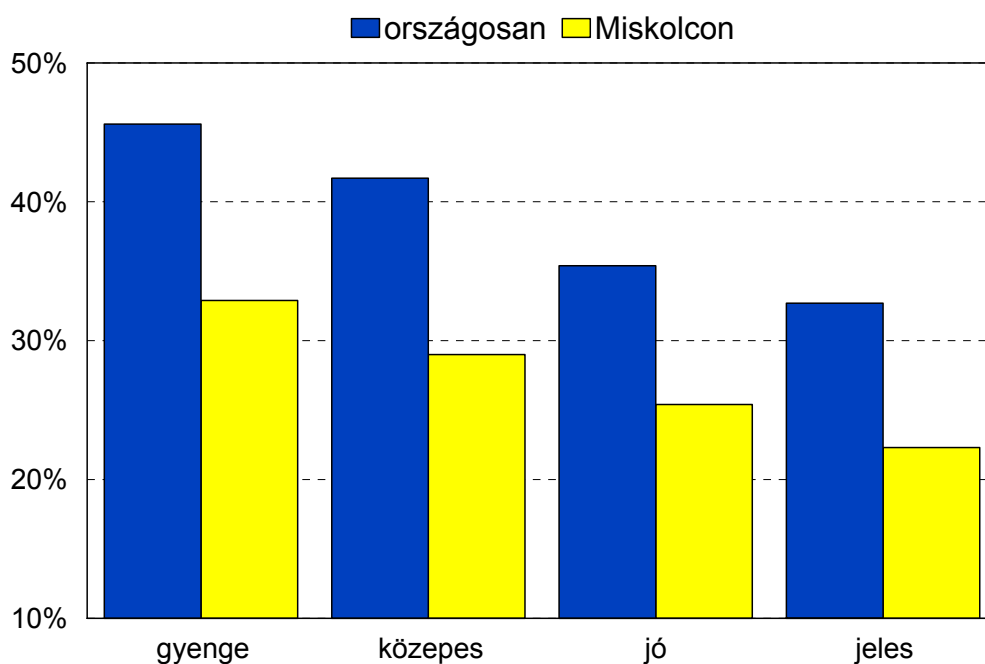
A tanárok óvatossága pontosabb becslést tett lehetővé. Szerintük nincs lényeges különbség az országos és a miskolci adat között, egyformán 18-19 százalék a kábítószer-fogyasztó fiatalok aránya. A diákok láttak különbséget a kettő közt, véleményük szerint Miskolc kevésbé fertőzött droggal, mivel az országos közel negyven százalékhoz képest itt „csak” minden negyedik fiatal tippelték drogfogyasztónak.

A kábítószer-fogyasztók vélt százalékos aránya

Ami az egyes csoportok közti különbséget illeti, a diákok közül a lányok jóval magasabbra saccolták az országos adatot (44 százalék), míg a jobb tanulmányi átlaggal (több ismerettel) rendelkezők mindkét százalékos adatot alacsonyabbnak vélelmezték (lásd az alábbi ábra), de arányaiban, így az eltérés az országos és a miskolci adat között nem változott. A tanároknál elsősorban a kor befolyásolta az értékelést, a fiatalabb tanárok mindkét esetben magasabb arányokat (25 százalék) tippelték, míg az idősebbek 15 százalék körüli értékeket mondtak.

A kábítószer-fogyasztók becsült aránya a tanulmányi átlag alapján

A kábítószer-fogyasztók (bármennyien is legyenek) minden bizonnyal aktívan jelen vannak a miskolci diákok hétköznapi életében is. A társadalmi háttér kérdéskörében 12 kérdést tettünk fel a diákoknak a drogosokkal kapcsolatos viselkedésről, a drogkérdés kezeléséről. A kérdések közt voltak a jelenlegi társadalmi környezetre vonatkozó itemek és olyanok is, amelyek már részben az attitűdöket tárták fel a drogosokkal szemben.

A legnagyobb egyetértés abban van, hogy a drogfogyasztással kapcsolatos mizéria javarészt a terjesztők bűne, így őket kell elsősorban büntetni (minél jobb tanuló volt a válaszadó, annál nagyobb mértékben értettek egyet ezzel). A terjesztők képe egyébként a köztudatban is rendkívül szorosan kapcsolódik a bűnözéshez, így nem meglepő, ha a hatékonyabb fellépés elsősorban ellenük irányul. Ezzel együtt itt kell szólni a kérdés kriminalisztikai vonatkozásáról is, a fiatalok igen bizonytalanok voltak abban a kérdésben, hogy börtön jár-e a fogyasztásért – a jelenlegi jogszabályok szerint elméletileg igen. Itt jól kimutatható volt az informálódás mértéke, azok, akiknek édesapja magasabb végzettségű (és akik így nagyobb kulturális tőkével indultak a pályán) nagyobb arányban mondtak igent (vagyis a helyes választ) erre a kérdésre. Ehhez kapcsolódik, hogy – bár itt a bizonytalanok aránya a legnagyobb – a diákok inkább azt képzelik, hogy a rendőrségen nyilvántartást vezetnek a drogosokról, semmint, hogy nem tesznek ilyet. Az viszont már a jogi szabályozás

egyértelmű kritikája, hogy mindössze a diákok nyolc százaléka vélte úgy, hogy a jelenlegi szabályozás segít megoldani a problémát, míg több, mint a felük kételkedett ebben.

Mit gondolsz a drogosokról?

	<i>igen</i>	<i>nem tudom</i>	<i>nem</i>
Szerinted a terjesztőket még szigorúbban kellene büntetni?	86	6	8
A fiatalok ha akarnak, tudnának kábítószerrel beszerezni?	84	14	2
A gazdagabb fiatalok közül többen próbálják ki a kábítószerrel?	68	25	7
Az orvosok megtesznek mindent, hogy valaki leszokhasson a drogról?	51	30	19
Börtönbe kerülhetsz, ha kipróbálsz a kábítószerrel?	37	29	34
A rendőrségen nyilvántartják a drogosokat?	34	54	12
Szerinted a legtöbben sajnálják a drogosokat?	21	31	48
Szerinted a fiatalok eleget tudnak a drogok hatásairól?	17	7	76
Az iskolában hozzá lehet jutni a kábítószerhez?	11	51	38
Kábítószerfüggőket szabad egyáltalán alkalmazni bármilyen munkakörben?	10	21	69
A drogdézés jelenlegi jogi szabályozása segít megoldani a problémát?	8	41	51
A függőség a szegényebb fiatalokra jellemzőbb?	7	27	66

diákok válaszainak százalékos megoszlása

Szintén nagyon sokan válaszoltak igennel arra a kérdésre, hogy a fiatalok be tudnának-e szerezni kábítószerrel (az elsősök 79, a végzősök 89 százaléka válaszolt igennel). Az általános vélemény szerint ugyan az iskolákra nem jellemző a drogelosztás, azért itt is fel kell hívni a figyelmet a bizonytalanok magas arányára. A végzős diákok - és különösen a rosszabb tanulmányi eredményűek - körében pedig elterjedtebb volt a vélemény, hogy az iskolában is hozzá lehet jutni kábítószerrel (15 százalék igen válasz). Egyébiránt általános a vélekedés, hogy a fiatalok nem tudnak eleget a drogok hatásairól, ami konkrét javaslatként szolgálhat a kábítószerrel kapcsolatos ismertető órákhoz vagy más lehetőségekhez.

Igen érdekes, ahogyan a jövedelmi kontextusba helyezték a fiatalok ezt a kérdést. Abban viszonylag nagy volt az egyetértés, hogy a gazdagabb fiatalok közül többen próbálják ki a kábítószerrel, ez ezek szerint anyagi lehetőség függvénye is. Ugyanakkor a kontrollkérdésként is használható itemnél, ami a szegényebb fiatalok függőségére vonatkozott, a diákok nem "dőltek be", többségük elutasította ezt.

Elutasítás maradt az osztályrésze a kábítószer-fogyasztók sajnálatára, illetve alkalmazására vonatkozó állításoknak is. A miskolci fiataloknak csak egyötöde véli úgy, hogy az emberek sajnálják a drogosokat, ugyanakkor több, mint kétharmaduk kategorikusan elutasította, hogy kábítószer-fogyasztókat bármilyen munkakörben alkalmazni lehessen.

Mit gondolsz a drogosokról?

	<i>kezdők</i>	<i>végzősök</i>
Szerinted a terjesztőket még szigorúbban kellene büntetni?	87	85
A fiatalok ha akarnak, tudnának kábítószerrel beszerezni?	79	89
A gazdagabb fiatalok közül többen próbálják ki a kábítószerrel?	64	73
Az orvosok megtesznek mindent, hogy valaki leszokhasson a drogról?	55	47
Börtönbe kerülhetsz, ha kipróbálsz a kábítószerrel?	37	36
A rendőrségen nyilvántartják a drogosokat?	33	34
Szerinted a legtöbben sajnálják a drogosokat?	23	19
Szerinted a fiatalok eleget tudnak a drogok hatásairól?	15	19
Az iskolában hozzá lehet jutni a kábítószerrel?	8	15
Kábítószerfüggőket szabad egyáltalán alkalmazni bármilyen munkakörben?	9	12
A drogkérdés jelenlegi jogi szabályozása segít megoldani a problémát?	8	9
A függőség a szegényebb fiatalokra jellemzőbb?	8	6

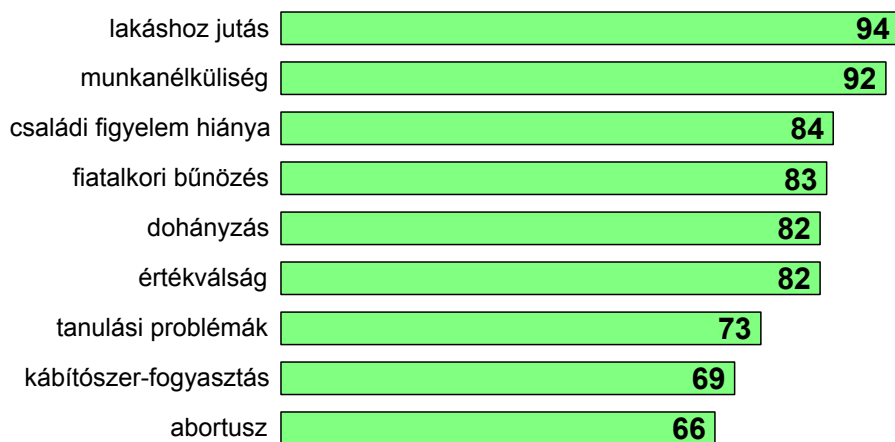
diákok egyetértő válaszainak százalékos aránya

A fenti táblázat azt mutatja, hogy mennyiben különbözik a végzősök és az iskolát kezdők véleménye. Vastag szedéssel jelöltük, ahol szignifikáns az eltérés, itt négy ilyen esetet találtunk. Az elsők egy kérdéssel értettek nagyobb arányban egyet, ők bizakodóbbak voltak az orvosokkal szemben. A végzősök viszont egyrészt borúlátóbbak voltak az iskola és a drog kérdésével kapcsolatban, nagyobb arányban értettek egyet azzal, hogy a fiatalok be tudnának szerezni kábítószerrel, illetve erre akár az iskola is szóba jöhet, mint terep. Emellett nagyobb arányban gondolták, hogy a gazdagabb fiatalok közül többen próbálják ki a kábítószerrel.

Megkérdeztük a tanárokat arról, hogy bizonyos ifjúsági problémákat mennyire tartanak súlyosnak a városban. A kapott kép igen elszomorító: a tanárok véleménye szerint minden probléma súlyos, a legalacsonyabb indexpontszám is 66 pont volt a százfokú skálán. A kábítószer-fogyasztás ugyan a lista végén szerepel, de a kapott 69 pont viszonylag súlyos problémát jelez.

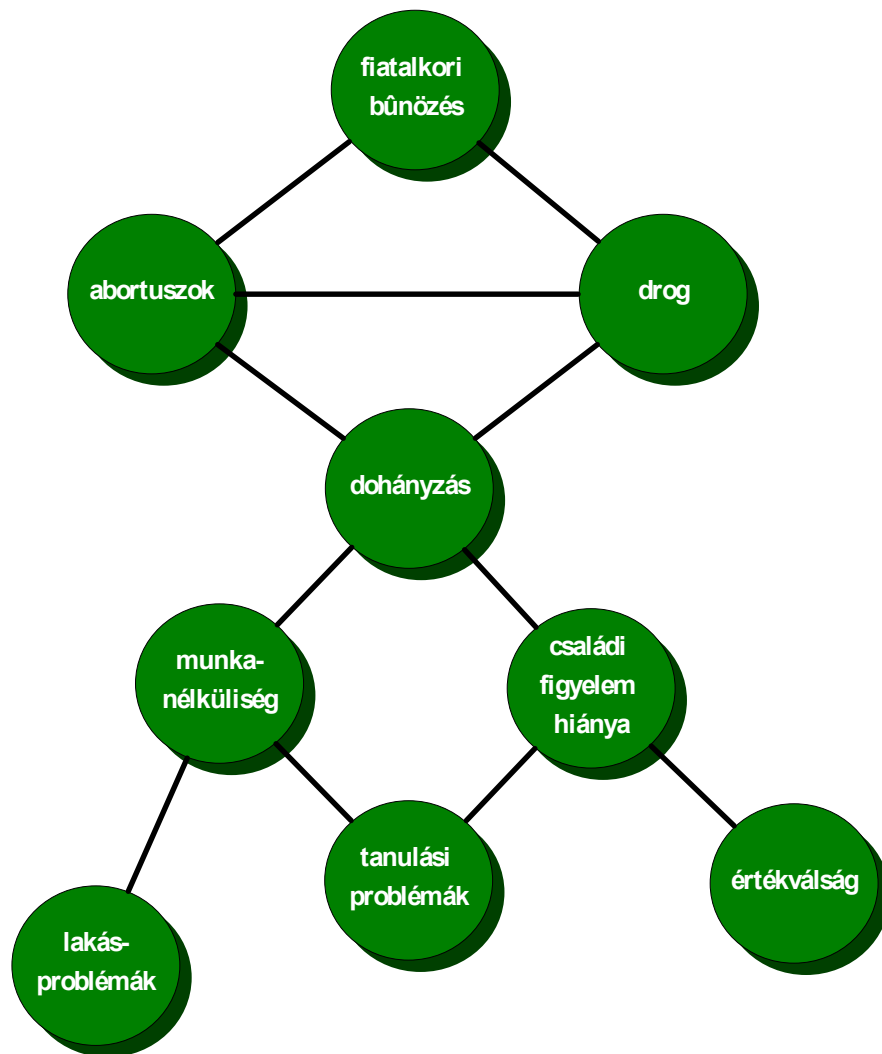
Mennyire súlyosak az alábbi ifjúsági problémák?

százfokú skálán

A fenti problémák nemcsak eltérő súlyúak, hanem különböző csoportokba rendeződnek az emberek gondolkodásában. Korrelációs elemzéssel kimutathatók ezek a csoportok, feltárható, hogy az egyes problémák kapcsolata milyen. Az alábbi ábra ezt a kapcsolati hálót mutatja.

Jól látható, hogy az egyes problémák két nagyobb halmazba rendeződnek. Az elsőbe „könnyebben” megítélt problémák kerültek, amelyek értékelése igen hasonló: abortusz, drog, bűnözés. A másik csoport nem ennyire kompakt, itt inkább egy lazább háló figyelhető meg. Ebben a csoportban vannak elemek, melyek csak egyetlen másik jelenséghez kötődnek (pl. lakásproblémák a pályakezdő munkanélküliséghez). Így jól el lehet különíteni két önálló problémakört, az anyagit (lakás, munkanélküliség) és az értékkel kapcsolatosat (családi figyelem hiánya, értékválság). A két nagyobb csoportot a dohányzás problémaköre köti össze, ennek értékelése egyöntetű volt mindkét csoporthoz képest.

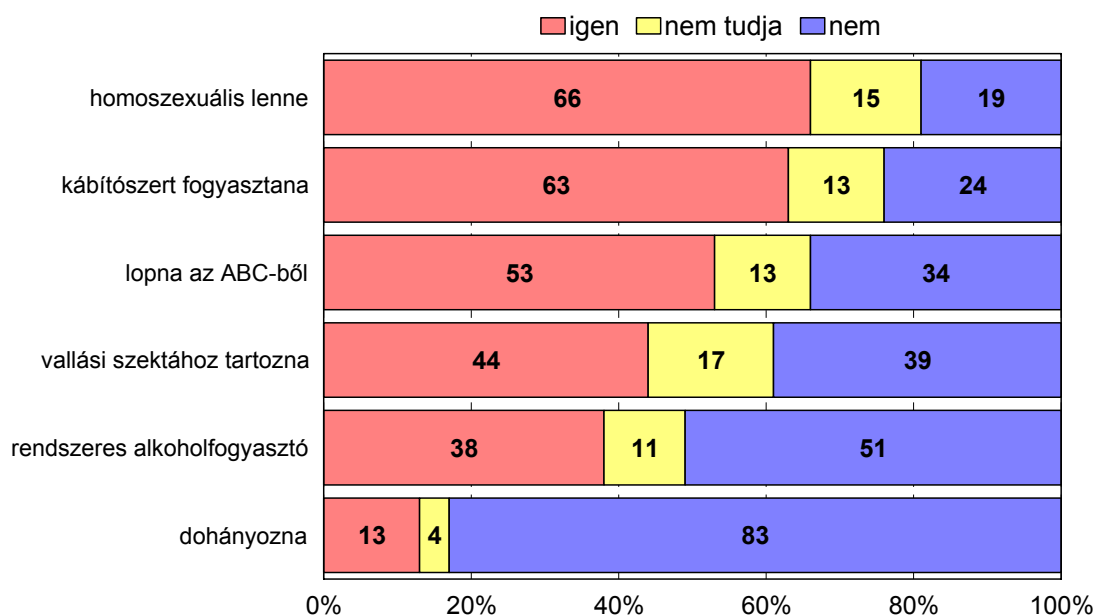

8. ATTITÚDÖK

Az emberek kábítószer-fogyasztáshoz történő hozzáállását alapvetően meghatározzák a droggal, drogfogyasztókkal kapcsolatos attitűdjeik. Mindkét kérdőív számos olyan kérdést tartalmazott, amelyek segítenek feltárni ezeket az érzéseket, véleményeket.

A diákok kábítószer-fogyasztókkal szembeni attitűdjeit először megpróbáltuk elhelyezni egy társadalmi problématerben, ahol a drogozás mellett öt másik olyan jellemzőt, magatartást soroltunk fel, amely jelenleg a többségi társadalom kritikájával, ellenérzésével áll szemben.

Zavarna, ha a padtársad ... ?

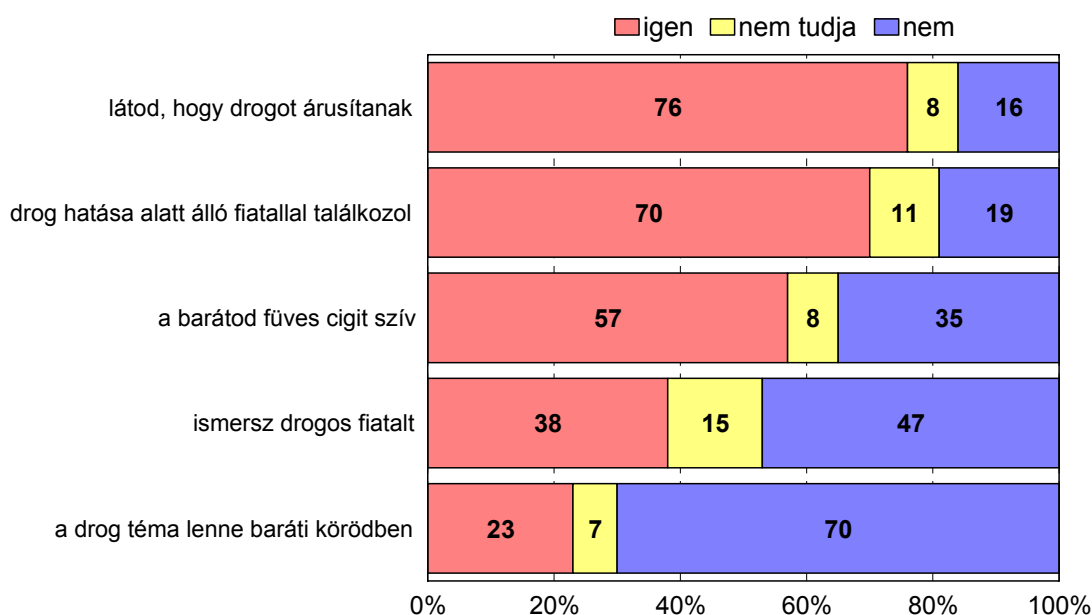

A miskolci diákok körében a fenti ábra tanúsága szerint négy viselkedésforma okoz ellenszenvet, igaz eltérő mértékben. A homoszexualitás a tanulók kétharmadát zavarná, és ezzel az egyedüli „deviancia”, amely nagyobb ellenérzést kelt mind a drog. A lopással kapcsolatban inkább az a 34 százalék a figyelemre méltó, akit ez egyáltalán nem zavarna. A legnagyobb bizonytalanság a vallási szektához tartozással kapcsolatban volt, de itt még többségben voltak azok, akikben ez negatív érzéseket keltett. A mérleg az alkohol és a dohányzás tekintetében billen át a másik oldalra, ezek azok a tevékenységek, amelyek a diákok többségét nem zavarják. Különösen a dohányzás esetén nagyon magas azok aránya (83 százalék), akiket ez nem zavar. Ez azt is mutatja, hogy az alkoholfogyasztás és a

dohányzás társadalmilag „elfogadott” devianciák.

A deviáns magatartásformákkal kapcsolatos vélemények után vizsgáljuk meg azt, hogy mennyire zavarja a miskolci diákokat a kábítószer-fogyasztás megjelenése a baráti vagy ismerősi körében. Itt öt hipotetikus esetet soroltunk fel, melyek különböző „veszélyességük” voltak, a drog mint témától a kábítószer árusításáig.

Zavarna, ha ... ?

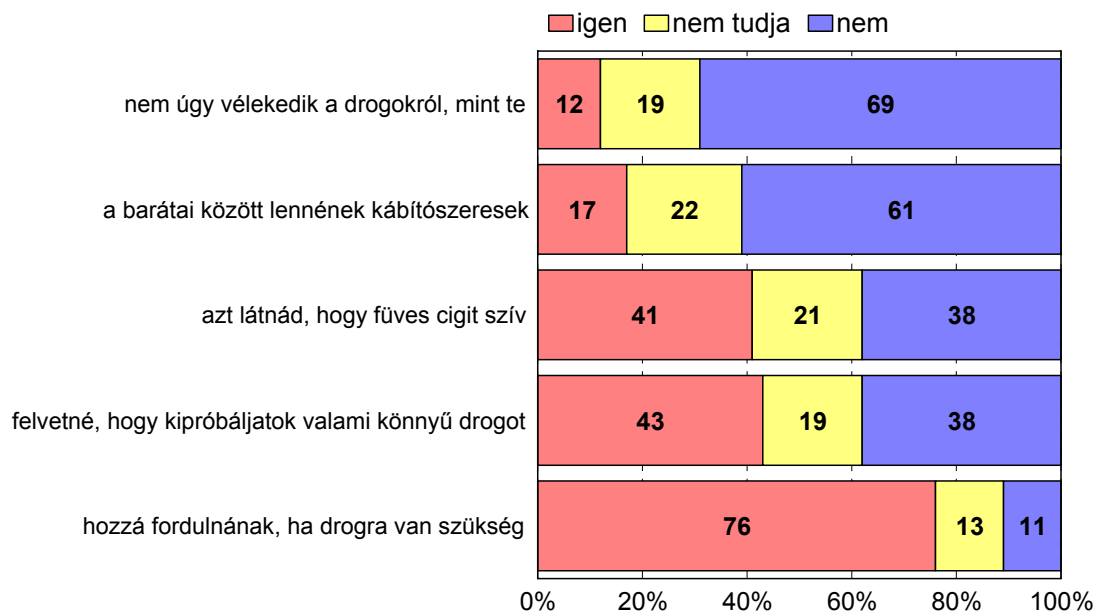

A legtöbb fiatal az zavarná, ha a drogterjesztés konkrét esetével találkozna, bár itt is figyelemreméltó, hogy 16 százalékukat ez sem érdekelné különösebben. Drog hatása alatt álló fiatallal találkozni a diákok 70 százaléka számára lenne zavaró, míg ha a kérdezett barátja füves cigit szívna, azt a diákok 57 százaléka tartaná zavarónak. Ez nagyjából megegyezik azzal a 63 százalékkal, akit az zavarna, hogy ha a barátja kábítószerrel fogyasztana. Érdekes megfigyelni az árnyalatbeli különbséget a füves cigit szívó és a kábítószer hatása alatt álló fiatal között. A füves cigi a legenyhébb drogok egyike, valószínűleg nem ennek hatására gondolhattak a fiatalok a másik itemnél. „Kábítószer hatása alatt” lenni a diákok többségében egy magatehetetlen vagy éppen túlpörgött fiatal képét idézhette elő.

Két esemény nem zavarná a diákok nagyobb részét, ezek pedig a kábítószerrel való ismerete, illetve a drog témaként való megjelenése a baráti körben. Ez a két esemény valószínűleg azért nem zavarja a miskolci diákok többségét, mivel ezek a napi élet részeivé válhattak.

A kábítószer megjelenése kihathat a diákok partneri kapcsolataira is. Öt különböző súlyú eseményt soroltunk fel, és megkérdeztük a diákokat, annak bekövetkezte esetén szakítanának-e partnerükkel.

Szakítanál a partnereddel, ha ... ?

Mint az jól látható, azokban az esetekben, amikor a kábítószer nem „tettlegesen” kerül elő egy kapcsolatban, a diákok kisebb része hagyná el partnerét. A véleménykülönbség és a baráti kör összetétele nem olyan súlyú problémák, amelyek szakítást eredményezhetnek, bár utóbbi esetén volt megfigyelhető a legnagyobb bizonytalansági arány. Két hasonló súlyosságú esemény következik a sorban, melyeket nagyon egyformán ítélték meg a diákok, a füves cigi szívását, illetve annak felvetését, hogy valamelyik könnyű drogot esetleg érdemes lenne kipróbálni. Itt ugyan a többség már szakítana a partnerével, de jól látszik, hogy a könnyű drogokat nem tartják annyira veszélyesnek a fiatalok, mivel mindkét esetben 38 százalékuk írta, hogy ez nem lenne a szakítás oka. Komoly többségbe mindössze akkor kerültek a szakítást választók, mikor arról volt szó, hogy a partnerükhöz fordulnának kábítószerért, bár a diákok egytizedét (!) ez sem zavarná túlzottan.

Érdekes megvizsgálni, hogy a különböző fiatalok hogyan reagálnak. Itt a legnagyobb eltérést a nem okozhatta, hiszen egy párok kapcsolatban gyakran más és más érzésekkel, elképzelésekkel, eltérő értékekkel vágnak bele a fiúk és a lányok. Az öt eset közül négyben volt megfigyelhető eltérés a fiúk és a lányok véleménye között, egyedül a

„véleménykülönbség” item volt az, ami itt nem okozott véleménykülönbségeket. A fiúk nagyobb arányban szakítanak, ha a barátnőjük baráti körében kábítószeresek lennének, míg a lányok többen hagynák ott partnerüket, ha a könnyű drog kipróbálása szóba kerülne, vagy realizálna, illetve, ha a barátjuk lenne a drogos fiatalokat ellátó pusher. Ennek az eltérésnek valószínűleg az az oka, hogy a fiúkat (talán hiúságukat) jobban zavarná a partnerük nekik nem tetsző baráti köre, míg a lányok a súlyosabb esetektől jobban visszariadnak.

Abban is jelentős különbségeket találtunk, ahogy a kezdő és végzős fiatalok értékelték ezt a kérdést. Itt is a véleménykülönbség volt az egyetlen, amelyet hasonlóan ítétek meg, a többi esetben az elsős diákok jóval szigorúbban reagáltak.

Szakítanál a partnereddel, ha ... ?

	elsősök	végzősök
nem úgy vélekedik a drogkérdésről, mint te	13	10
rájönnél, hogy más barátaid közt vannak kábítószeresek	22	11
felvetné, hogy érdemes kipróbálni valamilyen könnyű drogot	49	36
azt látnád, hogy füves cigit szív	47	35
a legtöbben hozzá fordulnak, ha drogra van szükségük	78	73

az „igen” válaszok százalékos aránya

Az is nagyon lényeges kérdés, hogy az emberek mit tartanak a kábítószeresekről, illetve azok használóiról. Azt kértük a tanulóktól és a tanároktól, hogy számos - általunk felsorolt - drogfogyasztással kapcsolatos kijelentést egyetértésük alapján egy négyfokú skálán értékeljék. Ezeket az értékeket százfokú skálára számoltuk át. Minél magasabb az index értéke, annál nagyobb az egyetértés foka. Az állításokkal való egyetértés mértékét összefoglalóan a táblázat mutatja (két kérdés esetén a diákoknál nem szerepel érték, ezeket csak a tanári kérdőívben tettük fel).

A táblázat adatai tanulságos következtetéseket rejtenek magukban. Az első két állítás igen nagy egyetértésnek örvendett mind a diákok, mind a tanárok körében. Szerintük a drog nem megoldás, ráadásul még veszélyesebb is mint az alkohol vagy a dohányzás. Abban is egyeztek a vélemények, hogy akinek szilárd hite van, az nem nyúl kábítószerhez, illetve keményen kell büntetni a fogyasztókat is, mert csak így lehet visszaszorítani a drogot. Utóbbival ráadásul a diákok nagyobb arányban is értettek egyet.

Droggal kapcsolatos állításokkal való egyetértés

	Tanárok	Diákok
Bármilyen rossz helyzetbe is kerül valaki, a drog nem megoldás.	95	86
A drogozás sokkal veszélyesebb, mint az alkohol vagy a cigaretta.	93	89
A könnyű drogok legalizálása csak növeli a fogyasztást.	74	-
Akinek szilárd hite van, az nem nyúl kábítószerhez.	72	73
Keményen kell büntetni a fogyasztókat is, mert csak így lehet visszaszorítani a drogozást.	63	71
Nem a kábítószeres fiatalok a bűnösök, hanem a terjesztők.	52	55
Ha valaki csak a könnyű drogot próbálja ki, akkor sincs már visszaút.	40	35
A drogokat már úgyszem lehet visszaszorítani.	32	53
Minden kultúrának megvannak a kábítószerai, csak tudni kell használni azokat.	30	57
A drog olyan, mint a korábbi nemzedékeknek az alkohol.	28	57
A drogozás része a modern szórakozásnak.	27	41
Meg lehet érteni, hogy a kilátástalan helyzetben lévő fiatalok a drog felé fordulnak.	22	38
Ha legalizálnák a könnyű drogokat, vissza lehetne szorítani a drogkereskedelmet.	20	-
Felesleges annyi pénzt költeni elvonókúrákra, a drogosok megérdemlik a sorsukat.	18	33
Csak az igazán kemény drogot nem szabad kipróbálni.	10	31

pontszám százfokú skálán

A „középmezőnyben”, illetve az elutasított állítások között viszont több olyan állítás is van, ahol jelentős véleménykülönbséget mértünk, mindegyik esetben a diákok értettek egyet nagyobb részben az állításokkal. Három olyan állítás volt, amellyel a tanárok nem, a diákok viszont egyetértettek („a drogokat már úgyszem lehet visszaszorítani”, „minden kultúrának megvannak a kábítószerai, csak tudni kell használni azokat” és „a drog olyan, mint a korábbi nemzedékeknek az alkohol”). Ezek az állítások mind „puha” viszonyt mutatnak a droggal kapcsolatban, ami egy pedagógus számára érthetően kevésbé vállalható mint egy diák számára, különösen az, amelyik a drogot az alkohollal hasonlítja össze. A hangsúlybeli különbségek ott is tettenérhetők, hogy a tanárok esetén hat állítás is 30 pont alá kerül, ami már erős elutasítottságot jelez, míg a diákoknál egy ilyen sem volt. Az a két állítás, amelyik csak a tanári kérdőívben volt, jól kiegészíti egymást, mivel az egyikben a tanárok elutasítják a legalizálást, a másikban pedig megadják az okát (a legalizálás csak növeli a fogyasztást).

Ha megvizsgáljuk, hogy az egyes állításokat a különböző csoportok hogyan ítélték meg, akkor további különbségek is felfedezhetők. Az elvonókúrákra adott pénz feleslegességét tartalmazó állítás nagyobb egyetértésre talált a férfiak körében, függetlenül attól, hogy a tanárokat vagy a diákokat néztük, ez a fajta kemény magatartás jobban jellemző

az erősebb nemre (ezzel a diákok közül az érettségivel nem rendelkező apák gyermekei is jobban egyetértettek). A diákoknál emellett a fiúk nagyobb arányban értettek egyet azzal, hogy a drogokat már nem lehet visszaszorítani, csak a kemény drogokat nem szabad kipróbálni, illetve, hogy nem a fogyasztók a bűnösök, hanem a terjesztők.

A tanárok között a véleménykülönbségeket elsősorban az életkor okozta. Az idősebb tanárok nagyobb arányban értettek egyet a keményebb megfogalmazást tartalmazó, a drogozást elítélő állításokkal (nincs visszaút, a legalizálás növeli a fogyasztást, keményen kell büntetni). A kultúrafüggő kábítószerre vonatkozó állítást ugyanakkor a fiatalabb pedagógusok támogatták nagyobb arányban.

Az életkor kontrollváltozóként való elsődleges megjelenése a diákok között, vagyis a kezdő/végzős kategória csak viszonylag kevés kérdés esetén okozott szignifikáns eltéréseket. A végzősök egyedül azzal értettek egyet nagyobb arányban, hogy a drogokat már nem lehet visszaszorítani. Az elsősök ugyanakkor a kritikusabb állításokat támogatták nagyobb arányban (nincs visszaút, veszélyesebb, mint az alkohol vagy a cigaretta, keményen kell büntetni).

Ha a tanulóknak felsorolt 13 itemet faktoranalízis segítségével elemzzük, akkor kiderül, hogy a cselekedetek négy halmazba rendeződnek a diákok gondolkodásában.

Az első csoport a drogprobléma társadalmi szervesültségének, beágyazottságának itemeit tartalmazza. A második faktor "a drog nem megoldás" címkét kapta. Ide tartoznak, hogy bármilyen rossz helyzetbe is kerül valaki, a drog nem megoldás, az hogy akinek szilárd hite van, az nem nyúl kábítószerhez, drogozás veszélyességére utaló kijelentések. Jól elkülönült halmazba rendeződnek a felelősségelhárítás tipikus jellemzői (nem a fogyasztók, hanem a terjesztők a bűnösök, meg lehet érteni a kilátástalan fiatalokat), s végül a negyedik faktor a dependencia, a kábítószerrel való függőségre utaló kijelentéseket tartalmazza.

1. faktor: „szervesültség”	faktor súly
A drog olyan, mint a korábbi nemzedékeknek az alkohol.	0.68
Minden kultúrának megvannak a kábítószerai.	0.62
A drogozás része a modern szórakozásnak.	0.61
A drogokat már úgysem lehet visszaszorítani.	0.56
Csak az igazán kemény drogot nem szabad kipróbálni.	0.56
2. faktor: „a drog nem megoldás”	faktor súly
Bármilyen rossz helyzetbe is kerül valaki, a drog nem megoldás.	0.78
Akinek szilárd hite van, az nem nyúl kábítószerhez.	0.44
Keményen kell büntetni a fogyasztókat is, mert csak így lehet visszaszorítani a drogozást.	0.33
Csak az igazán kemény drogot nem szabad kipróbálni.	-0.26

Meg lehet érteni, hogy a kilátástalan helyzetben lévők a drog felé fordulnak.	-0.54
3. faktor: „felelősségvárás”	faktor súly
Nem a kábítószeres fiatalok a bűnösök, hanem a terjesztők.	0.63
Meg lehet érteni, hogy a kilátástalan helyzetben lévők a drog felé fordulnak.	0.27
Felesleges annyit költeni elvonókra, a drogosok megérdemlik a sorsukat.	-0.65
4. faktor: „függőség”	faktor súly
Ha valaki csak a könnyű drogot próbálja ki, akkor sincs már visszaút.	0.72
Keményen kell büntetni a fogyasztókat is, mert csak így lehet visszaszorítani a drogozást.	0.64
Akinek szilárd hite van, az nem nyúl kábítószerhez.	0.57
Felesleges annyit költeni elvonókra, a drogosok megérdemlik a sorsukat.	0.37

Egy másik matematikai-statisztikai eljárás segítségével azt térképeztük fel, hogy a válaszok alapján milyen csoportokba rendeződnek a tanulók. A klaszteranalízis során azokat a tanulókat, akik hasonlóan vélekednek az egyes kérdésekben külön csoportokba, ún. klaszterekbe soroltuk. A vizsgált mintában három jól elkülöníthető csoportot határozhatunk meg, mely csoportok egyben társadalmi intézményekhez való viszonyokat is jelölnek.

Az egyik klaszterbe azok a tanulók tartoznak, akik elfogadják a kábítószeret mint a mai, modern kultúra részét, megértőbbek, toleránsabbak a drogosokkal, drogfogyasztókkal szemben, de ugyanakkor elvetik, hogy a drog megoldás lenne a problémára. Ide tartozik a tanulók 26 százaléka.

A második csoport rendkívül veszélyesnek tartja a kábítószeres fogyasztást, a drogosokat nem értik meg, de ugyanakkor bizakodóak, reményeik szerint lehet drog nélküli élet és kábítószer mentes társadalom, mert ez nem szükségszerű velejárója sem a modern szórakozásnak, sem a szociális kapcsolatoknak, együttélésnek. Hisznek a drogprobléma orvosi és társadalmi kezelhetőségében. Ehhez hasonlóan vélekedik a diákok közel fele, 46 százaléka.

A harmadik csoport veszélyesnek tartja a drogozást, de úgy vélik, hogy a szilárd hit segít megóvni a veszélyektől. Bizonytalanok a gyógyíthatósággal szemben, s ennek egyik magyarázata lehet, hogy alapvetően pesszimisták a drog visszaszorításának tekintetében.

**A drogfogyasztásra vonatkozó kijelentések megítélése
az egyes klaszterekben
(átlagpontszám százfokú skálán)**

	1. klaszter (pontszám)	2. klaszter (pontszám)	3. klaszter (pontszám)
A drogozás sokkal veszélyesebb, mint az alkohol vagy a cigaretta.	86	92	88
Minden kultúrának megvannak a kábítószerai, csak tudni kell használni azokat.	77	40	67
Bármilyen rossz helyzetbe is kerül valaki, a drog nem megoldás.	75	94	87
A drog olyan, mint a korábbi nemzedékeknek az alkohol.	73	43	69
A drogokat már úgysem lehet visszaszorítani.	72	31	73
Nem a kábítószeres fiatalok a bűnösök, hanem a terjesztők.	67	51	41
Meg lehet érteni, hogy a kilátástalan helyzetben lévő fiatalok a drog felé fordulnak.	63	26	40
Csak az igazán kemény drogot nem szabad kipróbálni.	63	14	40
A drogozás része a modern szórakozásnak.	57	25	62
Akinek szilárd hite van, az nem nyúl kábítószerhez.	40	82	85
Keményen kell büntetni a fogyasztókat is, mert csak így lehet visszaszorítani a drogozást.	39	73	83
Ha valaki csak a könnyű drogot próbálja ki, akkor sincs már visszaút.	17	34	39
Felesleges annyi pénzt költeni elvonókúrákra, a drogosok megérdemlik a sorsukat.	14	21	56
a tanulók klaszteren belüli aránya	26 %	46 %	28 %
drogproblémához való viszony	elfogadók	bizakodók	pesszimisták

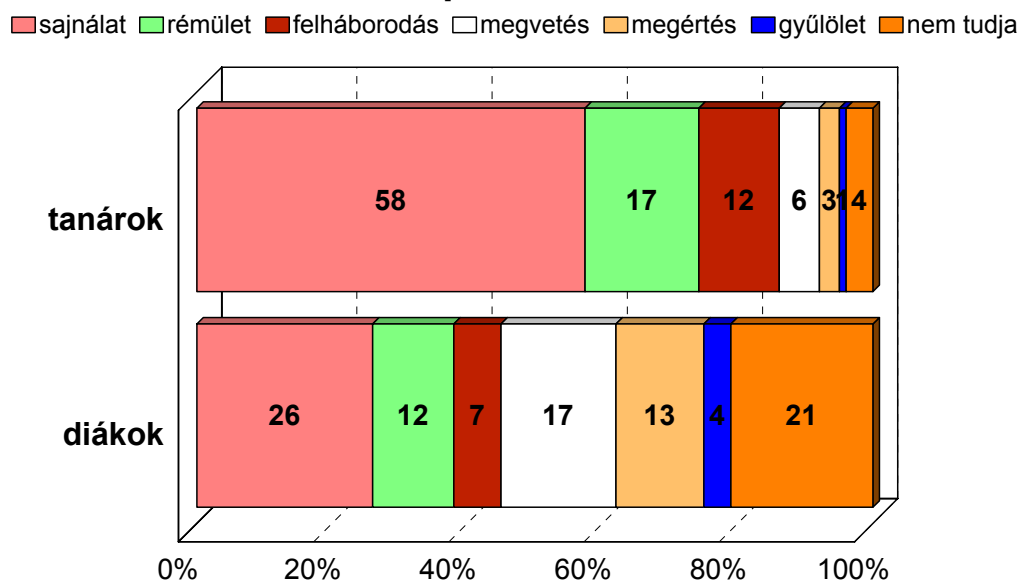
Érdeemes közelebbről is megvizsgálni az egyes klaszterek társadalmi-demográfiai összetételét. Az elfogadók magasabb arányban vannak a fiúk, a szakiskolások, a gyengébb tanulók, valamint - érthetően - a drogot már kipróbáltak körében. A pesszimisták a szintén a szakiskolások és a fiúk között vannak többen. Ezzel szemben a bizakodók alapvetően a lányok, a jobb tanulmányi eredményt elért diákok (gimnazisták) és a drogot elutasítók között találhatók meg.

Ezek az attitűdök utolérhetőek az életvezetési jellemzőkben is, az elfogadók körében sokkal intenzívebb egészségkárosítási tevékenységet mértünk, a legális drogfogyasztási index értéke 57, az illegális szerfogyasztásé 30 pont körüben.

A kábítószer-fogyasztókkal kapcsolatos indirekt attitűd kérdések mellett a kérdőíveken rákérdeztünk közvetlenül is arra, hogy milyen érzést kelt egy kábítószerfüggő a

kérdettekben. Mind a tanárok, mind a diákok többsége leginkább sajnálatot érez velük szemben.

A legjellemzőbb érzés a kábítószerfüggőkkel kapcsolatban

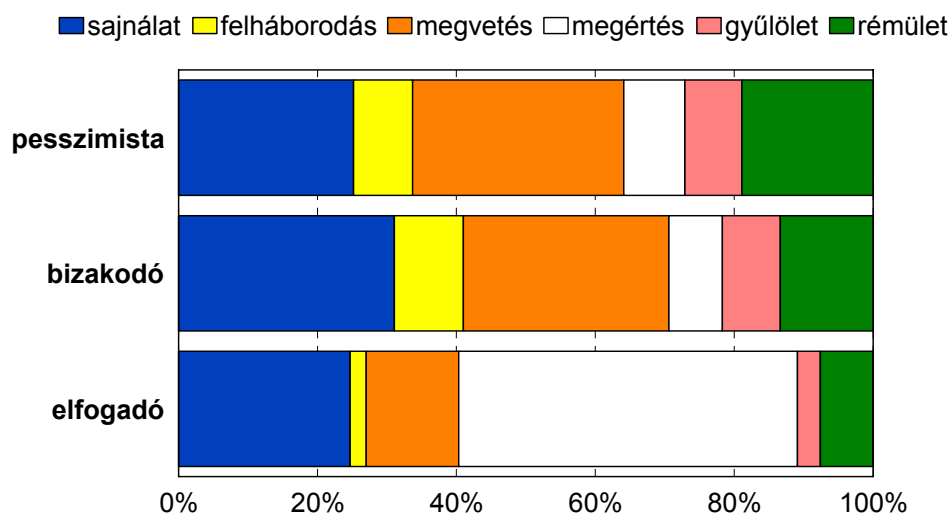
A különbségek közül arra kell felhívni a figyelmet, hogy a diákokra sokkal inkább jellemző a megvetés és a megértés, ez a két ellentétes, de szélsőséges érzés a drogosokkal szemben. A tanárok többsége kevésbé megosztott, ők a sajnálat, a rémület és a felháborodás érzései között ingadoznak, amelyek természetesen nem zárják ki egymást. A diákok válaszai sokkal jobban szóródnak, és köztük jóval nagyobb számban vannak bizonytalanok ezzel kapcsolatban.

A tanulók között elsősorban a nem és a tanulmányi átlag okoz eltérést a kérdés megítélésében. A fiúkra jobban jellemzőek a negatív érzések, elsősorban a megvetés és a gyűlölet a kábítószerfüggőkkel szemben. A lányok nagyobb arányban választották a sajnálatot, a felháborodást és a rémületet. Ami a tanulmányi átlagot illeti, a sajnálat és a megvetés inkább a jobb, míg a gyűlölet és a megértés inkább a gyengébb tanulókra jellemző.

A tanárok közül a férfitanárok nagyobb arányban érznek megvetést és felháborodást (ismét a férfiak a keményebben ítélik), míg a nőkre inkább a rémület jellemző. A felháborodás emellett nagyobb arányú az osztályfőnökök körében is. Ami az életkort illeti, itt a 30 év alatti pedagógusok véleménye tér el jelentősen az átlagtól, mindössze 39 százalékuk érez sajnálatot, de 14 százalékuk megvetést.

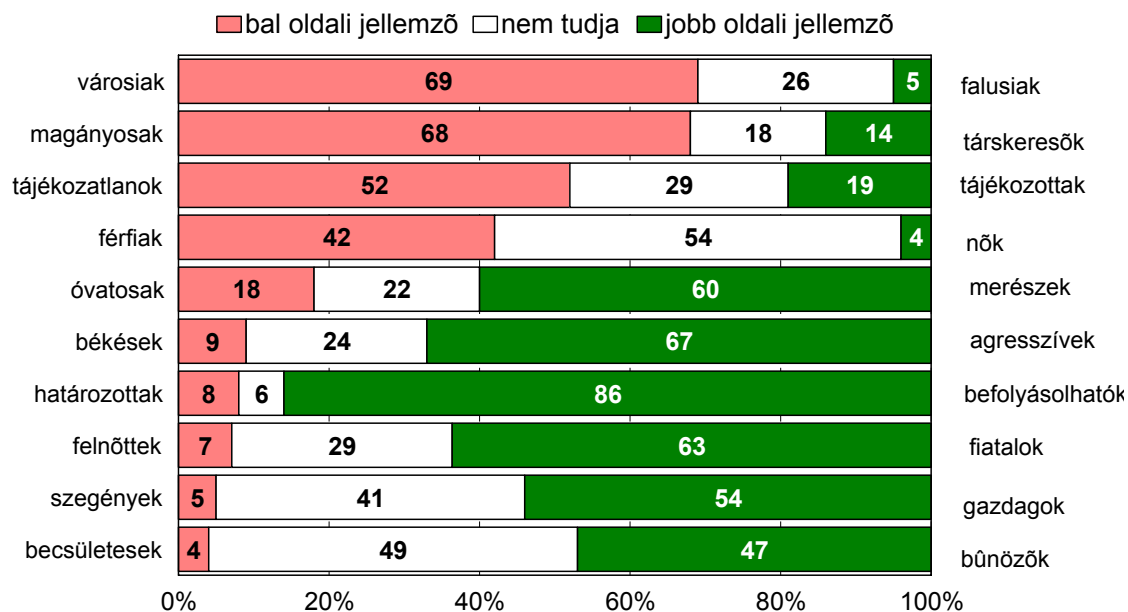
A kábítószerfüggőkkel kapcsolatos legjellemzőbb érzések alakulása nem független a drogproblémához való viszonytól. Az elfogadók a megértést, a bizakodók és a pesszimisták sajnálatot és a megvetést jelölték meg legnagyobb arányban.

A kábítószeresekkel kapcsolatos legjellemzőbb érzések alakulása a drogproblémához való viszony alapján

A tanári kérdőívben szerepelt egy tulajdonságpár-táblázat, amelynek kitöltésével arra kértük a pedagógusokat, helyezték el a kábítószer-fogyasztókat az egyes társadalmi csoportokban. Itt ellentétpárok között kellett választani aszerint, hogy a fogyasztók inkább melyik csoportba tartoznak. Az ábrán a középső világos sáv jelzi azokat, akik nem tudták egyértelműen besorolni a fogyasztókat egyik csoportba sem.

A kábítószer-fogyasztók társadalmi pozicionálása

Mint a tanárok besorolása alapján látszik, a kábítószer-fogyasztókról szerintük az mondható el egyértelműen, hogy befolyásolható, magányos de agresszív, városi fiatalok. Alaposabban szétbontva a megadott jellemzőket, két nagy csoportot különíthetünk el, társadalmi csoportokat (lakóhely, nem, életkor és jövedelem alapján), valamint tulajdonság-csoportokat, mely utóbbiak a drogok egy-egy jellemző személyi tulajdonságát mutatják meg.

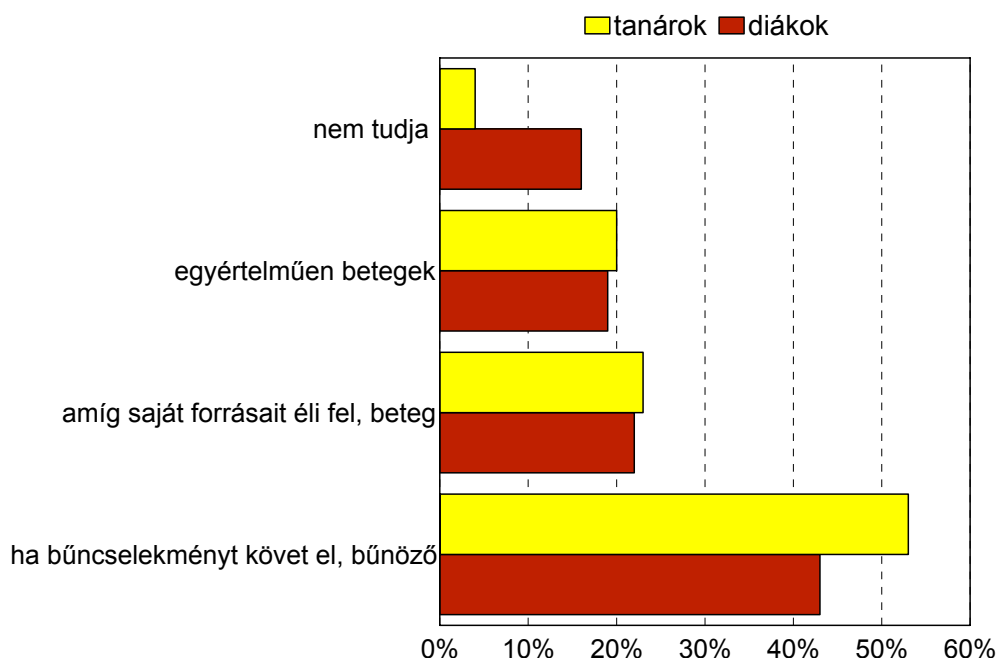
A társadalmi csoportok alapján a tanárok szerint inkább fiatal, városi férfiakról van szó, akik gazdagabbak az átlagnál. Ezekben a kategóriákban viszonylag nagy volt az egyetértés, az ellentét-párok egyike sem került 10 százalékos említés fölé.

A tulajdonság-csoportokat ennél kevésbé egyértelműen ítélték meg a pedagógusok. Abban ugyan többé-kevésbé azonos véleményen voltak, hogy a kábítószer-fogyasztók befolyásolhatóak, magányosak és agresszívek, de a többi tulajdonság tekintetében már jóval nagyobb volt a bizonytalanság. A tájékozottság és az óvatosság kérdésben ugyan relatív többségbe kerültek, akik úgy vélték, hogy a fogyasztók alapvetően tájékozatlanok, de merészek, mégis fel kell hívni a figyelmet a válaszok közel egyötödét kitevő ellenvéleményekre. Abban a kérdésben pedig, hogy bűnözők-e, meglehetősen nagy volt a tanácstalanság. Azt csak kevesen állították, hogy becsületesek, de a (minimális arányú) többség azért bűnözőnek sem nevezné őket.

Ezt a kérdést direkt módon is feltettük mind a tanároknak, mind pedig a diákoknak.

Szignifikáns eltérés volt, a diákok kevésbé gondolták a fogyasztókat bűnözőnek mint a tanárok, még akkor is, ha a drog megszerzéséért bűncselekményt követ el.

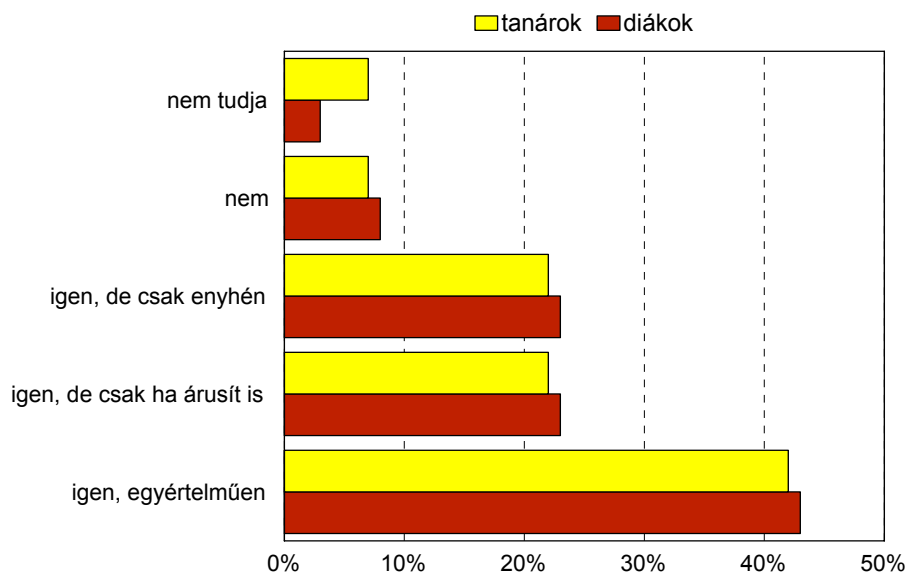
A kábítószer-fogyasztók...

Az egyes válaszadói csoportok közül a tanári mintán a nők és a fiatalabbak mondták nagyobb arányban, hogy a kábítószer-fogyasztók betegek, bármit is követnek el (a harminc év alatti tanárok egyharmada vélekedett így), míg a bűnözői titulust inkább a férfiak és az idősebbek választották. A tanulói mintán a kezdők nagyobb arányban vélték a fogyasztót betegnek, míg a végzősök és a jobb tanulmányi eredménnyel rendelkezők inkább a bűnözői megnevezést említették többen.

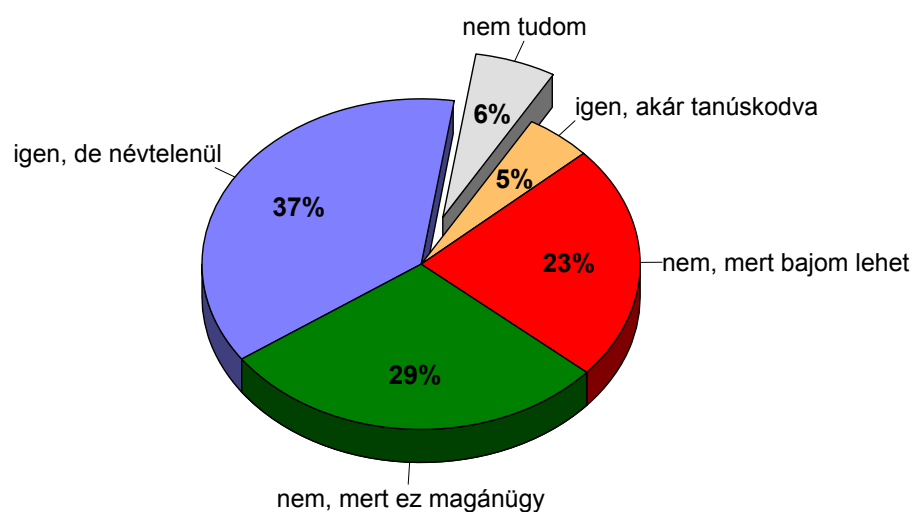
Ezek alapján elég érdekes, hogy abban viszont nem oszlottak meg nagyon a vélemények, hogy a kábítószer-fogyasztókat kell-e büntetni (ahogyan a mostani jogi szabályozás teszi). Az eltérés most a diákok és a tanárok közt nem volt jelentős, inkább a nemek közt. A férfiak mindkét mintában nagyobb arányban választották az enyhe büntetést (a diákok közt a büntetlenséget is). A diákok tanulmányi eredménye annyiban okozott eltéréseket, hogy a gyengébb tanulmányi eredményűek közt nagyobb arányban voltak a büntetlenség hívei.

Kell-e büntetni a kábítószer-fogyasztókat?

A büntetéssel foglalkozó kérdések között a tanulói kérdőívben azt is megkérdeztük, hogy a diákok tennének-e bejelentést akár névtelenül is arra vonatkozóan, hogy kábítószer terjesztő embert ismernek. A relatív többség vállalkozna erre, de csak a névtelenség biztosítása esetén, büntetőeljárásban való tanúskodást csak minden huszadik fiatal vállalna. A jobb tanulmányi eredményű tanulók is nagyobb arányban vállalnák a rendőrségi bejelentést, igaz csak névtelenül, hasonlóképpen az elsősökhöz. A végzős tanulók jelentős része ezt a kérdést inkább magánügyként kezelné, és nem tenne bejelentést.

Tennél-e bejelentést a rendőrségen, ha drogterjesztőt ismernél?

9. A FIATALOK ÉS A TANÁROK ÉRTÉKRENDJE

A mai világban az értékrend egyik legfontosabb alapja a siker. Ha valaki sikeres életet él, akkor elismertségnek örvendhet a környezetében, míg a problémák egyik fő oka az, ha valaki „nem sikeres”. Ez jelenleg az egyik értékrendi kulcsszónak tekinthető, még akkor is, ha a „siker” fogalom meghatározása más és más a különböző társadalmi csoportokban.

Ennek próbáltunk egy kicsit utánajárni, amikor megkértük a válaszadó tanárokat és diákokat, hogy mondják meg: véleményük szerint mi a sikeres élet legfontosabb jellemzője. Itt nyitott kérdéssel dolgoztunk, első körben a válaszadó bármit leírhatott, ami eszébe jutott. A kapott válaszok csoportjait ezután fokozatosan, egyre szélesebb fogalom alá rendelve - korrelációs számítások és faktoranalízis segítségével - kategorizáltuk a nyitott válaszokat. A kapott értékkategóriák, amelyekkel leírjuk a válaszolók sikeres életéről vallott értékeit az alább látható kategóriákká alakultak.

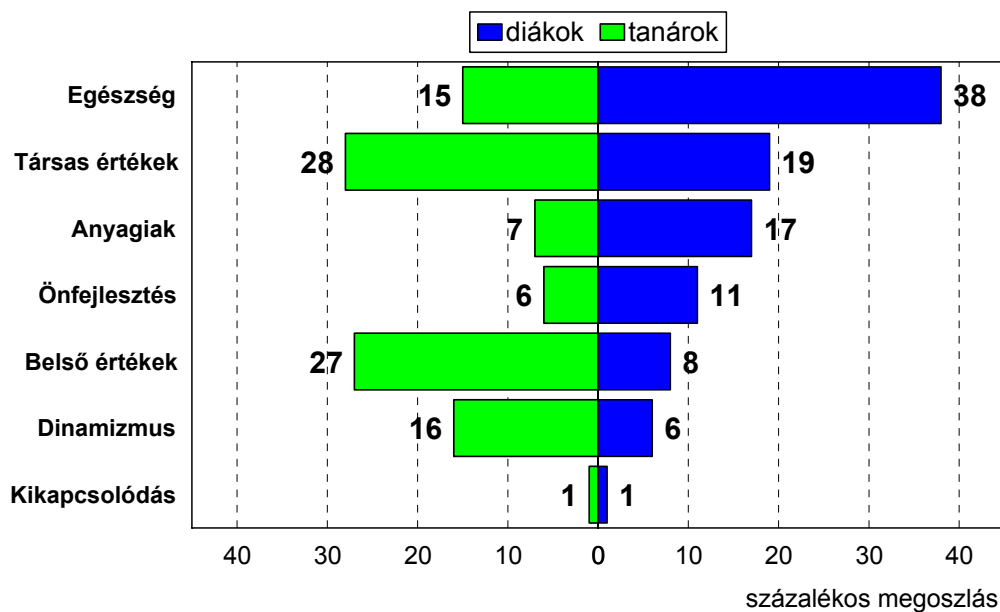
A sikeres élet jellemző értékei

Társas értékek	barátok, partner, család jó viszony az emberekkel
Anyagi, egzisztenciális értékek	munka, lakás, tárgyak birtoklása, pénz, anyagi háttér
Dinamizmus, aktivitás értékei	karrier, szakmai megbecsülés, célok, kreativitás, jövő, vállalkozás, szerencse
Belső, humán értékek	lelki egészség, hit, megbízhatóság, becsület, szociális érzékenység
Önfejlesztés értékei	önbizalom, művelődés, tudás, képzettség, tanulás
Kikapcsolódás értékei	örömök, szórakozás
Egészség	egészséges életmód, egészségmegőrzés

A sikeres élet jellemzőit természetesen másként értékelték a tanárok és másként a diákok. A tanárok számára a társas és a belső értékek voltak a kiemelkedő fontosságúak, míg a diákoknál az “egészség mindenekelőtt” elv került előtérbe.

A sikeres élet jellemzői

A véleménykülönbségeket érdemes alaposabban is megvizsgálni. Az egészség értékelése részben korszpecifikus sajátosság, ez szinte minden ifjúságkutatásban a vezető értékek közé került. Az viszont elgondolkodtató, és mindenképpen jó jelzés, hogy ezt az értéket a sikeres élet jellemzői között említették a fiatalok, vagyis az egészségkárosítás veszélye új dimenzióban jelentkezett.

A társas értékek, az emberekkel való jó viszony érdekes módon fontosabbak a tanárok számára, holott a partnerkapcsolatok kiemelkedő fontosságúak a fiatalok életében, de ezek szerint a sikerességet a diákok nem ezen mérik. Sokkal inkább az anyagiakon, amelyet jóval nagyobb arányban említettek a diákok mint a tanárok. Ez nem tekinthető nagy meglepetésnek, annál inkább az, hogy az önfelnejlítés jellemzőit, a tudást, a művelődést, a tanulást csak alacsony arányban említették a tanárok és a diákok is. Különösen megdöbentő a tanárok véleménye e téren, itt sajnos tetten érhető a humán értelmiség körében is hangoztatott nézet, mely szerint a tudás semmi biztosítékot nem jelent a sikeresség szempontjából.

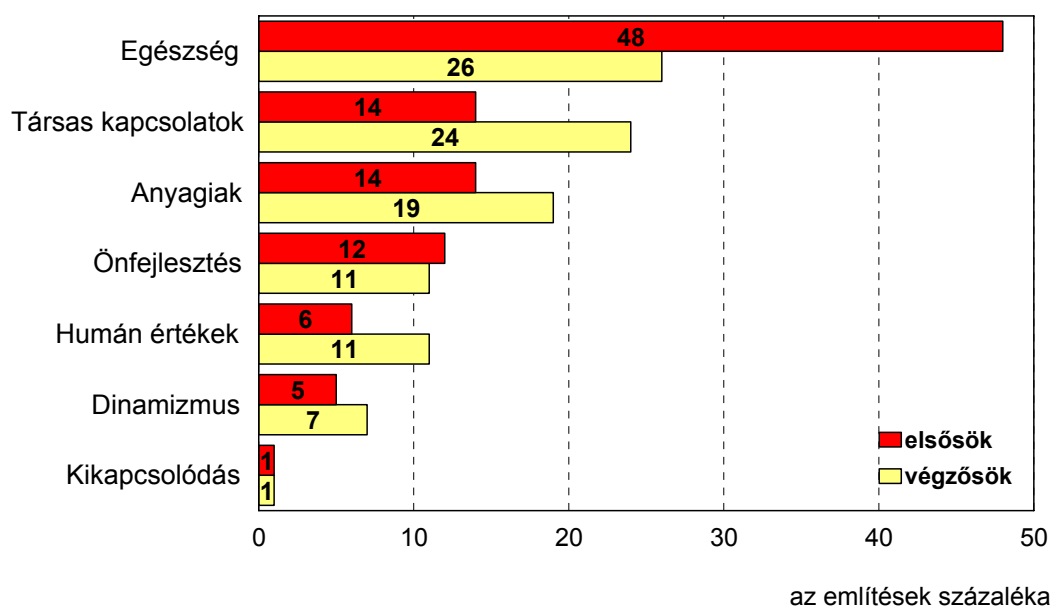
A belső értékek sokkal hangsúlyosabb jellemzői a sikeres életnek a tanárok szerint, mint a diákok véleménye alapján. A diákoknak ez még viszonylag keveset számít, ami szintén korszpecifikusnak tekinthető. A dinamizmus jellemzői, a kreativitás, karrier, szakmai megbecsülés szintén kevés említést kapott a diákok részéről, ami viszont furcsa, mivel a mai társadalomban az a kép él a jelenlegi iskolásokról, hogy ők már kifejezetten a szakmai karrier fontosságának bővületében élnek, ez jelenti a sikert. Elsőre szintén furcsa (legalábbis a diákok

véleménye szerint) a kikapcsolódás alacsony említési aránya, de nem szabad elfeledkeznünk arról, hogy ez a kérdés a sikeres élet jellemzőire vonatkozott.

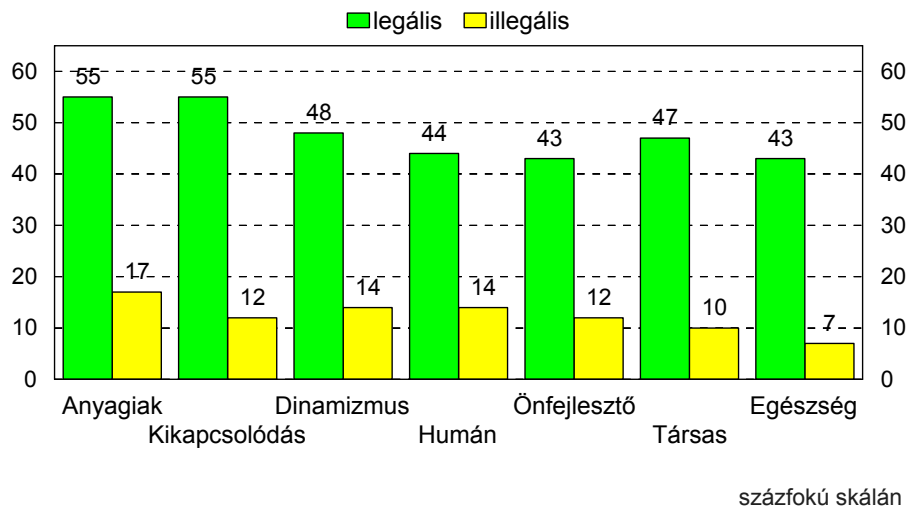
A diákok véleményének további elemzésénél az derül ki, hogy a jobb tanulók nagyobb arányban említették a sikeres élet jellemzői között a társas értékeket, illetve a belső, humán értékeket, míg a gyengébb tanulmányi eredményű diákok nagyobb jelentőséget tulajdonítanak az anyagi értékeknek.

Az sem mindegy, hogy egy diák kezdő vagy végzős hallgató. A hét dimenzió közül négy esetén találtunk szignifikáns eltérést a két csoport véleménye között. Ebből a négy esetből háromnál a végzősök tartottak fontosabbnak jellemzőket, mindössze az egészség volt az a dimenzió, ahol az elsősök nagyobb arányban tartották ezt a sikeres élet jellemzőjének. A konkrét adatok az alábbi ábrán láthatók.

A sikeres élet jellemző értékei a diákok körében

A legális és illegális szerfogyasztás indexe a sikeres életről vallott értékek dimenziójában

A sikeres élet „megélését” mutatják azok az állítások, melyeket feltettünk a tanároknak és a diákoknak, és arra kértük őket, mondják meg, mennyire érzik azokat igaznak saját magukra vonatkoztatva. Itt a két lista nem volt teljesen azonos, ezért azokat először külön közöljük, majd az azonos itemeket együtt is bemutatjuk.

A következő állításokat mennyire érzed igaznak magadra nézve?

	Érték
Boldog vagyok	69
Hiszek Istenben	60
Sikeres életet élek	57
Gyakran idegeskedem	57
Hiszek a túlvilági életben	49
Néha úgy érzem, senkinek sincs rám szüksége	41
Sokszor magányosnak érzem magam	41
Hiszek a lélekvándorlásban	38
A vallás fontos szerepet tölt be az életemben	30
Gyakran fog el szorongás, félelemérzés	29

diákok válasza százfokú skálán

A diákok ennél a kérdésnél alapvetően a pozitív állításokat érezték magukra nézve igaznak, bár a sikeres élet és a gyakori idegeskedés egyformán jellemző rájuk – igaz ez nem feltétlenül jelent egymást kizáró érzéseket. A magányosság és feleslegesség érzése (bár a 41 pont az ötven pontos határ alatt van), sajnos jellemző a miskolci diákok jelentős részére is, de szerencsére szorongásig csak kevesebbszer jut el ez az érzés. Az idegeskedés és a

magányosság érzése egyébként jellemzőbb a végzős diákokra, míg a boldogságról és a sikerérezetről nagyobb arányban számoltak be a kezdő diákok.

A hit kérdéséhez eléggé ambivalensen közelítenek a fiatalok. Az Istenben történő hit magas említési pontszámot kapott, de ezzel némiképp ellentétben áll, hogy a vallás csak keveseknek tölt be fontos szerepet az életében. Ez valószínűleg a vallás „hivatalos” és „nemhivatalos” velejárolinak elkülönülése, ami sok emberre jellemző. Ők hisznek Istenben, de csak a maguk módján, általában nem, vagy csak kevéssé követik az egyházi előírásokat. Ezt az is alátámaszthatja, hogy egytizedüknél is kevesebb a rendszeres templomlátogató közülük. Ez a fajta hit mindenestre több kételyt ébreszthet a vallás bizonyos tanaival kapcsolatban, bár a túlvilági életben valamivel többen hisznek mint a lélekvándorlásban (igaz ebben a kulturális gyökerek is szerepet játszanak).

A tanári kérdőívben ez a kérdés valamivel kevesebb itemet tartalmazott, de itt is a pozitív hangok voltak többségben. Az idegeskedést leszámítva az összes negatív felhangú item a lista végére szorult, ráadásul igen alacsony átlagpontszámokkal, ami azt mutatja, hogy a pedagógusok nem érzik magukra jellemzőnek őket.

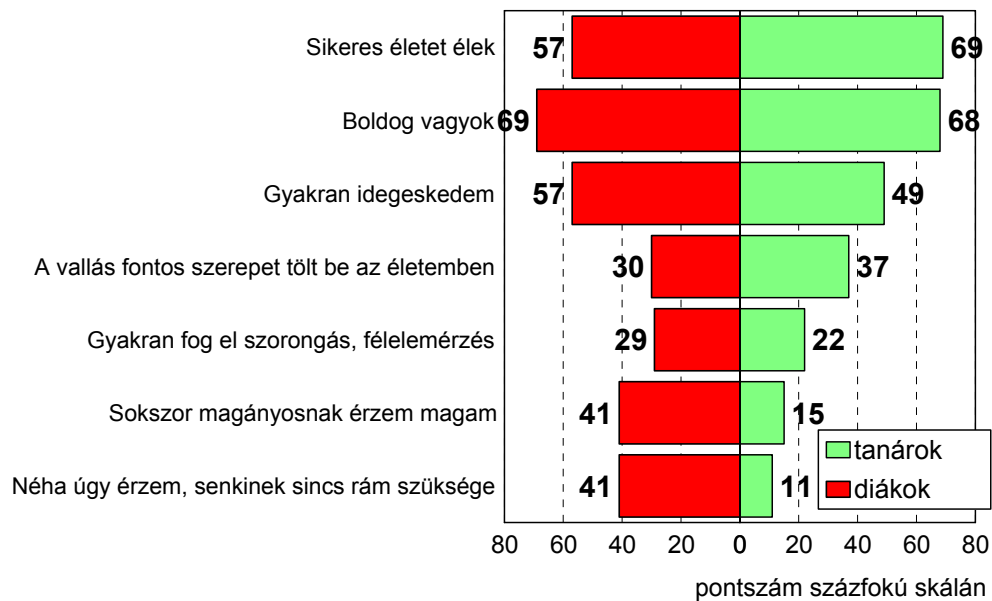
A következő állításokat mennyire érzi igaznak magára nézve?

	<i>Érték</i>
Sikeres életet élek	69
Boldog vagyok	68
Gyakran idegeskedem	49
A vallás fontos szerepet tölt be az életemben	37
Gyakran fog el szorongás, félelemérzés	22
Gyakran küszködöm alvászavarral	19
Sokszor magányosnak érzem magam	15
Néha úgy érzem, senkinek sincs rám szüksége	11

tanárok válasza százfokú skálán

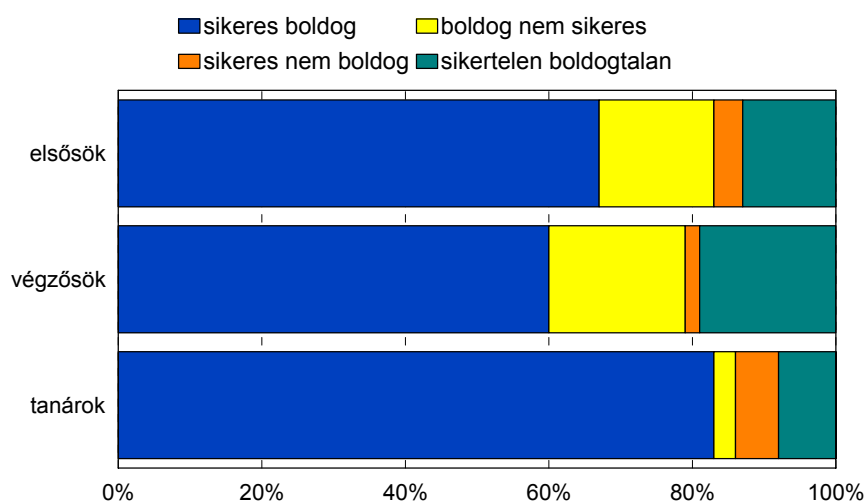
Nézzük meg, hogy azokat az itemek, amelyek mindkét kérdőívben szerepeltek, hogyan ítélte meg a két nagy csoport.

Az egyes állítások megítélése

A fenti ábra adatai azt a nézetet igazolják, hogy az élet fiatal korban nehezebb, vagy legalábbis annak látszik. A diákok jóval magasabb arányban érezték magukra jellemzőnek a negatív tartalmú állításokat (idegeskedés, szorongás, magányosság, feleslegesség-érzet). Különösen nagy az eltérés a magányosság és a feleslegesség-érzet tekintetében, amelyet a tanárok egyáltalán nem tartottak jellemzőnek magukra. Ezzel szemben a sikeres életet inkább a tanárok érezték jellemzőnek magukra, míg érdekes módon a boldogság megítélésében nem volt szignifikáns különbség a két csoport között.

A sikeres és boldog tanulók/tanárok aránya

A sikeres és boldog élet között pozitív összefüggés van. A sikeres és boldog életet élő tanulók aránya az elsősöknél még 67 százalék, a végzősöknél már alacsonyabb, 60 százalék, a tanároknál pedig kimagaslóan magas 83 százalékuk nyilatkozott úgy hogy inkább boldog és sikeres mint nem. A sikertelen és boldogtalanok aránya a végzős középiskolások körében a legmagasabb.

Ha összevonnjuk a pszichés problémákat (félelemérzés, magány, idegesség, feleslegesség érzése, alvászavar) egy közös változóba, akkor megdöbbentő, hogy a tanárok 52 százalékánál találtunk legalább egy itemet, 16 százalékánál minimum kettőt, s 5 százalékuknál három vagy négy pszichés probléma alkalmankénti vagy gyakori előfordulását regisztráltuk. Érdeemes összegezni a pszichés problémákat egy közös változóba, mely egy 0-100 közötti szám lesz. Az index városi átlagpontszáma a tanárok esteében 23.

A tanulóknál még riasztóbbak az adatok, 68 százalékuknál fordul elő legalább egyféle pszichés probléma. Azok aránya akiknél pontosan két probléma található 15 százalék, akiknek kettőnél több, 27 százalék. A pszichés problémákat jelző index az elsősöknél 41, a végzősöknél 44 pont százfokú skálán.

A lelki problémákkal szignifikánsan magasabb arányban küszködnek a lányok, a képzetlenebb szülők gyermekei, kollégisták, a csonka családban élők és a szegényebbek. Érdeemes megvizsgálni, hogy a pszichés problémákat jelző index mennyivel alacsonyabb a boldog, sikeres tanulóknak, mint a boldogtalan, sikertelen diákoknak.

A sikeresség és a boldogság hatása a pszichés problémákra és a drogfogyasztás intenzitására a tanulóknál

	pszichés probléma index		legális szer-fogyasztás indexe		illegális szer-fogyasztás indexe	
	elsősök	végzősök	elsősök	végzősök	elsősök	végzősök
sikeres és boldog	33	34	40	50	4	15
boldog de nem sikeres	46	49	42	57	8	17
sikeres de nem boldog	74	61	39	46	3	16
sikertelen boldogtalan	69	63	52	52	17	17

pontszám százfokú skálán

A sikeres és boldog tanulók körében a lelki problémákat jelző index értéke 33 pont, míg a magukat sikertelennek és boldogtalanoknak vallóknál 66. Az egészségkárosítás tekintetében is a boldog és sikeres tanulók vannak a legkedvezőbb helyzetben, körükben a legalacsonyabb a legális és az illegális pszichoaktív szerek fogyasztását mérő indexek értéke,

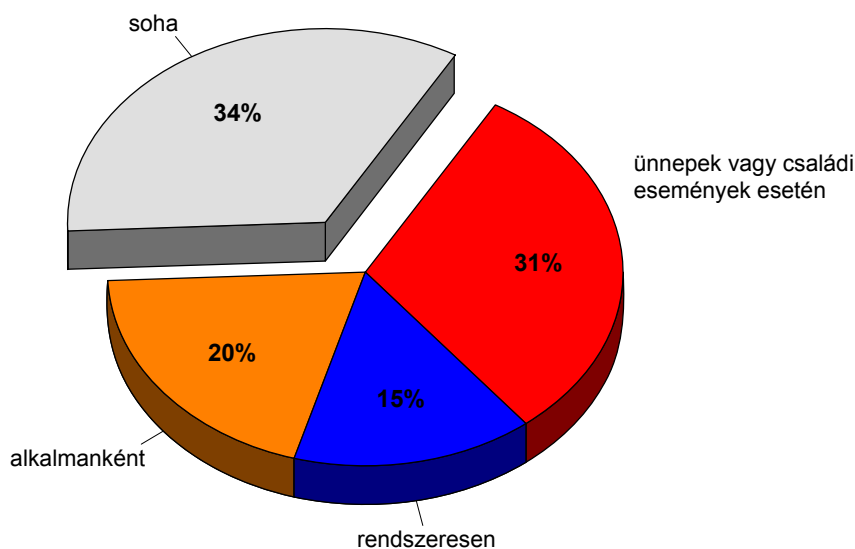
míg a legrosszabb állapotban a sikertelen és boldogtalan tanulók vannak.

A vallás nagyobb szerepet játszik a pedagógusok életében mint a diákokéban. Ezt a kérdőív több helyen is megerősítette, így a templomba járási szokásokból is ez derül ki. A kérdezettek templomba járási szokása is segíthet meghatározni a világról alkotott képüket, illetve annak ez lehet az egyik megjelenési formája.

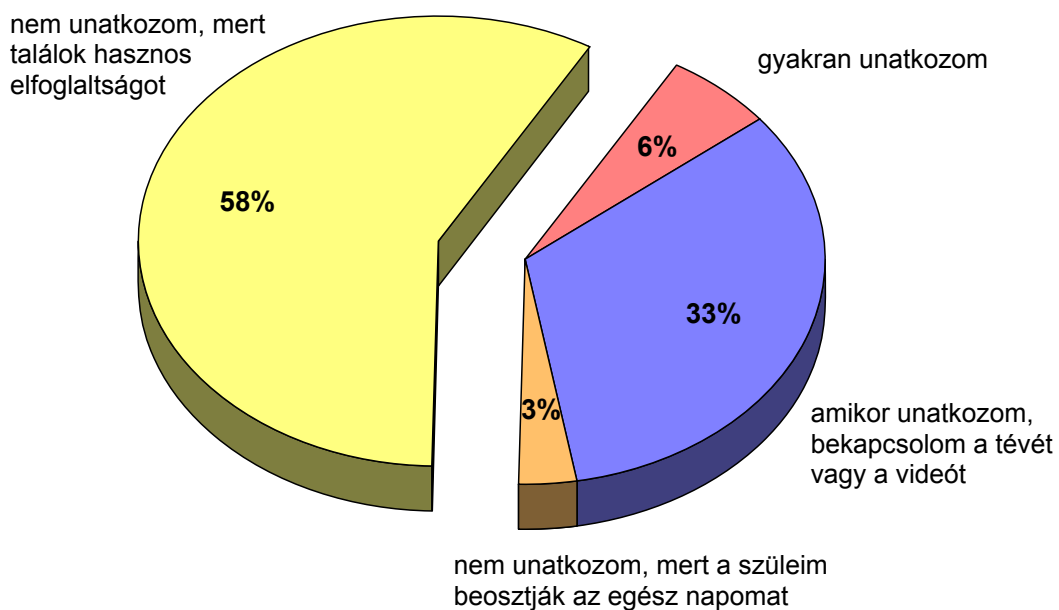
Az előbbi kérdésben arra az itemre, hogy „a vallás fontos szerepet tölt be az életemben” a tanárok 37 pontot adtak, ami inkább alacsony fontosságot mutat. A direkt kérdés alapján a tanárok egyharmada tekinthető ateistának, míg 15 százaléka mélyen vallásosnak (emlékeztetőül: a diákok csak nyolc százaléka állította, hogy rendszeresen jár templomba).

A diákok kérdőívén két további kérdés is foglalkozott az értékrenddel. Először arra voltunk kíváncsiak, hogy az unatkozás mennyire jellemző a fiatalok mindennapjaira, hiszen tudjuk, hogy ez elől hajlamosak sokan különböző pótcselekvésekbe (pl. tévénézés) menekülni. A kérdezett tanulók többsége azt válaszolta, hogy nem unatkozik, mivel mindig talál valami hasznos elfoglaltságot (ez egyébként a végzősökre fokozottan jellemző). Ugyanakkor fontos felhívni a figyelmet arra, hogy a diákok egyharmada szinte automatikusan választja a tévét vagy a videót, ha unatkozik.

Milyen gyakran jár templomba, vallási összejövetelekre?

Mennyire jellemző rád az unatkozás?

Arra is rákérdeztünk, hogy ha a barátoknak valamilyen programot kellene szervezni hétvégére, akkor mi lenn az. Összesen hét lehetőséget kínáltunk fel, majd megkértük a diákokat, hogy rangsorolják őket. A rangsort az alábbi táblázat mutatja.

Az egyes programok választása a diákok körében

Program	A három leggyakoribb helyezés	Rangsor-átlagindex	Rangsor a kezdőknél	Rangsor a végzősöknél
diszkó	1, 2, 7	3,2	3,1	3,3
mozi	3, 2, 4	3,4	3,1	3,6
beszélgetés	1, 5, 3	3,7	3,7	3,8
kávézó	2, 4, 3	3,7	4,0	4,5
koncert	5, 3, 6	4,2	4,0	4,4
kocsmá	7, 6, 1	4,7	5,0	4,4
színház	7, 6, 5	5,1	4,9	5,3

A táblázat adatai több szempontból is igen beszédesek. A rangsor-átlagindex azt mutatja meg, hogy átlagosan hányadik helyre került az adott program, értelemszerűen itt minél alacsonyabb az érték, annál nagyobb arányban választották a fiatalok a programot. Mint azt sejteni lehetett, Miskolcon is a két legnépszerűbb szórakozási forma a diszkó és a mozi.

Ha megvizsgáljuk a kezdők és a végzősök értékelését, választását, akkor csupán két esetben nem találunk szignifikáns eltérést (beszélgetés, diszkó). A többi programnál mindössze egy van, amelyet a kezdők kevésbé választottak, ez pedig a kocsmá, ami inkább a végzősökre jellemző. A mozi, a kávézó, a koncert és a színház magasabb átlagértéket kapott az elsősöknél.

Ha a táblázat első oszlopában megfigyeljük az egyes programokhoz rendelt leggyakoribb helyezéseket, akkor érdekes dolgot figyelhetünk meg. Néhány programnál egyszerre vannak jelen gyakori említéssel szélsőséges értékek, például a diszkónál az 1, 2 és a 7, vagy a kocsmánál a 7, 6 és az 1. Ez azt jelenti, hogy ezeket a programokat eltérően választották, vannak akik az első helyre, mások éppen az utolsóra. Ráadásul itt nemcsak egy-két ember átlagtól eltérő véleményéről van szó, hanem egész csoportokról.

Ezt a jelenséget klaszteranalízissel lehet feltárni, ami megmutatja a programok értékelése mögött megbújó csoportok összetételét. A számítógépes elemzés négy klasztert (csoportot) különített el a válaszokra adott értékelés alapján. Az alábbi táblázat az egyes klaszterekbe tartozók által adott átlagértékeket mutatja. Az egyes klaszterek oszlopaiban dőlttel van szedve az a programtípus, amelyik kevésbé jellemző az adott klaszterre, és vastaggal az, amelyik az átlagosnál jellemzőbb.

Program	1. klaszter	2. klaszter	3. klaszter	4. klaszter	főátlag
beszélgetés	5,0	2,6	2,5	5,1	3,7
mozi	2,7	2,9	3,4	4,3	3,4
színház	5,5	3,3	5,7	6,2	5,1
kocsmá	6,2	5,2	6,1	2,2	4,7
koncert	2,4	4,3	5,2	4,5	4,2
diszkó	1,9	6,0	2,4	1,9	3,2
kávézó	3,9	4,0	2,9	4,2	3,7

Az adott átlagértékek alapján beazonosíthatóak a klaszterek is. Az első klaszterbe tartozók az átlagosnál fontosabbnak értékelték a mozit, a koncertet és a diszkót, míg nagy arányban utasították el a kocsmákat, ők a hagyományos szórakozási formák művelői. Arányuk a mintában 20 százalék, és közöttük nagyobb részben vannak a kezdő évfolyamokban tanulók, illetve a jó és jeles tanulmányi átlaggal rendelkezők.

A második klaszter tagjai az átlagnál nagyobb fontosságot tulajdonítottak a mozi, a beszélgetés, illetve a színház programjainak (különösen a színháznak), míg leginkább a diszkót utasították el. Ők jobban befelé fordulók, a programok közül a tradicionálisakat

favorizálják. A klaszterben az átlagosnál nagyobb a lányok aránya, részesedésük a mintából 28 százalék.

A harmadik klaszterbe tartozó fiatalok körében a „beszélgetés” volt a kulcsszó, mivel azt a két programot választották nagyobb arányban, amelyikben ez is szerepel (a válaszadó lakásán beszélgetés, illetve a kávéházi találkozó). Elutasítják viszont a koncertet, ami arra utal, hogy ők passzívabb, bensőségebb formáit részesítik előnyben a közös programoknak. Arányuk a mintában 24 százalék.

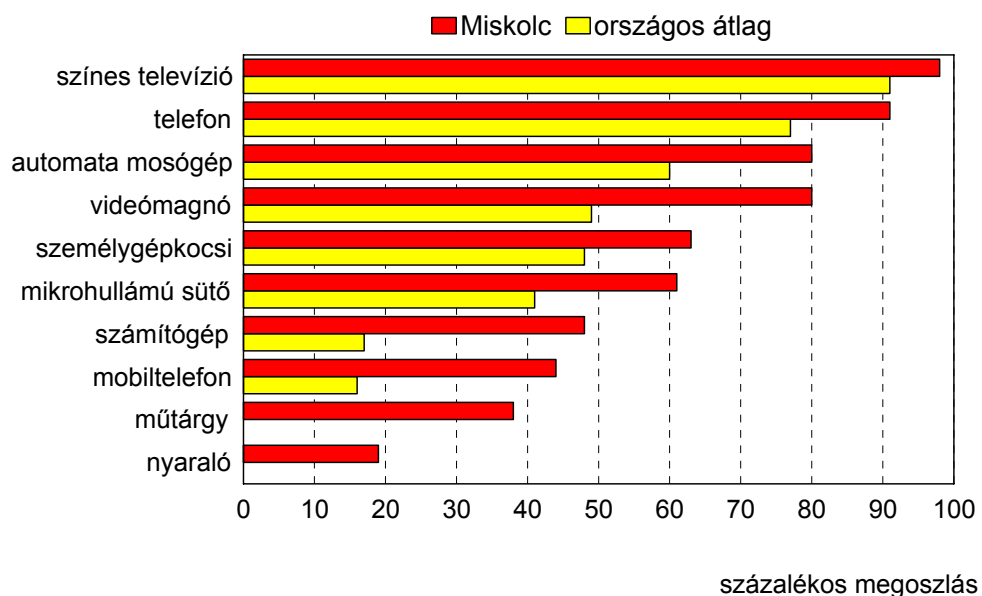
Végül a negyedik klaszterbe tartozók éppen a harmadik klaszter ellentétei, ők a bulizós fiatalok. Ezek a diákok nagyobb arányban helyezték előre a rangsorban a diszkót és a kocsmát, ugyanakkor náluk a legalacsonyabb a mozi, a színház és a kávézó rangsorhelye. Köztük nagyobb arányban vannak a átlagnál a fiúk és a végzős tanulók. A klaszter a minta 28 százalékát teszi ki.

10. ANYAGI HÁTTER

A megváltozott társadalmi, gazdasági viszonyok között a tanulók a piaci termékek aktív fogyasztójává váltak. Sokan közülük teljesen önállóan gazdálkodnak, magántulajdonnal, javakkal rendelkeznek s közvetve vagy közvetlenül igen jelentős összegek elköltése fölött rendelkeznek. Ezek a tények, jellemzők kölcsönös függőségi viszonyban vannak a tanulói értékrenddel, mentálhigiénés helyzettel.

A tanulók családjának vagyoni helyzetét a családban fellelhető tartós fogyasztási cikkek alapján derítettük fel. Gyakorlatilag minden tanuló otthonában van színes televízió. Megszűnt luxuscikknek lenni a telefon a videomagnó és az automata mosógép. A családok közel kétharmadában van személygépkocsi. Az általunk felsorolt műszaki, technikai cikkek közül figyelmet érdemel a számítógép és a mobiltelefon magas, 44-48 százalékos aránya is. Ha összesítjük a 10 vagyontárgy elterjedtségét, a legszegényebb családoknál is átlagosan 3 megtalálható (a tanulók 30 százaléka ide tartozik), közepesen vagyonosnak 61 százalék minősíthető, s inkább tehető családból 16 százalékuk származik (átlagosan kilenc vagy tíz vagyontárgy található meg a felsoroltakból).

A családban meglévő technikai eszközök

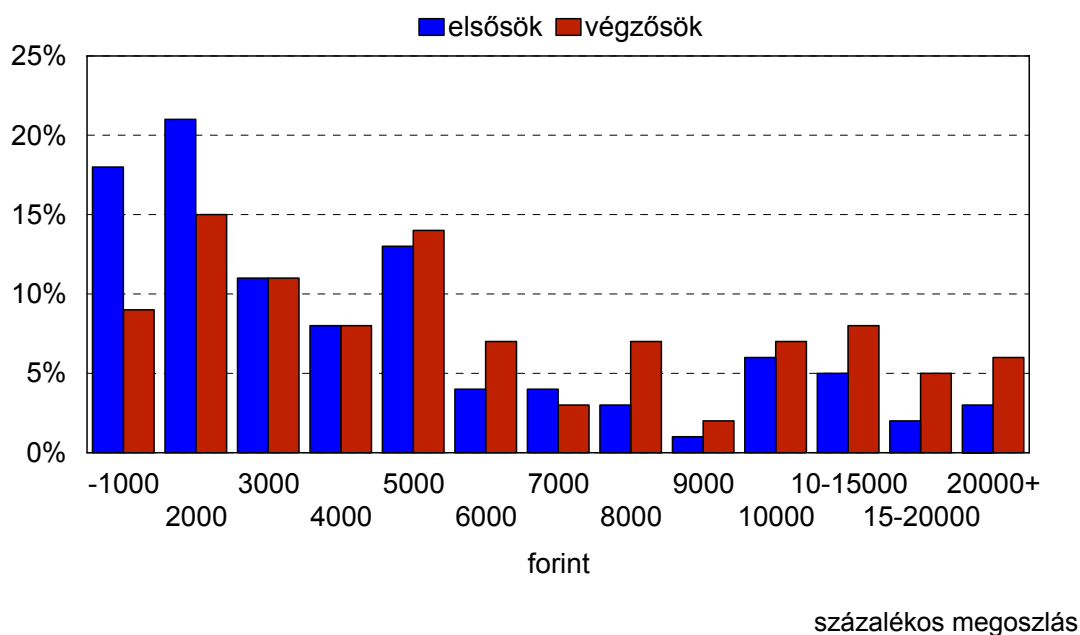

A család vagyoni helyzete nem független az iskolai végzettségtől és a gazdasági

aktivitástól. Nem meglepő módon a képzettebb családok, az egész családok és a gazdaságilag aktívak körében magasabb a vagyonosak aránya, s az jellemző, hogy a Miskolcon lakó tanulók családja általában jobb anyagi körülmények között él mint a naponta bejárós tanulók vagy a kollégiumban élő diákok szülei.

Kíváncsiak voltunk, hogy a miskolci tanulók mennyi pénzből gazdálkodnak havonta (zsebpénz, ösztöndíj, munka). Ennek átlagértéke az elsősöknél 5750 forint, a végzős tanulónál 7280 forint. Ezek az átlagok természetesen jelentős különbségeket takarnak. A fiúk átlagosan 2100 forinttal többől gazdálkodhatnak mint a lányok. Az összeg természetesen az életkorral együtt folyamatosan növekszik, míg a 14-18 éveseknél 6130 forint a havi átlag, addig a 18 éven felülieknél 7400 forint.

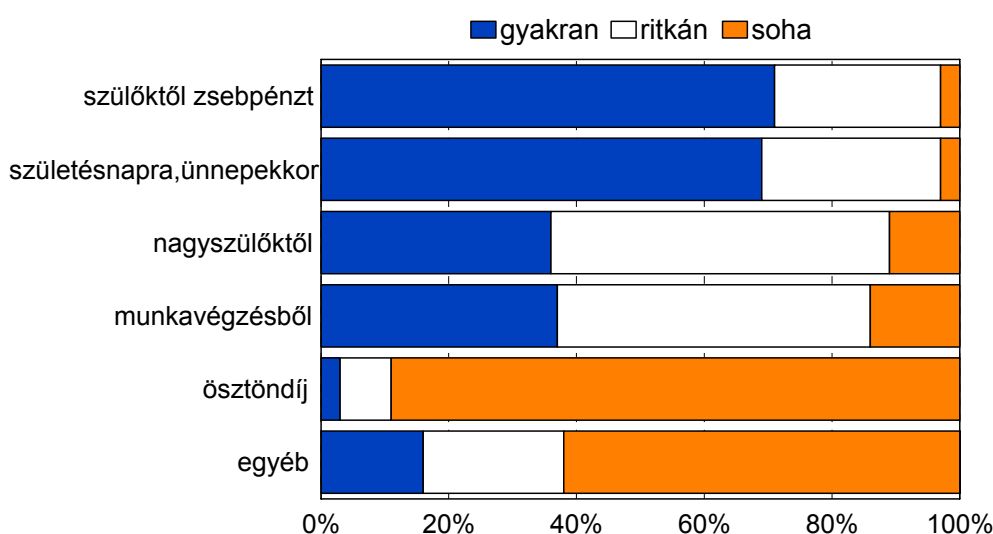
Mennyi pénzből gazdálkods havonta?

A szakmát adó középiskolások tanulói már az iskolai évek alatt piacosíthatják friss tudásukat - hivatalos bizonyítvány nélkül is -, értehető, hogy komolyabb összeggel gazdálkodhatnak, még ha keresetük messze el is marad a minimálbértől. A 10 ezer forint körüli összeget ők tudhatják magukénak, a végzős szakiskolások átlagosan 9100 forintból gazdálkodnak, míg a gimnazisták 5767 forintot tudhatnak magukénak havonta. Az is logikus eltérés, hogy a kollégiumban lakó és bejárós tanulók több pénzzel gazdálkodnak mint a helyben lakó diákok.

Miskolcon az adatfelvétel idején 4278 fő 9. osztályos diák tanult, akik közvetlenül 24.6 millió forint fölött rendelkeznek havonta, és 3991 végzős középiskolás, akik 29.4 millió forintból gazdálkodnak szabad akaratuk szerint. Ez azt jelenti hogy a Miskolcon tanuló elsős és végzős középiskolások évente közel 650 millióból gazdálkodnak, ami igen komoly fogyasztói szerepet jelent, s ennek megfelelően a reklámok is egyre aktívabban célozzák a korosztályt.

Honnan szoktál pénzhez jutni ?

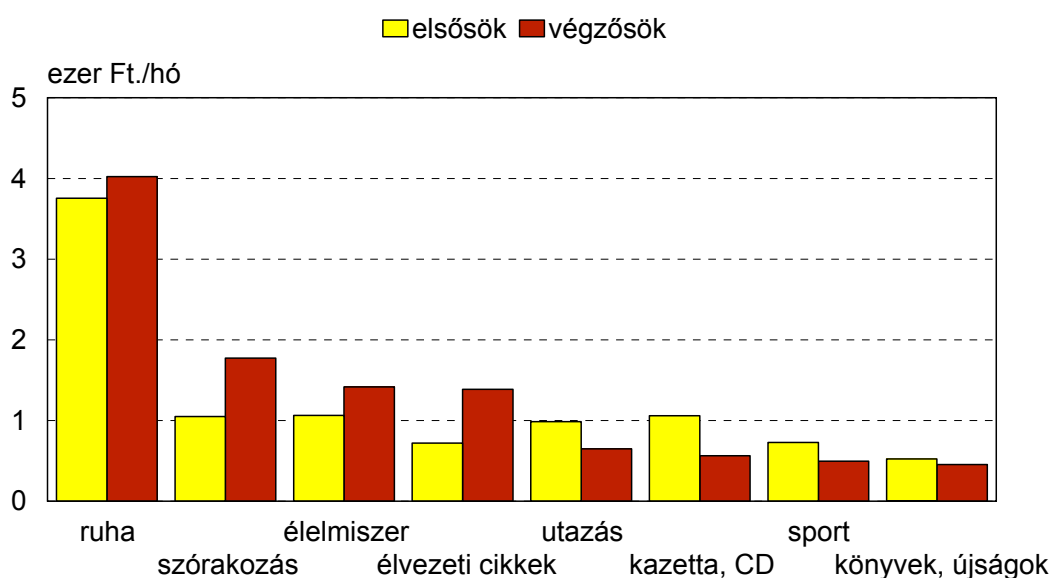
A kutatás során kíváncsiak voltunk arra, hogy honnan, milyen forrásból jutnak pénzhez a tanulók. E kérdésben elmondható, hogy a legbiztosabb anyagi forrás a szülői zsebpénz és családi ünnepek (pl. születésnap, névnap, húsvét). A diákok 70 százaléka rendszeresen, 26-28 százaléka alkalmanként számíthat ilyenkor pénzre. Nagyszülőktől támogatást 12 százalék nem kap soha. Munkavégzésből minden második tanuló szerez időnként egy kis költőpénzt, ezen felül 14 százalék rendszeresen dolgozik, míg valamilyen ösztöndíj/támogatás jellegű jövedelmet 10 százalékuk kap. Egyéb forrást is többen jelöltek meg. Ilyen forrás a szerencsejáték (pl. Tipp-mix), az üzletelés vagy a baráti körből érkező támogatás.

Miután összesítettük a biztos anyagi forrásokat, megállapítható, hogy mindössze 7 százalék nem jut pénzhez rendszeresen. Egy állandó forrásra támaszkodik minden negyedik diák, két biztos forrást jelölt meg 36 százalékuk. Három rendszeres forrást találtunk 25

százaléknál.

Mivel igen sok pénzből gazdálkodnak a diákok, nem lehet közömbös, hogy mire mennyit költenek egy hónapban. Ez különösen azért fontos információ, mert a tanulók nemcsak a saját zsebpénzüket költik, hanem számos olyan költség van (pl. utazás, étkezés, sport), ami közvetlenül a családi költségvetést terheli, s nem a tanulók zsebpénzét, költőpénzét.

A diákok átlagos havi kiadásai iskolatípusonként

A miskolci elsős és végzős tanulók - saját becslésük alapján - havonta kb. 9650 forintot költenek, s ennek 40 százalékát ruházati cikkek vásárlására fordítják (átlag 3880 forint/hó), 13 százaléka megy el ételmiszerre, s további 14 százalék jut a szórakozásra (kb. 1400 forint). Ugyanakkor nem költ mindenki mindenre. Szórakozásra (mozi, diszkó, koncert, színház) a tanulók 79 százaléka költ, ételmiszerre, könyvekre, újságokra, ruhákra a kérdezettek 58-60 százaléka. A tanulók 43 százaléka áldoz kazettára, CD-re - igaz ők sokat költenek, - több mint 40 százalékuk költ élvezeti cikkekre, s kevesebb mint egyharmad azok aránya, akik sportra költenek.

Ha összesítjük az elsős és a végzős tanulók kiadásait, megbecsülhetővé válik a korosztály egy éves összköltése. A miskolci elsősök tanulók egy évben - durva becsléssel - közel 500 millió forintot költöttek, míg a több pénzből gazdálkodó végzős középiskolások valamivel többet fél milliárd forintnál.

A legtöbb pénz a két korcsoportban (kb. 385,7 millió Ft.) ruhákra megy el, s ez az adat érezteti a divat diktáló hatását. 120 millió forintnál többet költenek a tanulók egy évben szórakozásra és élelmiszeripari termékek vásárlására is.

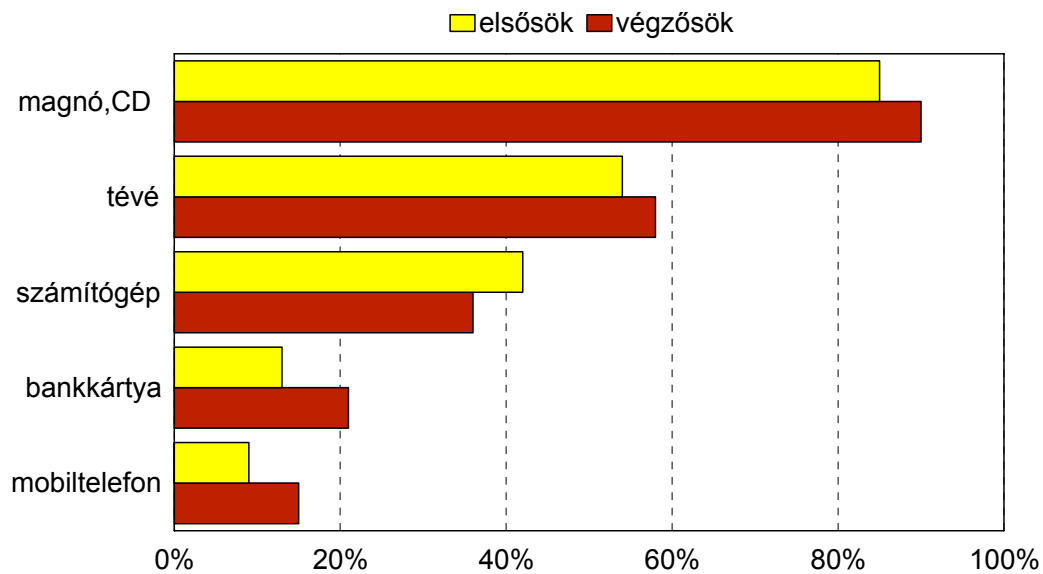
A Miskolcon tanuló elsős és végzős középiskolás diákok havi átlagkiadásai és az ez alapján becsült éves szintű korosztályi kiadás

	költ rá %	átlag forint/hó/fő	elsősök összesen millió forint/év	végzősök összesen millió forint/év
szórakozás	79	1394	53.8	84.9
élelmiszer	60	1232	54.5	67.8
könyvek, újságok	58	492	26.9	21.8
ruha	58	3880	192.7	193.0
kazetta, CD	57	826	54.4	27.0
élvezeti cikkek	41	1042	37.0	66.4
utazás	35	828	50.6	31.0
sport	31	620	37.4	23.7

A kutatási témánk szempontjából legfontosabb tétel az élvezeti cikkek csoportja. Az adat igen riasztó, a megkérdezett diákok havonta átlagosan kb. 1042 forintot áldoznak élvezeti cikkekre (cigi, kávé, alkohol, drog) - az elsősök átlag 720, a végzősök 1388 forintot -, s ez azt eredményezi, hogy a Miskolcon tanuló elsős középiskolások éves szinten 37 millió forintot, a középiskolából kikerülő, végzős diákok pedig kb. 66 milliót költenek élvezeti cikkek vásárlására egy évben - durva becsléssel.

A tanulók fogyasztói piacon való megjelenés mellett fontos, életmóddal kapcsolatos információ a tanulók magántulajdonának kérdésköre. A megkérdezett diákok 73 százaléka külön, saját szobában lakik otthon (további 19 százaléku a testvérével lakik közös szobában), amelyben többségüknél saját hifi, magnó vagy CD lejátszó is található. A megkérdezett diákok 40 százalékanak van saját tévéje, további 16 százalékuknak csak a testvérével kell osztozkodnia rajta.

A saját számítógép, mobiltelefon, bankkártya stb. elterjedtsége

Saját vagy testvérével közösen használt számítógéppel a megkérdezett diákok 39 százaléka rendelkezik, míg a nálunk nagyon gyorsan elterjedt mobiltelefont az elsős tanulók 9, a végzős diákoknak pedig 15 százaléka birtokolja. A fogyasztói szokásokhoz kapcsolódó jellemző, hogy átlagosan a tanulók 17 százalékának önálló bankkártyája is van.

11. ÖSSZEGZÉS ÉS MEGOLDÁSI JAVASLATOK

Az alábbiakban pontokba szedve megismételjük a kutatási beszámoló legfontosabbnak tartott megállapításait, illetve igyekszünk néhány megoldási javaslatot is megfogalmazni a városi drogrevenziós munka hatékonyságának növelése érdekében.

11.1 Legális szerek fogyasztása

1. A vizsgált tanulók 26 százaléka rendszeresen dohányzik, további 15 százalékuk pedig alkalmanként gyújt rá. A tanulók 36 százaléka válaszolt úgy, hogy nem dohányzik, de már kipróbálta. Azok aránya, akik soha nem is próbálták, 23 százalék. Iskolatípus mentén tekintve, a kért gimnazisták körében a legjobb a helyzet.
2. Az alkalmi dohányosok aránya a lányoknál magasabb, 19 százalék, a rendszeres dohányosok között pedig a fiúk (29 százalék) vannak magasabb arányban képviselve. A dohányzó fiúk nemcsak rendszeresebben, de többet is szívnak, a napi átlaguk 9 szál, míg a lányoknál csak 6,9. Az elsősök kétharmada nem minősíthető dohányosnak, a végzősöknek pedig már több mint a fele, 51 százaléka dohányzik, egyharmaduk rendszeresen.
3. A tanárok 18 százaléka rendszeresen, további 7 százalékuk alkalmanként gyújt rá. Azok aránya, akik dohányoztak valamikor, de már leszoktak róla, 26 százalék. A jelenleg osztályfőnökként is tevékenykedő pedagógusok között kétszer annyi a rendszeresen dohányzók aránya (22 százalék) mint a nem osztályfőnököknél.
4. A miskolci tanulók családjának 63 százalékában a szülők között van dohányos. Az elsős diákok 83, a végzős tanulók 94 százalékának van a baráti körében olyan, aki dohányzik, s a kezdő évfolyamon 86 százalékban, a végzősöknél pedig gyakorlatilag mindenkinek van dohányos osztálytársa, csoporttársa.
5. Nagyon kevés (2-4 százalék) azon tanulók aránya, akik dohányfüst mentes környezetben élnek, s az elsősöknél 48, a végzősöknél pedig 58 százalék azok aránya, akik életük három meghatározó környezetében (család, baráti kör, osztálytársak) is jeleztek dohányosokat. Az átlagnál veszélyeztetettebb környezetben élnek a szakközépiskolások, szakiskolások és az alacsonyabban kvalifikált családi háttérrel rendelkező tanulók.
6. A dohányos tanulók az elsősöknél naponta átlagosan 7.1 szál, a végzősöknél 8.7 cigarettát szívnak el. A tanárok között a dohányt fogyasztók erősebb dohányosok, a napi átlaguk 12.3 szál. A miskolci középiskolákban tanító pedagógusok mindösszesen kb. 3235 szál cigarettát szívnak el egy átlagos napon. Az első éves középiskolás tanulók körében

- naponta 9412 szál cigaretta megy el, a végzősök pedig 17509 szálát szívják el naponta.
7. A vizsgált tanulók mindössze 13 százaléka nem ivott még soha alkoholt. Az elsősöknél a rendszeres alkohol fogyasztók aránya (napi vagy heti rendszeresség) 21, az absztinenseké 18 százalék, a végzősöknél a rendszeresen ivók 36, az absztinensek pedig mindössze 8 százalékban vannak jelen. Az átlag azonban elfedi azt a tényt, hogy míg a gimnazistáknak csak 23 százaléka iszik rendszeresen, addig a szakközépiskolások 28, a szakmunkás tanulók 33 százaléka rendszeres ivó. A tanárok körében 30 százaléknál rendszeres alkoholfogyasztó aránya.
  8. Összevetve a tanulói és a tanári alkoholfogyasztást, látható, hogy a pedagógusok általában gyakrabban isznak mint a tanulók, ám figyelemre méltó, hogy a rendszeresen töménytet fogyasztók aránya éppen a tanulók körében a magasabb.
  9. Összehasonlítva a kezdő és végzős tanulókat, elmondható, hogy a középiskola éveit alatt a töménytet fogyasztók aránya 21 százalékkal, a bort ivóké 19 százalékkal, a likőrt és sört fogyasztóké pedig 12-13 százalékkal emelkedik.
  10. A kért fiatalok 9 százaléka rendszeresen, 42 százaléka alkalmanként szokott kávét inni. A középiskola kezdő évfolyamain 4 százaléknál a rendszeres kávéfogyasztó tanulók aránya, s további 38 százalék az alkalmankénti kávézóké, ezzel szemben a végzősöknél több mint háromszor ennyi a rendszeresen kávézók aránya (15 százalék), s az alkalmankénti fogyasztók köre is bővül 10 százalékkal. A tanárok körében ennél is intenzívebb a kávé fogyasztása, 58 százalékuk iszik rendszeresen.
  11. Az utóbbi években a fiatalok körében fokozatosan elterjedt az energia ital. Az energia italt a tanulók 65 százaléka próbálta ki eddig, 3 százalékuk rendszeres, 23 százalékuk alkalmi fogyasztónak vallja magát e tekintetben. Az energia italokat tipikusan a fiúk és a vagyonságosabb családból kikerült tanulók fogyasztják. A tanárok 81 százaléka még soha nem ivott energia italt, tipikusan a fiatal, 30 éven aluli tanárok közül kerültek ki az energia italt fogyasztók és kipróbálók.
  12. Összesítve a legális forgalomban kapható pszichoaktív szerek fogyasztási szokásait, mindössze a tanulók 19 százaléka tekinthető teljesen védettnek (nem fogyaszt semmit), s 11 százalékuk rendszeresen vagy alkalmanként fogyaszt alkoholt, kávét, energia italt és dohányzik is.

11.2 Illegális szerek fogyasztása

1. A kérdezett első éves középiskolások 85 százaléka még nem próbált ki semmilyen klasszikus értelemben használt kábítószerrel, 10 százalékuk nem fogyasztott ugyan, de már gondolt rá, hogy kipróbálja, további 5 százalékuk alkalmi vagy rendszeres drogfogyasztó - saját bevallása alapján. A középiskola végzőseinél a kábítószerrel határozottan elutasítók aránya 16 százalékkal csökken, azok aránya, akik gondoltak már a drogok kipróbálására 6 százalékkal nő, s a drogfogyasztók aránya 14 százalékra nő. Tapasztalataink szerint a kábítószerrel fogyasztó tanulók jelentős része a kormány szigorú büntetőpolitikájából fakadó törvénymódosítás óta (BTK szigorítás) rejtőzködve marad, még az anonim kérdőívekben sem vállalja drogfogyasztását.
2. A megkérdezett tanulók fele ismer olyan fiatalt, aki kábítószerrel fogyaszt, 21 százalékának a barátaik körében is van drogos. Minden negyedik tanuló személyesen ismer olyan fiatalt, aki kábítószerrel árusít, 9 százalékuknak a baráti körében is akad ilyen.
3. Mind a fogyasztás, mind pedig a terjesztés tekintetében aktívabbá válik a kapcsolat a középiskola ideje alatt. A fogyasztás tekintetében az 5 százaléknyi bevallott fogyasztó a középiskola befejezésére megháromszorozódik, azok aránya akik tudnak arról, hogy osztálytársuk fogyasztó megnégyszereződik. A baráti körben az elsősöknél 14 százalékban fordul elő drogos, a végzősöknél már 27 százalékban. Azon tanulók aránya, akik ismernek kábítószerrel fogyasztó fiatalt az elsősöknél még "csak" 33 százalék, a végzősöknél pedig már 60 (!) százalék.
4. Megállapítható, hogy a fiúk között kétszer annyi a kábítószerrel fogyasztó mint a lányoknál. A középiskolán belül a háromféle képzési típusban eltérő arányban vannak drogfogyasztók. Míg az elsősöknél a szakmunkástanulók körében van a legtöbb kábítószerrel fogyasztó, s a gimnazisták körében a legkevesebb, addig a végzősöknél a szakközépiskolások körében a legmagasabb a bevallott drogfogyasztás.
5. Ezek alapján - saját bevallásuk szerint az - legalább 200 elsős, és közel 600 végzős középiskolás tanuló közvetlenül érint a drogprobléma a városban. Az átlagnál veszélyeztetettebbek a csonka családban élők és az Avason lakó tanulók.
6. A tanárok 19 százaléka ismer kábítószerrel fogyasztó embert. Ezen válaszolók legtöbbször, az összes tanár 17 százaléka úgy nyilatkozott, hogy biztosan tud arról, hogy az iskolájában van kábítószerrel élvező, 8 százalékuknak a tanítványai között is van ilyen fiatal.
7. Azok, akik jelenleg nem fogyasztanak kábítószerrel, 70 százalékban akkor sem fogyasztanának, ha nem lenne tiltott, illegális, 26 százalékuk bizonytalan, s 4 százalékukat egyenlőre egyértelműen csak a tilalom tartja vissza a kipróbálástól.

8. A drogozó fiatalok 83 százaléka nyilatkozott úgy, hogy van kábítószer fogyasztó barátja. Akik nem fogyasztottak még, de már gondoltak rá 33 százalékban rendelkeznek drogozó baráttal, 49 százalékuk drogdíler is ismer, sőt 15 százalékuknak a baráti körében is van kábítószer árusító fiatal.
9. A fiatalok körében a legnépszerűbb kábítószer a hallucinogén anyagok, ezek közül is kiemelkedik a marihuána. Az összes megkérdezett tanuló 18 százaléka nyilatkozott úgy, hogy találkozott már a szerrel vagy ezt próbálná ki, ha nem lenne tiltott a fogyasztása.
10. A tanulók többsége jelenleg nem tud elképzelni olyan eseményt, aminek hatására droghoz fordulna, kábítószer fogyasztóvá válna. Akik említettek ilyen eseményeket (39 százalék) a legtöbben azt mondták (141 fő), hogy talán valamilyen komoly családi probléma, tragédia következtében fordulnának a droghoz. 103 tanuló tartja elképzelhetőnek, hogy a baráti társaság csábításának, bulik hatásának engedve próbálná ki a kábítószer, 42 tanuló egyéni válsághelyzetben (lelki trauma, iskola kudarcélmény, stressz, szerelmi csalódás) tenné ugyanezt.
11. A tanárok úgy gondolják, hogy a fiatalok által leggyakrabban fogyasztott kábítószer az extasy (103 említés). A tanulóknál ez a szer a vélelmezett fogyasztási gyakoriság alapján csak a harmadik helyen szerepelt. A diákok által legnagyobb számban említett marihuána a tanároknál a második helyre került (82 említés) s csak egy kicsit maradt el tőle a speed (72).
12. A megkérdezett diákok havonta átlagosan kb. 1042 forintot áldoznak élvezeti cikkekre (cigi, kávé, alkohol, drog) - az elsősök átlag 720, a végzősök 1388 forintot -, s ez azt eredményezi, hogy a Miskolcon tanuló elsős középiskolások éves szinten 37 millió forintot, a középiskolából kikerülő, végzős diákok pedig kb. 66 milliót költenek élvezeti cikkek vásárlására egy évben - durva becsléssel.

11.3 Tájékozottság

1. A miskolci tanulók körében a legismertebb kábítószer a marihuána. A heroin, a kokain, az LSD, a speed és az extasy csak közepesen ismeret anyagok, míg a többi inkább ismeretlen a tanulók előtt. Ha csoportosítjuk az említéseket akkor a hallucinogének viszik el a pálmát, az összes említés 48 százaléka ilyen anyagot takart, a hat legismertebb drog fele hallucinogén.
2. A legtöbb tanár a kábítószer fogalmát az illegális drogokkal azonosítja, közülük is a legnagyobb arányban a hallucinogéneket említették, de öt féle stimuláns és négy

depresszáns is több mint 200-200 említést kapott. A legális, kereskedelmi forgalomban kapható drogok, élvezeti cikkek közül az alkoholt sorolták a legtöbben a drogok közé, de említésre kerültek a dohánytermékek, a kávé, a tea és az energia italok is. Néhány tanár, amikor meghallja a kábítószer kifejezést nem csak a pszichére közvetlenül ható szerekre, kémiai anyagokra gondol, hanem nem biológiai jellegű szenvedélybetegségekre, pl. a számítógépes játékoktól való függés, a válogatás nélküli túlzott TV nézés vagy a játékszenvedély.

3. A legális pszichoaktív szerekkel kapcsolatos teszt kérdésekre a lehetséges kilencből a tanulók átlagosan 4 jó választ adtak, s jól tájékozottnak (7-9 jó válasz) csupán 2 százalékuk tekinthető.
4. Az illegális drogokra vonatkozó kilenc kijelentés közül a tanulók átlagosan 4.4-re válaszoltak helyesen, a tanárok 4.1-re. Teljesen tájékozatlannak a tanulók 27 százaléka, míg teljesen tájékozottnak 6 százalékuk nevezhető. A tanárok körében még nagyobb a tájékozatlanság, mindössze 4 százalékuk jól tájékozott, s 30 százalékuk teljesen tájékozatlan.
5. Mindhárom almintában (elsősök, végzősök, tanárok) a legális szerfogyasztási index értékei magasabbak mint az illegális szerfogyasztásé, továbbá mindhárom csoportban az adott szerekkel kapcsolatban tájékozottabbak körében magasabb a szerfogyasztás intenzitása, illetve fordítva, az intenzívebb szerhasználók magasabb tájékozottságot mutatnak.
6. A megkérdezettek többsége, 61 százaléka úgy véli, hogy Miskolcon belül hozzá lehet jutni a kívánt anyaghoz, 8 százalékuk szerint a legszűkebb földrajzi körzetben, az iskolájukban is kapható illegális kábítószer. Általános vélekedés a fiatalok körében, hogy aki akar, az hozzá tud jutni kábítószerhez, s ennek a legfontosabb színtere a diszkók, szórakozóhelyek, és a baráti kör.
7. A legális és illegális anyagokra és azok hatására vonatkozó 35 tesztkérdésre adott válaszokat összesítve az elérhető 35 pontból a tanárok átlagosan 14 pontot szereztek, ami 40 százalékos eredményességnek felel meg. A legjobb eredmény 80 százalékos találat volt, egyetlen tanár érte el, de 70-80 százalék közötti helyes választ is csak öten adtak. A tesztkérdésekre adott válaszok alapján 50 százalék alatti teljesítményt mutatott a pedagógusok 67 százaléka, s ez a tájékozatlanságukat jelzi.

11.4 A drogprobléma társadalmi megítélése

1. A tanárok legnagyobb része elsősorban családi problémának (42 %) vagy egészségügyi kérdésnek (33 %) tartja a kábítószer-fogyasztást. Abban is majdnem mindenki egyetértett, hogy ez elsősorban nem iskolai kérdés, a tanárok egytizede pedig magánügynek minősítette a drogok fogyasztását.
2. A tanárok és a diákok közt abban egyetértés van, hogy elsősorban a feszültségoldás és a realitások elől való menekülés készíti a fiatalokat kábítószeres használatára. A diákok egy kicsit fontosabb indoknak tartották a feszültség oldását és a kellemes élményszerzést mint a tanárok, míg a lázadás mint ok, illetve az utánzás és divat itemek a tanárok válaszaiban kaptak nagyobb fontosságot.
3. Kábítószer-fogyasztás esetén a segítségül hívott csoportok és szervezetek eltérőek a tanárok és a diákok körében. A diákok válaszaiban jól látszik az informális csatornák elsősége (barátok, szülők). A konkrét hierarchiát megtestesítő intézmények (tanár, rendőrség) a diákok egytizedében sem keltenek annyi bizalmat, hogy kábítószeres társuk problémáival hozzájuk forduljanak. A tanárok igazából csak két intézménnyel szemben elutasítóak, a rendőrséghez ők sem fordulnának, hiszen így hivatalos „ügy” lehet a dologból. A szociális munkásokkal szembeni bizalmatlanság viszont némiképp meglepő. Az is figyelemreméltó, hogy tanárok közül csak minden második vonná be kollégáját egy hasonló probléma elintézésébe.
4. A felelősség kérdésében a tanárok és a diákok álláspontja lényegében csak a hangsúlyokat tekintve különbözött, a sorrendiség is nagyon hasonló volt. Mindkét csoportnál gyorsan kiderült, hogy alapvetően a kortárs csoportot, a baráti kört, illetve a családot tartják elsődlegesen felelősnek a drogfüggő életmód kialakulásában.
5. A kérdés párja az volt, hogy ugyanezek az intézmények mennyit tudnak tenni a fiatalok drogfogyasztásának visszaszorításáért. A sorrendek alapvetően nem változtak, és abban is egyetértés volt, hogy a legtöbbet a család tehetne az ügy érdekében. A legnagyobb különbség a tanárok és diákok válaszaiban a média szerepének, lehetőségeinek megítélésében volt. A tanárok a médiát a harmadik helyre rangsorolták, a diákok ennek nem tulajdonítottak különösebb szerepet, náluk lényegi befolyással csak a család, a barátok és az orvosok szerepeltek.
6. A tanárok úgy vélik, nincs lényeges különbség az országos és a miskolci drogosok arányát tekintve, egyformán 18-19 százalékra becsülték a kábítószer-fogyasztó fiatalokat. A diákok jóval magasabb arányt vélelmeznek, s látnak különbséget is, véleményük szerint

Miskolc kevésbé fertőzött droggal, a városra vonatkozó becslésük alacsonyabb mint az országos átlag.

7. Meglehetősen nagy az egyetértés abban, hogy a drogfogyasztással kapcsolatos mizéria javarészt a terjesztők bűne, így őket kell elsősorban büntetni. A terjesztők képe egyébként a köztudatban is rendkívül szorosan kapcsolódik a bűnözéshez, így nem meglepő, ha a hatékonyabb fellépés elsősorban ellenük irányul. A fiatalok igen bizonytalanok voltak abban a kérdésben, hogy börtön jár-e a fogyasztásért. Az viszont a jogi szabályozás egyértelmű kritikája, hogy mindössze a diákok nyolc százaléka vélte úgy, hogy a jelenlegi szabályozás segít megoldani a problémát, míg több mint a felük kételkedett ebben.
8. Nagyon sokan válaszoltak igennel arra a kérdésre, hogy a fiatalok be tudnának-e szerezni kábítószerrel. Az általános vélemény szerint ugyan az iskolákra nem jellemző a drogelosztás, azért itt fel kell hívni a figyelmet a bizonytalanok magas arányára. Egyébiránt általános a vélekedés, hogy a fiatalok nem tudnak eleget a drogok hatásairól. A miskolci fiataloknak csak egyötöde véli úgy, hogy az emberek sajnálják a drogosokat, s több mint kétharmaduk kategorikusan elutasította, hogy kábítószer-fogyasztókat bármilyen munkakörben alkalmazni lehessen.
9. A két diákcsoport közül, akikre a kutatás fókuszált, az elsősök bizakodóbbak voltak az orvosok munkájával szemben, míg a végzősök egyrészt borúlátóbbak voltak az iskola és a drog kérdésével kapcsolatban, nagyobb arányban értettek egyet azzal, hogy a fiatalok be tudnának szerezni kábítószerrel, illetve erre akár az iskola is szóba jöhet mint terep. Emellett nagyobb arányban gondolták, hogy a gazdagabb fiatalok közül többen próbálják ki a kábítószerrel.

11.5 Attitűdök, vallott értékrend

1. A homoszexuális padtárs a tanulók kétharmadát zavarná, és ezzel az egyedüli „deviancia”, amely nagyobb ellenérzést kelt mind a drog. A lopással kapcsolatban az a 34 százalék a figyelemre méltó, akit ez egyáltalán nem zavar. A legnagyobb bizonytalanság a vallási szektához tartozással kapcsolatban volt, de itt még többségben voltak azok, akikben ez negatív érzéseket keltett. Az alkoholfogyasztás és a dohányzás azok a tevékenységek, amelyek a diákok többségét nem zavarják, e azt is mutatja, hogy társadalmilag „elfogadott” devianciák.
2. A legtöbb fiatal az zavarná, ha a drogterjesztés konkrét esetével találkozna. Drog hatása alatt álló fiatallal találkozni a diákok 70 százaléka számára lenne zavaró, míg ha a

kérdezett barátja füves cigit szívna, azt a diákok 57 százaléka tartaná zavarónak. Érdekes megfigyelni az árnyalatbeli különbséget a füves cigit szívó és a kábítószer hatása alatt álló fiatal között. A füves cigi a legenyhébb drogok egyike, valószínűleg nem ennek hatására gondolhattak a fiatalok a másik itemnél. „Kábítószer hatása alatt” lenni a diákok többségében egy magatehetetlen vagy éppen túlpörgött fiatal képét idézhette elő.

3. Két esemény nem zavarná a diákok nagyobb részét, ezek pedig a kábítószerrel való ismerete, illetve a drog témaként való megjelenése a baráti körben, valószínűleg azért, mivel ezek a napi élet részeivé válhattak.
4. Azokban az esetekben, amikor a kábítószer nem „tettelesen” kerül elő egy párkapcsolatban, csak a diákok kisebb része hagyná el partnerét. A véleménykülönbség és a baráti kör összetétele nem olyan súlyú problémák, amelyek szakítást eredményezhetnek. Komoly többségbe mindössze akkor kerültek a szakítást választók, mikor arról volt szó, hogy a partnerükhöz fordulnának kábítószerért, bár a diákok egytizedét (!) ez sem zavarná túlzottan.
5. Mind a diákok, mind a tanárok körében elterjedt az a nézet, hogy a drog nem megoldás, ráadásul még veszélyesebb is mint az alkohol vagy a dohányzás. Abban is egyeztek a vélemények, hogy akinek szilárd hite van, az nem nyúl kábítószerhez, illetve keményen kell büntetni a fogyasztókat is, mert csak így lehet visszaszorítani a drogot.
6. Három olyan állítás volt, amellyel a tanárok nem, a diákok viszont egyetértettek („a drogokat már úgysem lehet visszaszorítani”, “minden kultúrának megvannak a kábítószerai, csak tudni kell használni azokat” és “a drog olyan, mint a korábbi nemzedékeknek az alkohol”).
7. A diákokra sokkal inkább jellemző a megvetés és a megértés, ez a két ellentétes, de szélsőséges érzés a drogosokkal szemben. A tanárok többsége kevésbé megosztott, ők a sajnálat, a rémület és a felháborodás érzései között ingadoznak, amelyek természetesen nem zárják ki egymást.
8. A társadalmi csoportok alapján a tanárok szerint a drogfogyasztók inkább fiatal, városi férfiak, akik gazdagabbak az átlagnál. A tulajdonság-csoportokat szerint többé-kevésbé azonos véleményen voltak, hogy a kábítószer-fogyasztók befolyásolhatóak, magányosak és agresszívek. Abban a kérdésben pedig, hogy a drogfogyasztók bűnözők-e meglehetősen nagy volt a tanácstalanság, azt csak kevesen állították, hogy becsületesek, de a többség azért bűnözőnek sem nevezné őket.

9. A tanári mintán a nők és a fiatalabbak mondták nagyobb arányban, hogy a kábítószer-fogyasztók betegek, bármit is követnek el, míg a bűnözői titulust inkább a férfiak és a idősebbek választották. A tanulói mintán az elsősök nagyobb arányban vélték a fogyasztót betegnek, míg a végzősök és a jobb tanulmányi eredménnyel rendelkezők inkább a bűnözői megnevezést említették többen.
10. Abban nem oszlottak meg nagyon a vélemények, hogy a kábítószer-fogyasztókat kell-e büntetni (ahogyan a mostani jogi szabályozás teszi), az egyértelmű büntetést negyven százaléknál is többen, míg a büntetlenséget tíz százaléknál is kevesebben választották.
11. A büntetéssel foglalkozó kérdések között a tanulói kérdőívben azt is megkérdeztük, hogy a diákok tennék-e bejelentést akár névtelenül is arra vonatkozóan, hogy kábítószer terjesztő embert ismer. A relatív többség (37 %) vállalkozna erre, de csak a névtelenség biztosítása esetén, büntetőeljárársban való tanúskodást csak minden huszadik fiatal vállalna (bár ők többségében jelenleg nem ismernek drogot).
12. A sikeres élet jellemzőinek tekintetében a tanárok számára a társas és a belső értékek voltak a kiemelkedő fontosságúak, míg a diákoknál az "egészség mindenekelőtt" elv került előtérbe. A társas értékek, az emberekkel való jó viszony érdekes módon fontosabbak a tanárok számára, a sikerességet a diákok nem ezen mérik, sokkal inkább az anyagiakon. Ez nem tekinthető nagy meglepetésnek, annál inkább az, hogy az önfejlesztés jellemzőit, a tudást, a művelődést, a tanulást csak alacsony arányban említették a tanárok és a diákok is. A belső értékek sokkal hangsúlyosabb jellemzői a sikeres életnek a tanárok szerint mint a diákok véleménye alapján.
13. Ha összevonjuk a pszichés problémákat (félelemérzés, magány, idegesség, feleslegesség érzése, alvászavar) egy közös változóba, akkor megdöbbentő, hogy a tanárok 52 százaléknál találtunk legalább egy itemet, 16 százaléknál minimum kettőt, s 5 százaléknál három vagy négy pszichés probléma alkalmankénti vagy gyakori előfordulását regisztráltuk. A tanulóknál még riasztóbbak az adatok, 68 százaléknál fordul elő legalább egyféle pszichés probléma. Azok aránya akiknél pontosan két probléma található 15 százalék, akiknek kettőnél több, 27 százalék.
14. A lelki problémákkal szignifikánsan magasabb arányban küszködnek a lányok, a képzetlenebb szülők gyermekei, a kollégisták, a csonka családban élők és a szegényebbek.
15. A kérdezett tanulók többsége (58 %) azt válaszolta, hogy nem unatkozik, mivel mindig talál valami hasznos elfoglaltságot (ez egyébként a végzősökre fokozottan jellemző).

Ugyanakkor fontos felhívni a figyelmet arra, hogy a diákok egyharmada szinte automatikusan választja a tévét vagy a videót, ha unatkozik.

11.6 Drogprevenció

1. A tanárok legfontosabb információs forrásának a szakkönyvek minősíthetők, bár jelenleg csak a tanárok fele forgatja azokat. Kollégáktól 46 százalék, más, külső szakemberektől (iskolaorvos, rendőrség, drogambulancia) 20-30 százalékuk tájékozódik kábítószerrel kapcsolatos témában. Az internetet adta lehetőségekkel e tekintetben mindössze 6 százalékuk él. A megkérdezett pedagógusok átlagosan 2 információ forrást említettek, 19 százalékuk sehonnan sem tájékozódik, az ellenkező oldalon pedig (4 vagy több forrás) 12 százalék található. A tanárok ismereteit mindenképpen bővíteni kell.
2. A pedagógusok egyértelmű és határozott véleménye, hogy az iskolában van helye a kábítószerrel kapcsolatos tájékoztatónak, mert a tanulóknak reális ismeretekkel kell rendelkezniük a kábítószer-fogyasztás valamennyi hatásáról és következményéről. A pedagógusok 79 százaléka vallja ezt. A tanárok további 19 százaléka szintén támogatja az iskolai drogprevenciós munkát, de 11 százalékuk szerint nagyon óvatosan kell bánni témával, mert a tájékoztatás könnyen felkeltheti az ismeretlen iránti érdeklődést, 8 százalékuk szerint pedig csak a károsító hatásokat kell hangsúlyozni, mert annak lehet visszatartó ereje.
3. A fentieknek megfelelően az osztályfőnökök többsége - 79 százaléka - úgy nyilatkozott, hogy volt már az osztályában drogokkal kapcsolatos előadás, osztályfőnöki óra. Ezen órákat - ismerve saját tájékoztatatlanságukat - általában nem a tanárok tartják, hanem meghívott szakemberek, e gyakorlatot célszerű folytatni.
4. A tanárok több mint fele hallott már a DADA rendőrségi oktatóprogramról. Arra a kérdésre, hogy szükségesnek tartaná-e városi szinten szervezett bűnmegelőzési programok (drog, alkohol, dohányzás, AIDS, jogi ismeretek, DADA program) iskolai oktatásba történő beépítését, elsöprő támogatottságot mértünk a tanárok részéről, 88 százalékuk egyértelműen támogatna ilyen jellegű városi programot.
5. A hatékony iskolai felvilágosító munkához a tanároknak szükségük van szakmai segítségre. Gyakorlatilag minden pedagógus igényelné a szakszerű orvosi tájékoztató előadásokat. A tanárok háromnegyede említette a pedagógusoknak szervezett szaktanácsadó szolgálat létrehozását, működtetését valamint a megfelelő demonstrációs anyagok biztosításának fontosságát.

6. A kábítószerrel kapcsolatos szakirodalmak is igen hatékonyan segíthetik az iskolai prevenciós munkát, a tanárok 71 százaléka említette, hogy ebben is igényelne segítséget. Az orvosi tájékoztatóhoz képest kevésbé népszerű a rendőrségi tájékoztató, de a tanárok 69 százaléka szívesen fogad ilyen típusú segítséget iskolai felvilágosító, drogmegelőző tevékenységéhez.
7. Tapasztalatok alapján a puszta információátadás csak egy bizony körben vezet eredményre. Mivel a legális és illegális szerfogyasztásnak kulturális, társadalmi beágyazottsága van, ezért igen fontos, hogy ezeket a negatív mintákat megváltoztatva végezzék a szakemberek a prevenciós munkát, új - megélhető, és vállalható - értékeket kell a tanulóknak alternatívaként bemutatni.
8. A drogprevenciós munka egyik legfontosabb kulcseleme a kortárs segítők képzése, illetve városi szintű hálózattá szervezése lehet, mert a legtöbb impulzust a hiteles kortársaiktól fogadják el a tanulók.
9. A fejlesztési, prevenciós és intervenciós programok hatásának figyelemmel kísérésére célszerű egy komplex droginformációs rendszert kiépíteni, mely nemcsak hiteles és pontos információkkal látja el a fiatalokat és felnőtt segítőköt a drogproblémáról, azok összetevőiről, hanem gyűjti és rendszerezi is az oktatási- és más humányszolgáltató rendszerből érkező jelzéseket, információkat.
10. A városi szintű drogprevenciós programot célszerű lesz a nemzeti drogstratégiához igazítani. Fontos, hogy a település is rendelkezzen átfogó koncepcióval a legális és illegális szerfogyasztás problémájának kezelésére, mely koncepció kidolgozásába többek közt szükséges bevonni a humányszolgáltató szakmát, az oktatási intézményeket, a bűnüldözési és bűnmegelőzési szerveket, a helyi önkormányzati szakembereket és az érintett ifjúsági korosztályt egyaránt.